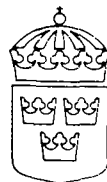

Riksdagens protokoll

1988/89:96

Protokoll
1988/89:96

Torsdagen den 13 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 13 april

Förlängning av riksmötet	3
Ärendebalansen i kammaren	3
Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan	4
Tekoindustri och tekohandel	11
Sjöfart m.m.	42
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.	82
Bidrag till barnomsorg	105
Meddelande om interpellation	
1988/89:197 av Knut Wachtmeister (m) om bankinspektionens rekommendationer	129
Meddelande om fråga	
1988/89:580 av Elisabeth Fleetwood (m) om äldres och handi- kappades rätt till bostad och vård	130

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 13 april

Jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU13 Statsbudgeten för budgetåret 1989/90 (miljö- och energidepartementet)	4
---	---

Skatteutskottets betänkanden

1988/89:SkU22 Kapitalbeskattning	4
1988/89:SkU23 Beskattningsregler för ideella föreningar, m.m. ...	4
1988/89:SkU25 Dubbelbeskattningsavtal med Cypern	4

Trafikutskottets betänkande

1988/89:TU11 Transportrådet, transportstöd m.m.	4
--	---

Näringsutskottets betänkande

1988/89:NU20 Tekoindustri och tekohandel	11
--	----

Torsdagen den 13 april
Kl. 12.00

Förlängning av riksmötet

*Ärendebalansen
i kammaren*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Förlängning av riksmötet

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Talmanskonferensen har vid sammanträde i går beslutat föreslå att innevarande riksmöte med hänsyn till föreliggande arbetsbelastning förlängs till onsdagen den 7 juni.

Kammaren beslöt att riksmötet fick pågå t.o.m. onsdagen den 7 juni 1989.

2 § Ärendebalansen i kammaren

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ärendehanläggningen i kammaren har hittills under våren visat sig genomgående ta betydligt längre tid än beräknat. Jämfört med de tider som utskotten beräknat kan noteras en ökning med bortemot 50 %. Om denna ökning håller i sig måste planeras in ytterligare minst fem arbetsplena under återstoden av riksmötet.

Talmanskonferensen vill därför vädja till ledamöterna att begränsa taletiden i sina anföranden. Andra sätt att vinna tid är att i varje ärende endast en talare uppträder för varje parti och att i vart fall inte mer än en ledamot talar för en och samma reservation.

Tills vidare har beslutats att anordna ett extra arbetsplenum *tisdagen den 25 april kl. 14.30*. Vid detta plenum kommer att företas endast *en* votering. Denna votering inleds kl. 18.00 och avser dels ärenden från kvällen den 20 april, dels de ärenden som har hunnit bli färdigdebatterade tidigare under tisdagen.

En ny avstämning kommer att göras efter nästa veckas arbetsplena. Beroende på förhållandena då kommer talmannen att senast vid kammarens avbrott för middagspaus torsdagen den 27 april lämna besked om eventuellt ytterligare nyinsatta arbetsplena i maj och juni. En förlängning av riksmötet till dag efter den 7 juni kommer att om möjligt undvikas.

3 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 3 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att med ändring av gällande sammanträdesplan kommer

- a) sammanträdet måndagen den 17 april att inställas,
- b) sammanträdet tisdagen den 25 april att ta sin början kl. 14.30. Sammanträdet blir ett arbetsplenum. Några interpellationssvar lämnas inte denna dag.

4 § Justerades protokollet för den 5 april.

5 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:Fi49–Fi53 till finansutskottet

1988/89:Kr8–Kr17 till kulturutskottet

6 § Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkande 1988/89:JoU13, skatteutskottets betänkanden 1988/89:SkU22, SkU23 och SkU25 samt trafikutskottets betänkande 1988/89:TU11 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 95).

Anf. 4 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Sedan en tid tillbaka har talmannen kallat till sammanträde som skall inledas med votering med sammanringningssignaler sex minuter före sammanträdet början. Tanken är att någon ytterligare lång voteringssignal inte skall behövas utan att voteringen skall kunna påbörjas direkt efter det att ärendet föredragits. Jag har velat påminna om detta eftersom det förefaller som om osäkerhet har förelegat om innebörden av nyordningen.

Jordbruksutskottets betänkande 13

Mom. 4 (anslag till Statens naturvårdsverk)

Först biträdades reservation 1 av Annika Åhnberg med 23 röster mot 20 för reservation 2 av Åsa Domeij. 275 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Annika Åhnberg – genom uppresning.

Mom. 5 (anslag till Utveckling av miljöskyddsteknik)

Först biträdades reservation 3 av Lars Ernestam och Anders Castberger med 46 röster mot 19 för reservation 4 av Åsa Domeij. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam och Anders Castberger – genom uppresning.

Mom. 6 (sektorsövergripande forskning)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 36 för reservation 5 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (anslag till Miljövårdsinformation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 7 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslag till Övervakning av miljöförändringar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 61 för reservation 8 av Lars Ernestam m.fl.

Mom. 10 (anslag till Miljövårdsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (döda havsbottnar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (anslag till Åtgärder mot luftföroreningar och försurning)

Först biträdde reservation 13 av Annika Åhnberg med 31 röster mot 20 för reservation 14 av Åsa Domeij. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 12 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – som ställdes mot reservation 13 av Annika Åhnberg – genom uppresning.

Därpå biträdde reservation 12 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander med 57 röster mot 41 för reservation 11 av Lars Ernestam och Anders Castberger. 221 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 205 röster mot 57 för reservation 12 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 56 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (stöd till åtgärder i enskilda vattentäkter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Karl Erik Olsson m.fl., *dels* reservation 16 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (skogsmarkskalkning)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 60 för reservation 17 av Sven Eric Lorentzon m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (kaliumkalkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (anslag till Särskilda projekt på miljövårdens område)

Först biträdades reservation 20 av Annika Åhnberg med 34 röster mot 19 för reservation 21 av Åsa Domeij. 264 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 19 av Karl Erik Olsson m.fl. – som ställdes mot reservation 20 av Annika Åhnberg – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Karl Erik Olsson m.fl. – genom uppresning.

Mom. 20 (riktlinjer för skydd av kulturlandskapet)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 41 för reservation 22 av Lars Ernestam och Anders Castberger. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (fäbodbruk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (anslag till Mark för naturvård)

Först biträdades reservation 24 av Sven Eric Lorentzon m.fl. med 59 röster mot 19 för reservation 25 av Åsa Domeij. 240 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – genom uppresning.

Mom. 24 (principerna för finansiering av mark för naturvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (överföring av mark från domänfonden till naturvårdsfonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 27 av Karl Erik Olsson m.fl., *dels* reservation 28 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (anslag till Vård av naturreservat m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 29 av Sven Eric Lorentzon m.fl., *dels* reservation 30 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 31 av Annika Åhnberg, *dels* reservation 32 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (Stiftelsen Bohus Avelscentrum–Åby Säteri)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (pilgrimsfalkens fortbestånd)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 59 för reservation 34 av Lars Ernestam m.fl.

Mom. 34 (anslag till Kemikalieinspektionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 35 av Lars Ernestam m.fl., *dels* reservation 36 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (flerårig resursförstärkning till kemikalieinspektionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (anslag till Koncessionsnämnden för miljöskydd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (anslag till Visst internationellt miljösamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 20 för reservation 39 av Åsa Domeij. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 41 (anslag till Åtgärder mot havsföroreningar)

Först biträdades reservation 42 av Annika Åhnberg med 38 röster mot 19 för reservation 43 av Åsa Domeij. 258 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 40 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – som ställdes mot reservation 42 av Annika Åhnberg – genom uppresning.

Därpå biträdades reservation 40 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander med 69 röster mot 46 för reservation 41 av Lars Ernestam och Anders Castberger. 203 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 206 röster mot 74 för reservation 40 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 39 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 42 (uppfödning av vikare m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Lars Ernestam m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 22

Mom. 1 (en reformerad beskattning av kapitalinkomster m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 63 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 a (successivt avskaffande av dubbelbeskattningen av aktieutdelningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 b (avdragsrätt för aktieutdelning i icke börsnoterade aktiebolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (aktievinstbeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 100 för reservation 4 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 4 (omsättningsskatten på aktier)

Först biträdades reservation 5 av Bo Lundgren m.fl. med 70 röster mot 18 för reservation 6 av Maggi Mikaelsson. 231 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Bo Lundgren m.fl. – genom uppresning.

Mom. 5 (omsättningsskatten på andra värdepapper m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 8 av Maggi Mikaelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (undantag för valutautlåningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (börsnoterade aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (OTC-aktier m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förmögenhet i företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (tidpunkten för värderingen i dödsbo)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (en omläggning av värderingsprinciperna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Maggi Mikaelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (successiva gåvor av företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (generationsskiften i företag)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 152 för reservation 16 av Bo Lundgren m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (uttaget av förmögenhetsskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 17 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 18 av Kjell Johansson och Britta Bjelle, *dels* reservation 19 av Maggi Mikaelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (spärregeln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (uttaget av arvsskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 21 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 22 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (det skattefria gåvobeloppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 24 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (avdrag för egendomslivräntor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (värderingen av egendomslivräntor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 23

Mom. 1 (grundavdraget för ideella föreningar)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 155 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 4 (slopande av bingoskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 60 för reservation 2 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 5 (en utredning om reklamskatten för idrottsföreningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (schablonavdraget för idrottsledare och idrottsutövare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (inkomstutjämning för vissa idrottsutövare)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 134 för reservation 5 av Bo Lundgren m.fl.

(Görel Thurdin (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.)

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 25

Mom. 2 (progressionsklausuler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (tillkännagivande angående riksdagens beskattningsrätt)

Först biträdde reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. med 64 röster mot 19 för reservation 3 av Birger Schlaug. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. – genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 11

Mom. 2 (avveckling av transportrådet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 36 för reservation 1 av Viola Claesson och Roy Ottosson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (transportrådets kompetens på miljöområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 53 för reservation 2 av Rune Thorén och Karin Starrin.

Mom. 4 (samhällsekonomiska beräkningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rune Thorén och Karin Starrin – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (persontransportstöd till egenföretagare m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 95 för reservation 4 av Hugo Bergdahl m.fl.

Mom. 10 (persontransportstöd till företag i Ånge kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 22 för reservation 5 av Roy Ottosson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (anslag till Transportstöd för Norrland m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 58 för reservation 6 av Rolf Clarkson m.fl.

Mom. 12 och 13 (bidrag till handikappanpassning av kollektivtrafiken, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 78 för reservation 7 av Hugo Bergdahl m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

(Paul Lestander (vpk) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.)

Mom. 15 (bidrag till eldriven kollektivtrafik i städer)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 39 för reservation 8 av Viola Claesson och Roy Ottosson.

Mom. 16 (stöd till skärgårdstrafik)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 60 för reservation 9 av Rune Thorén och Karin Starrin. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1988/89:NU20 Tekoindustri och tekohandel (prop. 1988/89:100 delvis).

Tekoindustri och tekohandel

Anf. 5 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag hoppas att vi med dagens tekodebatt kan tvätta bort krisstämpeln på svensk teko.

Under nästan 20 år har svensk tekoindustri fått statligt stöd. Stödet infördes 1970 och skulle vara av övergående karaktär. Det kan vara rimligt att en bransch som hamnar i svårigheter får hjälp medan man gör nödvändiga förändringar för att anpassa sig till nya förhållanden. Men sedan måste branschen stå på egna ben. Subventioner och stöd från staten kan inte förändra grundförutsättningarna för industrins och företagens villkor.

De flesta industribranscher i Sverige har liksom tekoindustrin tvingats till mycket smärtsamma men nödvändiga strukturomvandlingar. Att med statliga subventionsstöd försöka förhindra en marknadsanpassad förändring gagnar inte en bransch på sikt. Det är andra faktorer som spelar in och andra medel som krävs.

Det är den socialdemokratiska politiken som till mycket stor del har förorsakat tekoindustrins svårigheter liksom övrig svensk industris svåra konkurrenssläge internationellt. Det är ju vårt höga kostnadsläge som är tekoindustrins stora problem, och det höga kostnadsläget är ju till största

delen förorsakat av ett ruttet och perverst skattesystem. Jag använder finansministerns ordval här, eftersom hans omdömen om vårt skattesystem får anses vara ett expertutlåtande.

Socialdemokraterna subventionerar tekoindustrin med medel som drivits in genom detta ruttna och perversa skattesystem. Detta förefaller mig vara ologiskt. I ena ändan för man en politik som slår undan benen för företagen genom höga skatter, pålagor, löntagarfonder och krånglig byråkrati. I den andra ändan försöker man mildra verkningarna av detta med hjälp av subventioner från statskassan, pengar som man driver in via skatterna.

Svensk tekoindustri behöver i stället en tillväxtfrämjande politik med ett sänkt kostnadsläge, ett sänkt skattetryck och alla andra förändringar beträffande näringspolitiken som vi moderater föreslagit under så många riksmöten.

Särskilt viktig är en förändrad politik för tekobranschen, som trots omfattande rationaliseringar fortfarande är en jämförelsevis personalkrävande och arbetsintensiv bransch.

Fru talman! I dag vill tekobranschen få bort den krisstämpel som man haft under många år. Det är då viktigt att branschen visar att man kan stå på egna ben och att man kan fungera oberoende av statliga stödmiljoner.

Det ser i dag betydligt ljusare ut för tekobranschen. Enligt SIND förbättrades lönsamheten inom tekoindustrin påtagligt under 1987, och branschen har under senare år stabiliserats.

Svensk tekoindustri exporterade för 5 miljarder kronor under det senaste året, vilket visar att det finns åtskilliga svenska tekoföretag som driver framgångsrik verksamhet. Det är företag som har moderniserat tillverkningsprocessen och förnyat varusortimentet så att de står starka även i en internationell konkurrens. Bland dessa företag finns konfektionsföretag, som genom sina framgångar visar att det finns livskraft i svensk teko även på konfektionssidan. Dessa företag har lyckats genom att satsa på kvalitet, design och flexibilitet. De har följt med i modets växlingar och arbetat i samverkan med marknaden. Genom en anpassning till marknadens villkor har dessa företag stärkt sin ställning både hemma och på exportmarknaden.

Ett bra exempel på en god reklam får svensk konfektionsindustri när ishockey-VM startar i övermorgon. När ishockey-VM invigs är det ryska ishockeylandslaget klätt från topp till tå i svensk konfektion.

Fru talman! Tekoindustrin måste liksom andra industribranscher inrikta sig på en verksamhet utan statligt stöd. Regeringen har emellertid för avsikt att ytterligare förlänga tiden för den statliga subventionspolitiken gentemot teko. Äldrestödet upphör, men ett nytt treårigt stödprogram föreslås. Efter 20 års stödpolitik har man ingenting lärt. Vi vill i stället sätta punkt för den statliga subventionspolitiken nu, avskaffa tekostödet och äntligen ge branschen chansen att stå på egna ben och ta bort krisstämpeln.

Fru talman! Frihandelspolitiken har en bred förankring i vårt land. Det är genom fri handel som enskilda konsumenters intressen bäst tillgodoses. Frihandel är också en målsättning för den internationella handelspolitiken inom såväl EG, EFTA som GATT, och för Sverige är utrikeshandeln av grundläggande betydelse för vår ekonomi och vår välfärdsutveckling. Ett fritt utbyte av varor, tjänster och kapital är särskilt viktigt för ett litet land

som vårt. Få länder är så beroende av sin utrikeshandel som Sverige. Därför måste vi undvika protektionism i vår handelspolitik, och vi måste hålla rent framför egen dörr. Annars blir vi inte trovärdiga.

Genom multifiberavtalen begränsar vi i strid med svensk uppfattning om frihandelns värde import av tekoprodukter från 15 lågprisländer, många av dem u-länder. Vi moderater har under flera år krävt att dessa importrestriktioner skall avskaffas.

Multifiberavtalen har inte gagnat svensk tekoindustri. Importen av kläder har aldrig varit så omfattande som nu. Protektionismen mot 15 utvecklingsländer har inte förhindrat klädimport utan i stället gagnat andra länder, länder inom EG och EFTA och länder som vi inte har importrestriktioner mot.

Vår protektionistiska tekopolitik har drabbat vissa u-länder, som vi i andra sammanhang genom biståndspolitiken försökt ge hjälp till självhjälp. Här motverkar vi med handelshinder dessa länders möjligheter inom just den industrisektor där de har de bästa förutsättningarna att lyckas. Det är, vilket vi under många år har framhållit, omoraliskt att Sverige på detta sätt medverkar till att hålla tillbaka utvecklingsländernas industriella utveckling.

Det ligger också i svenska konsumenters intresse att multifiberavtalet omedelbart avskaffas. Handelshindren leder nämligen till högre konsumentpriser, vilket fördyrar klädinköpen. Inte minst är det barnfamiljerna som förlorar på importrestriktioner.

Ett beslut om avveckling av multifiberavtalen har glädjande nog fattats av riksdagen. Mindre glädjande för svenska konsumenter och för u-länderna är att regeringen avser att låta oss leva vidare med importrestriktionerna ytterligare två år. Vi vill i stället ge svenska konsumenter och u-länder nytta av den fria handelns fördelar tidigare och inleda avvecklingen av multifiberavtalen omedelbart.

En särskild övervakning av importen av tekoprodukter behövs inte. Det licenstvång som nu finns på tekoområdet bör slopas. Likaså bör kravet på geografisk ursprungsmärkning av tekoprodukter tas bort. Detta har kommerskollegium föreslagit. Kommerskollegium har konstaterat att kravet att tekovaror i butiken skall vara märkta med ursprungsland medför ökade kostnader för konsumenterna, utan att det fyller någon funktion som gör det motiverat från konsumentsynpunkt. Dessutom innebär ursprungsmärkning en onödigt handelshinder. Vi föreslår att riksdagen hör samman kommerskollegiums begäran och tar bort denna onödiga reglering på tekoområdet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4, 6, 8 och 10.

Anf. 6 HADAR CARS (fp):

Fru talman! För någon vecka sedan var jag med om en segerfest. Inbjudare till den var Sveriges tekoimportörer. Orsaken till att man hade samlat en grupp människor, kanske ett fyrtiotal, till den här festen var att man hade haft framgång i gemensamma strävanden, en framgång som bl.a. innebär att hindren för en fri import av tekoprodukter skall avskaffas 1991. I folkpartiet hade vi gärna sett att det hade skett tidigare än så, men det grundläggande är att hindren nu skall bort. Den gamla ståndpunkten som riksdagen under många år har förfäktat i kamp mot liberalismen har varit den att riksdagen

skall fastställa någon viss andel av den svenska tekomarknaden som de svenska producenterna skall ha rätt till. Men även denna ståndpunkt överges när riksdagen kanske senare i dag beslutar i enlighet med förslaget i det betänkande som ligger framför oss. Visst finns det några skönhetsfläckar i förslaget, och jag skall omedelbart ta tillfället i akt och yrka bifall till reservationerna 4, 6, 8 och 11. Men jag tänker ändå inte, fru talman, främst uppehålla mig vid skönhetsfläckarna utan mera vid att det här är fråga om ett intressant, viktigt och i grunden riktigt beslut som vi nu skall fatta.

Varför och för vilka är då det här beslutet en seger? I första hand är det, fru talman, en seger för de svenska konsumenterna, de som under många år har fått betala ett orimligt högt pris för sina tekovaror, därför att man har hindrat import av billigare och bra tekovaror ifrån framför allt u-länder. Inte minst är det, som Karin Falkmer framhöll, barnfamiljerna som har drabbats av detta. När man kvoterat den import som man ändå har medgivit från u-länderna, har det i hög grad inneburit att de fattiga länderna har satsat sina kvoter på de dyrare plaggen, på kostymer, klänningar o.d., och inte velat använda kvoterna för att sälja barnkläder till Sverige. Därför har barnkläder i Sverige varit alldeles orimligt dyra i förhållande till vad som varit nödvändigt. Totalt sett har man räknat fram att en svensk barnfamilj med två barn i genomsnitt har förlorat 1 500–2 000 kr. om året på de regleringar som nu äntligen, i varje fall 1991, slutgiltigt tas bort.

Den andra kategorin, fru talman, som kommer att vinna på de reformer som vi nu skall genomföra är just u-länderna själva. U-länderna får nu möjligheter att på lika villkor konkurrera på den svenska marknaden med en av sina viktigaste produkter. Den möjligheten har de inte haft tidigare. De har missgynnats inte bara i förhållande till de svenska tillverkarna utan också i förhållande till de europeiska tillverkare som under lång tid har haft en fördel på den svenska marknaden på grund av vårt samarbete med EG och EFTA. Det har t.ex. varit lättare och billigare att importera från Spanien, Finland, Irland och Italien. Dessa länders tillverkningsföretag har man gynnat på u-landsföretagens bekostnad. Det har inte varit en snygg politik, och det är underbart fint att den nu skall försvinna. I varje fall de som sysslar med handel vet hur viktigt det är för u-länderna att kunna få inkomster genom sin export. Men då måste u-länderna också ges möjligheter att exportera det som de kan tillverka. När ett u-land kommer i gång med industriell sysselsättning är det nästan alltid i första hand just tekoprodukter som kan tillverkas, eftersom det då rör sig om en förhållandevis enkel teknik med en betydande arbetsinsats.

Det är en orimlighet att länder som Sverige talar varmt om att man skall stödja de fattiga länderna när man samtidigt med andra handen bromsar deras möjligheter att med egen kraft skaffa sig de valutaintäkter de så innerligt väl behöver när de kommer i gång med sin produktion.

Fru talman! När någon segrar brukar det finnas en eller flera förlorare. Jag undrar vilka de förlorarna är, och det gör kanske många andra också i den här kammaren. Bland förlorarna hittar vi de europeiska textilexportörerna som hittills har haft en gynnad ställning på den svenska marknaden. Nu får de konkurrera med u-länderna på lika villkor, och det är naturligtvis bekymmersamt för dem. Men vem i Sverige gråter över det förhållandet?

De som också står som förlorare är de som i u-länderna har kunnat schackra med svenska importlicenser för tekoprodukter och kunnat sälja dem till överpris, utan att egentligen utföra en egen arbetsinsats. Sådana licenser har varit en bristvara. De som har lyckats komma över en licens med möjlighet att importera till Sverige har utan att sälja några varor kunnat sälja importrätten till priser som gett dem en hygglig inkomst. Vem gråter i Sverige över att de här schackrarna inte längre kan räkna sig till godo några arbetsfria inkomster på de svenska konsumenternas bekostnad? Är det möjligen den svenska tekoindustrin som är en av förlorarna? Mitt svar på den frågan är ett oreserverat nej.

Vi vet att den svenska tekoindustrin under många år har förlorat andelar på den svenska marknaden. Det har skett trots ett mycket omfattande statligt stöd och trots betydande importhinder. Skall man dra någon lärdom av detta är det att företag bör undvika att fästa för stor vikt vid uttalanden från riksdagen och riktlinjer som riksdagen fastställer när dessa står i strid med den grundläggande utvecklingen på marknaden. När man försöker att manipulera och motverka marknaden bygger man dammar som så småningom måste genombrytas. När det sker blir problemen större för dem som har sökt skydd bakom dessa dammvallar.

Den svenska tekoindustri som i dag finns kvar har visat att den i mycket stor utstäckning har förmåga att med egen kraft söka sig ut på exportmarknaderna och ta upp kampen. Många av de svenska tekoföretagen har blivit framgångsrika, mycket framgångsrika, och de svarar i dag för en export som är större än den svenska järnmalmsexporten. Det är inget dåligt resultat av svensk tekoindustri. Jag är övertygad om att tekoindustrin med sina skickliga modetecknare och designers, dugliga tekniker, välutbildade och kunniga textilarbetare, sina många framgångsrika säljare och förutseende företagsledare och med ägare som har visat sig kunna hålla huvudet kallt, även fortsättningsvis har goda möjligheter till framgångar. Därför kan svenska tekoföretag ge sina anställda relativt anständiga löner och sina ägare en hygglig avkastning på de pengar som de sparat och vågat sätta in i tekoindustrin trots de många bölande domsbasuner som förkunnat den svenska tekoindustrins snara undergång om inte staten snabbt skulle gå in med ännu mer stödpengar och höja hindren för den utländska importen till ännu högre höjder.

Det finns, fru talman, grundad anledning till optimism när det gäller den svenska tekoindustrins möjligheter att överleva och utvecklas på en fri marknad. Nej, fru talman, de verkliga förlorarna är de protektionister och allmänna bakåtsträvarare som inte förstått att verklig trygghet för jobb och ekonomi finner man inte genom att försöka bevara förlegade strukturer, utan genom att bejaka förändringar och vara med och leda utvecklingen. Den tekopolitik som riksdagen nu skall fatta beslut om är i sina huvuddrag en betydande framgång för de tankar som vi i folkpartiet under lång tid har kämpat hårt för att förverkliga. De skönhetsfläckar som blir kvar snarare framhäver än ändrar den bilden. Jag tvekar inte att säga att folkpartiet har varit den drivande kraften i kampen mot den tekopolitik som nu äntligen går i graven.

Anf. 7 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! I detta betänkande behandlar vi åtgärder för tekoindustri och tekohandel. De åtgärderna är enligt centerns mening i vissa avseenden felaktiga och i andra avseenden otillräckliga. Vi anser att det är felaktigt att ensidigt avreglera tekoindustrin och att stödet till tekoindustrin är otillräckligt under denna omställningsperiod. Jag kan i det här fallet inte hålla med vare sig moderata samlingspartiet eller folkpartiet, som i det här ärendet tidigare sagt att man vill ha en ännu snabbare avreglering av tekoindustrin.

På den socialdemokratiska regeringens förslag beslutade en majoritet i riksdagen hösten 1988 att en fullständig avreglering av tekoimporten skall ske den 31 juli 1991, då multifiberavtalet löper ut. Det var ett beslut som *centern motsatte sig*. Regeringens argument var att *importhinder leder till högre priser för konsumenterna*, vilket också kan vara riktigt i vissa avseenden. Centerpartiet är inte generellt mot avregleringar, men Sverige kan inte som ensamt land i världen avreglera sin tekoindustri. Det finns ingen anledning att Sverige som enda land i världen genomför en avreglering som är till allvarligt men för vår tekoindustri.

Regeringen har också hävdatt att *avvecklingen av importrestriktioner leder till positiva effekter för utvecklingsländerna*. Den argumentationen finns det anledning att se litet närmare på. Klädimporten från u-länderna har ökat från 15 000 ton år 1985 till hela 23 000 ton år 1987, eller 57 % på två år. Räknat i volym kom hela 59 % av klädimporten från u-länder och andra lågprisländer år 1987. Även under 1988 har det skett en fortsatt kraftig ökning av importen från dessa länder. En sannolik bedömning är att två tredjedelar av klädimporten år 1988 kom från u-länder och andra lågprisländer. Den stora vinst som skulle tillföras konsumenterna genom avregleringen – man talar om 4 miljarder – skulle då komma från den återstående tredjedelen av importen, dvs. från i-länder som t.ex. Finland, Norge och länderna inom EG. Den ekvationen går inte riktigt ihop. Hela vår import är på 16 miljarder, och vi skulle då tjäna 4 miljarder på en tredjedel av importen. Den beräkningen stämmer inte.

Om importen från länderna inom EG, Norge och Finland tvärt skulle upphöra skulle vi med all sannolikhet få betydande handelspolitiska problem. Jag tror också att man kan befara att konkurrensen mellan u-länderna blir mycket hårdare om alla kvoter och rättigheter för det enskilda landet upphör. Det finns en risk för att de svagaste länderna blir utslagna i konkurrensen och att man i dessa länder tvingas in i icke människovärdiga arbetsförhållanden.

Gällande mål för tekopolitiken är att 1978 års produktionsnivå skall upprätthållas och att svensk tekoindustri skall svara för 30 % av den inhemska tillförseln av tekovaror. Det är ett mål som inte har uppfyllts. År 1987 underskred textilindustrin målen med 5 % och konfektionsindustrin med 33 %. Talen för 1988 torde vara ännu sämre. Vi från centerns sida föreslår offensiva insatser för att utveckla tekoindustrin. Vi anser det därför fel att nu ändra den av riksdagen fastlagda målsättningen, nämligen att den inhemska produktionen skall svara för minst 30 % av den totala inhemska tillförseln av tekovaror.

Tekoindustrin har tidigare haft en både djup och mångårig kris, men på

senare år har den negativa trenden vänt, och vår tekoindustri har lyckats att skapa en grund för framtidstro och positiv utveckling. Trots att branschen har stabiliserats krävs en noggrann uppföljning av utvecklingen. Under 1988 har vår tekoindustri haft en betydligt sämre produktionsutveckling än vad man väntat sig.

Klädhandeln har i dag betydande problem. Den har också överbeställt varor, vilket gör att det säkerligen kommer att bli ett överutbud 1989.

Den försämring för tekoindustrin som regeringen föreslagit kan få till följd en ytterligare utslagning av företag. Detta kan få allvarliga konsekvenser för de orter som är särskilt beroende av tekobranschen, typ Sjuhäradsbygden. Man måste här också ta i beaktande dels tekoindustrins allmänna betydelse för ekonomi och sysselsättning, dels den stora betydelse tekoföretagen har för utkomstmöjligheterna i vissa orter.

När det sedan gäller försörjningsberedskapen kan inte centern acceptera de nedskärningar som försvarsbeslutet innebar på beklädnadsområdet. Det är av stor vikt att säkra en inhemsk produktion av råvaror och grundtextil. Den svenska tekoindustrin har betydelse inte bara som producent av kläder utan även för att tillhandahålla t.ex. sjukvårdstextilier och textila produkter till industrin.

För att förbättra vår beredskap på tekoområdet anser vi i centern att det är viktigt att olika myndigheter gör sin upphandling av tekoprodukter, inklusive uniformer till försvaret, hos svenska tillverkare. Även det skulle bidra till en positiv utveckling för de svenska tekoföretagen.

Beslutet från svensk sida om en avveckling av importrestriktionerna på tekoområdet har fattats utan hänsyn till hur våra konkurrentländer har utformat sitt skydd för näringen. T.ex. Finland, Norge, EG:s medlemsstater och USA har inte vidtagit några åtgärder för att häva importbegränsningarna. Att Sverige nu skall gå före och slopa restriktionerna är att diskriminera svensk tekoindustri. Vi skall inte skapa sämre regler och förutsättningar för de svenska tekoföretagen än vad som gäller för EG:s tekoindustri. Vi vill ha konkurrens på lika villkor.

En avreglering kan också komma att missgynna ett antal utvecklingsländer som med nuvarande system garanteras en viss export till Sverige. Vi vet heller inte vilka konsekvenser för vår försörjningsberedskap som ett upphävande av importbegränsningarna kan komma att få. Regeringen bör därför se till att en analys görs av dessa förhållanden.

För att de senaste årens positiva utveckling inom tekobranschen skall kunna fortsätta är det nödvändigt med fortsatta stödåtgärder till tekoindustrin. Det krävs nya investeringar i bl.a. produktionsteknik, produktutveckling och marknadsföring.

Tekoindustrin har en genomsnittligt lägre lönsamhet än flertalet övriga industribranscher i landet. Det gör att tekoföretagen saknar riskkapital för offensiva satsningar. Skall den svenska tekoindustrin kunna förbättra sin konkurrenskraft gentemot utlandet och även öka sina marknadsandelar är det nödvändigt med offensiva satsningar i näringen.

Från centerns sida anser vi att det kommande stödet till tekoindustrin bör utgå i form av utvecklingslån. Det är ett stöd som är generellt och konkurrensneutralt, och det stimulerar till utveckling och industriell förnyel-

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

*Tekoindustri och
tekohandel*

se. Denna stödform bör införas vid början av budgetåret 1989/90 och tillämpas under en treårsperiod.

Vid en sådan stödform skulle vi självfallet även ställa krav på att företagen själva bekostar en del av investeringarna. På det viset skulle vi även undanröja eventuella risker för handelspolitiska konsekvenser.

Från centerns sida anser vi att utvecklingslånet skall utgå med ett visst antal kronor per produktionstimme och att alla företag med inhemsk produktion skall kunna erhålla lånet för investeringar i produktutveckling, marknadsföring, teknikutveckling och utbildning. Det stämmer ganska väl överens med en motion som Hans Nyhage väckt i det här ärendet.

Genom ett väl avvägt urval av låne- och avskrivningsberättigade åtgärder kan lånet på företagsnivå riktas mot de åtgärder som branschen bäst behöver för en långsiktig, uthållig lönsamhet.

Lånen skall kunna beviljas årsvis och vara ränte- och amorteringsfria. Lån som inte har utnyttjats skall återbetalas. Vi anser också att det bör finnas möjligheter till avskrivning med 100 % för lån upp till 100 000 kr. Detta skulle gynna de minsta företagen. För lån större än 100 000 kr. skulle avskrivning med 100 % medges endast om berört företag gjort godkända investeringar för minst det dubbla lånebeloppet.

Fru talman! Vi anser från centerns sida att anslag för utvecklingslån bör upptas med 150 miljoner för budgetåret 1989/90. För de två därpå följande åren bör motsvarande belopp anvisas.

Anslaget till SIND:s stödåtgärder för det kommande budgetåret bör reduceras i förhållande till regeringens förslag och uppgå till 35 miljoner. Dessa medel bör i huvudsak användas för exportfrämjande åtgärder och utbildningsinsatser. Vi vill således satsa totalt 185 miljoner på teko under det närmaste året.

Fru talman! Med stöd av vad jag har anfört yrkar jag bifall till de reservationer som centern står bakom i detta betänkande.

Anf. 8 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Kjell Ericsson visar genom sitt framträdande här att han är en företrädare för de protektionister och bakåtsträvare som jag i mitt inlägg tog avstånd från. Jag noterar att det är centern, vpk och miljöpartiet som nu står för just de tendenserna i den svenska tekopolitiken.

Kjell Ericsson oroades över att u-ländernas andel av de svenska klädköpen hade vuxit. Han gjorde också gällande att om konkurrensen blev fri så att även u-länderna fick konkurrera fritt skulle konkurrensen hårdna också mellan dem. Han fick det nästan att låta som om det vore av hänsyn till u-länderna som man skulle begränsa deras möjligheter att sälja på den svenska marknaden. Bockfoten syns tydligt, Kjell Ericsson!

Fru talman! Kjell Ericsson lämnade några felaktiga uppgifter. Han sade att inga andra länder har avskaffat restriktionerna när det gäller importen av tekoprodukter. Verkligheten är den att t.ex. Schweiz har avskaffat dem sedan lång tid, och trots att man gjort det finns det i Schweiz en blomstrande tekoindustri, fullt kapabel att konkurrera på en fri marknad. Jag är inte ett dugg orolig för att inte också den svenska tekoindustrin kommer att klara det.

I reservationen från centern, vpk och miljöpartiet talar man om att övriga länder som reglerar tekoimporten – t.ex. Norge – inte har tagit något steg mot ett upphävande av importbegränsningarna. Jag ber Kjell Ericsson att lägga märke till vad som nu händer i Norge. Där har ett förslag helt nyligen lagts fram om att begränsningarna skall just tas bort.

Anf. 9 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är inte vare sig bakåtsträvare eller protektionister. Men Sverige kan i det här fallet inte gå snabbare fram än andra länder gör. Man hänvisar ofta till EG:s harmonisering, men i det här fallet gäller inte det. Vi har sagt att vi är beredda att lägga oss på samma avregleringsnivå som EG gör. Men Hadar Cars vill tydligen gå bra mycket längre. Det vill inte vi i centern göra. Vi vill att våra svenska tekoindustrier skall ha en chans att konkurrera även i fortsättningen. Vi behöver en svensk tekoindustri, och då kan man inte genomföra en så snabb avreglering.

Anf. 10 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Det är glädjande att centern på ett område ansluter sig till EG och hyllar dess principer. För mig gäller motsatsen när det gäller just den här saken: Jag vet att EG har restriktioner mot import av tekoprodukter från fattiga länder. Jag tycker att det vore oerhört glädjande om Sverige kunde visa att man klarar sig bra utan sådana restriktioner och på så vis sätta upp ett positivt exempel för den europeiska gemenskapen. Jag är också övertygad om att hade vi större möjligheter än vi i dag har att påverka den politiken inifrån, skulle våra möjligheter att vinna framgång också när det gäller att motverka tekorestriktionerna vara ännu större.

Anf. 11 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Teko är den enda eller i varje fall en av mycket få industribranscher där det finns fler kvinnor än män i arbete. Sjuhäradsbygden i Älvsborgs län är fortfarande starkt beroende av sin textila produktion och konfektion.

Andelen förvärsarbetande kvinnor inom Sjuhäradsbygden har också alltid varit en av de högsta i landet. Nästan hälften av alla kvinnor i länet som 1980 var anställda inom industrin var anställda inom teko. När jag skrev den här motionen letade jag efter färskare siffror men fann inga om just detta förhållande.

Kvinnorna i Sjuhäradsbygden, men också på andra ställen, kommer att drabbas särskilt hårt om tekoproduktionen minskar ytterligare. Det är väldigt viktigt att vi framhåller några förhållanden i Sverige som belyser situationen på tekoområdet och jämför dem med hur det är i andra länder. Jag skall strax återkomma till detta.

Först vill jag något litet kommentera de kampanjer som förekommit genom åren och som vi nu hör upprepas genom inläggen i debatten i dag.

När Hadar Cars säger sig inte veta vem som kan räkna in en seger när riksdagen nu går till beslut om frågorna i detta betänkande tycker jag att han är ovanligt blygsam. Det var väl det enda som var blygsamt i hans inlägg över huvud taget. Är det någon av dem som brukar delta i tekodebatterna här i

kammaren som inte vet vilka kampanjer som just de tuffaste bland textilimportörerna har ägnat sig åt och vilket budskap de fört fram? Hadar Cars är väl dem ganska närstående, så jag förstår inte varför han glömmer dem så lätt.

Till Ivar Nordberg och till andra socialdemokrater och till andra som stöder regeringens nyliberala inslag i tekopolitiken skulle jag vilja säga, att nog är detta en politisk seger för Hadar Cars!

Jag var själv inblandad i och stödde den fackliga kampen under de borgerliga regeringsåren. Då rådde faktiskt upprorsstämning i våra trakter i Sjuhäradsbygden. Hadar Cars kom dit då och då. Han lät inte riktigt så stöddig då, fru talman, då han tvingades möta de argument som textilarbetare och textilarbeterskor framförde i Sjuhäradsbygden, i Mark och i andra kommuner.

Jag tycker att det är märkligt att Sverige skall gå i spetsen med sådana avregleringar på område efter område som dem man nu genomför. I vanliga fall hänger dessa avregleringar mycket nära samman med det som sker inom EG-länderna. På en mängd områden där jag själv varit inblandad vet jag att Sverige har gått i spetsen – t.o.m. före EG-länderna själva – för att påskynda avregleringen inom olika verksamhetsområden. Hela transportområdet är exempel på det.

Så till den agitation som textilimportörerna och Hadar Cars bedriver – och för den delen också Ivar Nordbergs partibroder, Carl Hamilton. Carl Hamilton kanske inte är kvar i socialdemokratiska partiet längre – Lahja Exner skakar på huvudet; i så fall får jag gratulera er, Lahja Exner – men så länge han fanns med i partiet var han i alla fall den socialdemokrat och akademiker som lyckades reta upp flest arbetare samtidigt. Mitt under beklädnadsarbetarnas kongress i Stockholm framträdde Carl Hamilton, jag tror att det var i ett Rapportreportage, och förde textilimportörernas talan genom att vädja till och flirta med barnfamiljerna – alla barnfamiljer i hela landet. De skulle minsann få köpa så billiga kläder som det någonsin var möjligt – bara man släppte importen helt fri!

Hadar Cars hade ett mycket intressant inlägg tidigare i debatten. Jag trodde att Hadar Cars och andra som står på de råa och tuffa textilimportörernas sida brukade säga att textilimportörerna stod för ett visst ansvar. De var ju så intresserade av att svenska barnfamiljer skulle kunna köpa billigare barnkläder. Nu berättar Hadar Cars att textilimportörerna hittills inte har importerat billiga barnkläder för försäljning till låga priser, därför att det var så mycket intressantare att importera dyrare klänningar. Detta säger ju vad det hela handlar om! För textilimportörerna handlar det framför allt om vinsten. Om det finns något exempel, Hadar Cars, som motsäger det jag har sagt om textilimportörerna skulle jag mycket gärna vilja höra de exemplen framföras från talarstolen. Det vore nyttigt för alla som deltar i debatten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 5 och 7.

Naturligtvis yrkar jag också bifall till reservation 1, som vi inte har signerat. Detta berodde på en ren miss. Det var brist på samarbete och brist på tid inom vpk-gruppen som ledde till denna miss.

Reservation 1 är en viktig centerreservation, som handlar om målet för den svenska tekopolitiken. Vi tycker nämligen att det är minst lika viktigt att tala

om att vi måste bevara 30-procentsmålet och andra inslag i de beslut som fattades för numera ganska länge sedan i Sveriges riksdag. Att bevara målen är alltså viktigt.

Just när den borgerliga regeringen ville ändra på dessa mål blev det storm bland tekoarbetarna i Sverige. Socialdemokraterna hamnade den gången på rätt sida i debatten, men ganska snart uttryckte de sig mer vagt och förhöll sig mer passiva. Vi är därför många som tror att det var Carl Hamilton, även om han numera har lämnat det socialdemokratiska partiet, som var den som egentligen gick i spetsen för den nuvarande regeringspolitiken på tekoombudet.

Jag skall ge litet beröm också. Utskottet vänder nämligen på klacken och talar om att det stöd som regeringen föreslår skall ges, nu också måste avse de mindre företagen. Det tycker jag var bra, och det tackar vi för.

Anf. 12 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag vill naturligtvis tacka Viola Claesson för hennes hyllningsord till mig för min enkla insats när det gäller borttagandet av tekorestriktionerna. Jag delar gärna med mig en blomma till moderater som Görel Bohlin och Karin Falkmer och inte minst till Åke Weyler, tekoimportörernas skicklige verkställande direktör som oförtröttligt arbetat för att fakta skulle komma på bordet. En blomma tycker jag också att Carl Hamilton skall ha. Han har liksom många andra vänt socialdemokratin ryggen och blivit medlem i folkpartiet. Vi är mycket glada över att ha honom hos oss.

Viola Claesson! Om man ställer upp som krav att ett u-land får sälja t.ex. 10 000 plagg till Sverige, då är det väl inte så egendomligt om det landet väljer att sälja de plagg som ger de största inkomsterna! De största inkomsterna får man på de dyrare plaggen såsom kostymer och klänningar. Mindre inkomster får man på billigare plagg, t.ex. barnkläder.

Resultaten av de svenska restriktionerna – inte av någon vilja från importörer i Sverige eller exportörer i u-länderna – blir just den att barnfamiljerna har missgynnats särskilt mycket. Det är synd att så har varit fallet, och jag gläder mig åt att detta missgynnande inte skall fortsätta särskilt länge till.

Viola Claesson! Min inställning till dem som arbetar inom svensk teko är oförändrad. Jag vill att de som andra skall kunna känna att de har trygga arbetsplatser och arbetar i en industri som har möjligheter till framgång och där man känner den säkerhet som just konkurrenskraften ger. Det är den enda säkerhet som är långvarig och som man kan förlita sig till när det blåser.

Därför tycker jag det är viktigt att vi genom det beslut som riksdagen nu skall fatta bidrar till att långsiktigt stärka konkurrenskraften inom den svenska tekoindustrin – det är mitt mål. Det är inte genom subventioner, hinder mot import och andra statliga åtgärder – som jag mycket väl förstår att man från kommunistiska ideologiska utgångspunkter vill gripa till – som man ger dem detta skydd, utan just genom att låta dem konkurrera i en fri marknad.

Att kommunisterna står där de står förvånar mig inte alls. Jag är däremot mer bekymrad över att centerpartiet håller er i handen.

Anf. 13 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Fru talman! Tack för de orden, Hadar Cars! Det är alltid trevligt när det framgår klart och tydligt att någon står för en ideologi som går att känna igen.

I det här fallet känner jag tacksamhet både för att jag har fått den politiska ideologi som jag har fått och för att jag slipper befinna mig i ett politiskt sällskap som det Hadar Cars räknade upp alldeles nyss. Där fanns Åke Weyler, Carl Hamilton, Görel Bohlin och Hadar Cars själv. Det är inte ett gäng som är så där väldigt populärt i Sjuhäradsbygden, bland tekoarbetarna eller bland folk inom arbetarrörelsen över huvud taget. Men så skall det ju vara – vi känner ju igen Hadar Cars.

Vad vi inte känner igen är socialdemokraterna. Jag förstår att Hadar Cars känner glädje för att socialdemokraterna till sist har krupit till korset.

En sak pratar inte Hadar Cars om. Han känner inte ens att han har anledning att ta upp ämnet – det har med hans nyliberala ideologi att göra.

Är det inte så att det i en del av de länder i tredje världen som mycket av importen till Sverige kommer ifrån förekommer människor i arbete som vi räknar som barn? Där förekommer vad många inom den internationella fackliga rörelsen betecknar som slavarbete. Detta är också ett slags subsidier, men det är aldrig sådant som moderater och folkpartister brukar vilja ta upp. På det konstiga borgerliga svenska språket talar man nu om "lågkostnadsbesättningar" när det gäller sjömän som t.ex. är filippinare.

Detta är någonting som vi aldrig kan acceptera, vi som står för en socialistisk eller kommunistisk ideologi.

Den som i likhet med Hadar Cars inte har minsta känsla för de här problemen, för dem som utsugs allra värst för att svenska textilimportörer skall få tjäna så mycket som möjligt, kan naturligtvis heller aldrig ha någon känsla för svensk tekoindustri och den svenska arbetarklassen. Jag hade inte väntat mig det.

Anf. 14 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Fattigdom vållar mycket elände, inte minst i u-länderna, och det tar sig stundtals uttryck som dem Viola Claesson nu beskrev. Det är som ett medel i kampen för att utrota fattigdomen och ge u-länderna en chans att komma ur de problem de har som vi ser möjligheten för dem att sälja de varor de producerar som en av de viktigaste insatserna. Viola Claesson vill hålla dem kvar i fattigdom genom att förvägra dem den möjligheten.

Fru talman! Jag vill också gärna erinra Viola Claesson om att de personer som hon pekade ut såsom särskilt orimliga att ha sällskap med med säkerhet företräder väsentligt många fler industriarbetare än de som har stött det parti som Viola Claesson tillhör.

Anf. 15 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Fru talman! Det var då en än märkligare tankegång! Utgår Hadar Cars ifrån att man bara kan stödja människor som har exakt samma uppfattning och inte kan känna humanitet, facklig solidaritet eller internationalism av den rätta sorten? Detta var faktiskt ännu grövre än de tidigare inläggen.

När Hadar Cars säger att fattigdomen stundom tar sig sådana uttryck och

menar det jag nämnde, att barn kan användas som slavarbetare, och att det är grunden till att man kan flirta med svenska barnfamiljer som skall få litet billigare barnplagg, då borde egentligen debatten vara slut. Vi står så långt ifrån varandra som vi någonsin kan. Jag står på Sjuhäradsbygdens, svensk tekos och tekoarbetarnas sida.

Förste vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Jag måste börja med att bekänna att jag som ny i den här församlingen och som tillhörande ett nytt parti kanske inte är insatt i alla teknikaliteter i de här frågorna. Jag kan inte heller hänvisa till vad vi sade vid den förra behandlingen av ärendet, som ju är så populärt annars. Men vi har vissa grundprinciper, som vi finner att vi bör framföra i det här sammanhanget och som vi också har framfört.

Vi brukar tala om de fyra solidaritetskraven, som vi politiskt vill verka för. Ett av dem är solidaritet med andra folk, främst u-länderna.

Ur den synpunkten var det ganska naturligt att vi i höstas ställde upp för att upphäva multifiberavtalet, vilket skulle möjliggöra en ökad försäljning från u-länderna till Sverige. Samtidigt sade vi dock att villkoret för detta är någon form av socialklausul. Vi vet ju, som Viola Claesson har nämnt, att det förekommer en exploatering av människor, som vi måste betrakta som moraliskt upprörande.

Karin Falkmer var inne på frågan om moral. Jag tycker att en av de viktigaste moralfrågorna är den exploatering som vi vet förekommer i en rad u-länder, bl.a. inom denna industri. Naturligtvis är risken stor att det är de u-länder som mest hänsynslöst exploaterar sina anställda som kan hålla de lägsta priserna och som alltså får stå för exporten till Sverige. Jag tycker Hadar Cars i sin uppräknings över förlorare borde ha tagit med de här kategorierna människor. Det var för att granska att importen inte får sådana resultat som vi ställde kravet på någon form av socialklausul.

Det betyder inte att vi i miljöpartiet säger att man i dessa länder skall ha exakt samma sociala lagstiftning eller samma krav som vi har i Sverige – det vore naivt att tro att en sådan utjämning kunde ske – men det måste som sagt finnas gränser.

När Hadar Cars talar om frihet förefaller det mig som om han avser en fullständigt obegänsad frihet. Jag tycker att bockfoten sticker fram även här. I inget civiliserat samhälle kan man acceptera en obegränsad frihet. Det är bara fråga om var frihetens gränser skall gå. Obegränsad frihet blir med all säkerhet en frihet för den starke, för den rike, för den mäktige.

Det har talats om förlorare. Men det finns ju förlorare även här i Sverige, t.ex. de sömmerskor i Sjuhäradsbygden eller i min hemstad, Söderköping, på Fix industrier som blir utan jobb, om man tillåter en ohämmad exploatering av människor i andra länder.

Därför har vi anslutit oss till reservation 1, där det sägs att vi inte kan göra den snabbavveckling som skisserades i det tidigare riksdagsbeslutet. Vi behöver i stället ha en långsiktig strategi för utvecklingen av tekoindustrin.

Vi har ingen anledning att gå snabbare fram än EG. I alla andra avseenden vill ju Hadar Cars åstadkomma harmonisering med EG, men av någon anledning passar det inte med harmonisering i det här fallet. Jag yrkar alltså bifall till reservation 1.

Jag yrkar också bifall till reservation 2, där det framhålls att vi skall ha en viss basförsörjning när det gäller strategiskt viktiga varor.

Jag yrkar även bifall till reservation 3, där det föreslås att vi skall ha en viss flexibilitet när det gäller offentlig upphandling. Samhällsekonomiska bedömningar skall vara tillåtna, liksom bedömningar avseende svensk försörjningstrygghet.

Så länge vi inte fått igenom socialklausuler kan vi inte skynda fortare än EG. Jag är vän av snabbavveckling i andra avseenden, t.ex. av kärnkraften. Men i det här avseendet är jag definitivt motståndare till den snabbavveckling som moderata samlingspartiet och folkpartiet vill ha.

Jag yrkar bifall också till reservation 4.

Så länge vi inte har någon socialklausul anser jag att det är nödvändigt att bibehålla licensförfarandet. Därför yrkar jag bifall även till reservation 5.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiets och mitt eget avståndstagande från barnarbete i industrin, från utnyttjande av slavarbetskraft och från utnyttjande av fångar på ett otillständigt sätt för olika arbetsuppgifter är totalt och absolut.

Främst inom internationella arbetsorganisationen men också på andra håll arbetar man för att få till stånd konventioner i syfte att komma till rätta med dessa oacceptabla företeelser. Jag kan försäkra Lars Norberg och andra att kampen mot sådana företeelser kan påräkna folkpartiets fullständiga och helhjärtade stöd.

Men det är, Lars Norberg, en litet märklig tanke att man skulle kunna komma åt det problemet, som vi är överens om att vi vill komma åt, genom att begränsa importen av tekoprodukter från u-länderna till Sverige. Jag menar inte alls att det inte kan förekomma att tekoprodukter någon gång i u-land kan produceras med utnyttjande av barnarbetskraft. Det är svårt att påvisa. Förhoppningsvis är det mycket ovanligt, men det kan förekomma här liksom inom all verksamhet som u-länderna bedriver, inte minst inom jordbruket. Ännu i denna dag förekommer det inte sällan att barn hjälper till med arbetet även i svenska jordbrukarhem. Det brukar inte utgöra något hinder för oss att köpa svenska jordbruksprodukter. Men det här är allvarligare, och jag vill inte dra någon parallell med svenska förhållanden.

Vi kommer emellertid inte åt barnarbetet genom att begränsa importen av tekoprodukter från u-länderna. Det enda vi åstadkommer med det är att vi hindrar de här u-ländernas ekonomiska tillväxt i dess helhet. Detta gör att förutsättningarna att komma till rätta med andra sociala problem minskar – barnarbetet är ju bara *ett* socialt problem.

De som i dag åberopar barnarbetet som ett skäl för att begränsa denna import gör det inte av omtanke om de stackars barnen. De gör det därför att

de tycker att det låter som ett snyggt argument, som de vill att andra skall gå på, så att de inte skall behöva säga vad de i själva verket egentligen tycker är det viktiga, nämligen att hindra u-landsimporten till förmån, som de tror, för en något större svensk tekoproduktion. Jag tror att denna industri klarar sig bäst om den får konkurrera fritt, men det har jag redan redovisat.

Anf. 18 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Det är glädjande att folkpartiet i internationella organisationer vill verka emot slavarbete och barnarbete. Det tror jag nog att alla i denna kammare ställer upp på. Men det är ju en ganska litet ansträngande aktivitet, som inte frestar på. När vi föreslagit socialklausuler är det inte fråga om att vi vill ha en generell begränsning av importen från alla u-länder, utan det är fråga om att vi skall avstå från att importera från länder, om vilka ILO och andra organisationer trovärdigt påstår att produktionen där bedrivs under sådana förhållanden att den inte kan accepteras ur social synpunkt. I de fallen skall Sverige kunna säga nej till en import.

I frågan om detta är ett snyggt eller ett fult argument vill jag säga att jag anser att man till dess motsatsen är bevisad skall utgå från att de som yttrar sig i en debatt gör det sakligt och att de argument som framförs är de verkliga. Har man anledning att ifrågasätta detta, måste man framlägga bevis.

Anf. 19 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Om man i ILO, som är den organisation jag åsyftade, skulle kunna ena sig kring uttalanden av innebörden att man inte bör importera från vissa industrier i vissa länder därför att de industrierna i de länderna har en oacceptabel social produktionsprofil, då skulle jag inte ha några som helst problem att ställa upp bakom dessa uttalanden. Men jag tror inte att det är detta som herr Norberg i dag syftar till utan att det är att göra begränsningar av u-landsimporten till Sverige för att gynna några andra intressen än dem jag vill gynna, nämligen tillväxten i de fattiga länderna och de svenska konsumenternas befogade krav på att få billiga och bra tekovaror.

Anf. 20 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag kan inte hindra Hadar Cars att tro saker och ting om vad jag anser utan att jag har sagt det. Men det är glädjande att höra att folkpartiet kommer att ställa upp på en begränsning av importen i fall där det är väl belagt av trovärdiga vittnen, såsom ILO, att här försiggår en socialt oacceptabel produktion. Det är precis det som vi med vårt förslag om socialklausuler ville få infört i svensk lagstiftning. Till dess det sker, anser vi att det finns anledning att bibehålla en viss begränsning av importen.

Anf. 21 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 20 behandlas bl.a. proposition 1988/89:100, bil. 14, i vad avser anslag till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin m.m. I betänkandet redovisas också ett antal motioner från den allmänna motionstiden samt tolv stycken reservationer.

Låt mig på en gång slå fast att regeringens förslag om ett nytt treårigt industripolitiskt stöd till tekoindustrin tillstyrks av utskottet. Men vi anser

också att stödet i större utsträckning än hittills skall inriktas mot de små och medelstora företagen. Utskottsmajoriteten menar att detta bör ges regering-
en till känna genom ett särskilt uttalande av riksdagen.

I en reservation från moderata samlingspartiet krävs att branschstödet inte skall förlängas. I en folkpartireservation begärs ett anslag för vissa utbildningsinsatser under budgetåret 1989/90, men i övrigt föreslås att stödet skall avvecklas.

I en tredje reservation, från centerpartiet, föreslås att riksdagen skall anvisa medel till ett nytt stödsystem som man kallar utvecklingslån – det hette tidigare någonting annat. Men samtidigt borde det industripolitiska stödet reduceras i förhållande till regeringens förslag, anser centerreservanterna. De vill alltså ha ett nytt lånesystem men reducera de pengar som skall gå till industrin i övrigt.

Nuvarande mål och riktmärke för tekopolitiken skall upphöra att gälla, föreslås det i budgetpropositionen, vilket utskottsmajoriteten anslutit sig till. Jag skall något kommentera detta.

Svensk tekoindustri har i dag en bättre situation än tidigare, och detta har diskuterats vid flera tillfällen, bl.a. här i kammaren. De förändringar som nu föreslås gör att tekoindustrin på sikt kommer att arbeta utifrån i stort sett samma förutsättningar som gäller för de flesta andra branscher. De särskilda produktions- och tillförselnivåer som infördes tidigare, i en situation som inte gäller i dag, finns det heller ingen motsvarighet till inom övriga industribranscher. Det var någonting unikt för den här branschen.

Tekobranschens struktur har stabiliserats och påtagligt förbättrats under senare år. Branschen står i dag bättre rustad att klara den internationella konkurrensen. Vi kan i dag konstatera att en betydande del av tekoföretagens produktion faktiskt avsätts på exportmarknaden. Utskottsmajoriteten ansluter sig till regeringens förslag att de gällande målen för tekopolitiken skall upphöra.

Herr talman! Frågan om försörjningsberedskap på tekoområdet berörs i motioner från centern och vpk. Riksdagens beslut 1987 om totalförsvarets fortsatta utveckling innebär bl.a. att tidigare fastställda planeringsförutsättningar för försörjningsberedskap på beklädnadsområdet upphör att gälla. I dag omfattas hela totalförsvaret av gemensamma riktlinjer för planeringen.

Tillsammans med de antaganden om kriser och krig som ligger till grund för den nuvarande inriktningen av totalförsvaret innebär de ändrade planeringsförutsättningarna för beredskapsåtgärderna på teko- och skoområdena att behovet av att upprätthålla produktionskapacitet inom beklädnadsområdet har minskat. Det innebär att anslaget för beredskapsfrämjande åtgärder kunnat reduceras. De nuvarande kapacitetsbevarande insatserna berör i första hand tillverkning av vissa grundtextilier.

Jag vill också, herr talman, erinra om att regeringen beslutade i december år 1988 att en parlamentariskt sammansatt kommitté skulle tillsättas med uppgift att utreda totalförsvarets utveckling efter budgetåret 1990/91. Av direktiven till kommittén framgår bl.a. att den skall analysera behovet av eventuellt ökade beredskapshänsyn i samhällsutvecklingen.

Till de områden som särskilt skall studeras hör försörjningen med industriprodukter, där tekoprodukter, sko- och läderprodukter är en mycket

viktig del. Kommittén skall utifrån sin analys lämna förslag till eventuella kompletterande åtgärder. Arbetet skall vara slutfört senast den 1 december 1990.

Mot den bakgrunden finns det ingen anledning till något annat ställningstagande från utskottets sida än det som gjordes när frågan behandlades i riksdagen våren 1988.

Herr talman! Med stöd av det nuvarande multifiberavtalet begränsar Sverige, i likhet med många andra industriländer, importen från lågprisländerna. Avtalet förlängdes år 1986 till att gälla fram t.o.m. den 31 juli 1991. För närvarande har Sverige avtal om begränsningar med 15 länder. Därutöver regleras tekoimport från statshandelsländer och Taiwan.

Hösten 1988 meddelade regeringen i en särskild proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder att bl.a. importrestriktionerna på tekoområdet helt skall avvecklas fr.o.m. den 31 juli 1991, dvs. när det nu gällande multifiberavtalet löper ut. I propositionen från 1988 framhålles att de nuvarande importreglerna leder till högre konsumentpriser och sannolikt också kan bidra till vissa samhällsekonomiska förluster. En avreglering kommer därför att leda till att konsumenterna gynnas. Den skulle också bidra till en dämpning av prisökningarna totalt sett i samhället.

Det har resonerats tidigare om för- och nackdelar med ett regleringssystem, och det har diskuterats tidigare här i dag varför Sverige skall gå före, när EG håller fast vid de nu gällande reglerna en tid till. Låt mig ta ett exempel, som kanske inte är det mest relevanta, men det visar ändå hur Sverige har agerat och gått före.

När Sverige införde katalytisk avgasrening, var det inte utan att det framfördes viss kritik från flera partier och från olika håll i landet, där det ifrågasattes om beslutet var klokt. Kostnaderna skulle öka, och mycket annat skulle inträffa. I går hörde jag på radion att EG har fattat beslut om att 1993 skall för samtliga EG-länder gälla en lag om katalytisk avgasrening, med samma regler som den kaliforniska lagen har.

Många trodde inte att den situationen skulle inträffa. Men det som hänt visar att på område efter område sker faktiskt i ett internationellt perspektiv en avreglering. Mycket talar för att i det här hänseendet kommer inom inte alltför lång tid också EG-länderna att göra sig av med sin reglering på tekoområdet. Då har Sverige haft fördelen att vara några år före.

Speciellt barnfamiljerna skulle tjäna på en avreglering. Det framgår av en studie som utförts av statens pris- och kartellnämnd att på prissidan innebär den här avregleringen ganska mycket för barnfamiljerna. I debatten har det talats om mellan 1 500 och 2 000 kr., och det är precis vad man har kommit fram till. Ett upphävande av reglerna kan också komma att ge positiva effekter för utvecklingsländerna. Jag är beredd att skriva under på att det är på det sättet propositionen skall tolkas.

Herr talman! Regeringen har också i de pågående GATT-förhandlingarna verkat för att handeln med tekoprodukter återförs under GATT:s allmänna regler. Det är viktigt att vi i de fora där vi internationellt verkar fortsätter att driva de frågorna.

Jag vill tillfoga att frågan om socialklausul, som sannerligen inte är den lättaste frågan, drivs mycket hårt av svenska regeringsrepresentanter i de

internationella fora där de här frågorna tas upp och diskuteras.

Det är ingalunda så att Sverige sitter tyst – Sverige bidrar mycket aktivt till att lyfta fram dessa frågor.

I ett yttrande till finansutskottet förra året ställde sig majoriteten bakom regeringens förslag till beslut om en avveckling av importrestriktionerna på tekoområdet. I yttrandet redogjordes utförligt för de nuvarande begränsningarna av tekoimporten. Därför finns det ingen anledning att ytterligare repetera detta. Det bör ändå noteras att riksdagen följde näringsutskottet och finansutskottet när betänkandet behandlades i denna kammare.

Herr talman, låt mig avslutningsvis konstatera att vi i dag har en tekoindustri i detta land som står mycket bättre rustad än tidigare. Jag kommer faktiskt själv ifrån en valkrets, ett län, där ett av landets största beklädnadsföretag är beläget. Där finns också ett mycket stort textilföretag.

Umgänget med människorna i länet och besöken på företagen har lärt mig en del. Jag har sett modern teknik, bättre marknadsanpassning, ökad kompetens i branschen, satsningar på ny teknik och på ett produktionstekniskt centrum, som har byggts upp nere i Borås t.ex. Jag har också sett vad SIND:s branschprogram kan åstadkomma. Allt detta gör att vi i dag, litet skämtsamt, kan säga att vi har en kvalitetsmässigt god och snygg kostym som anpassats till denna industris förutsättningar.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till näringsutskottets betänkande nr 20 och avslag på samtliga reservationer och motioner.

Anf. 22 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Reynoldh Furustrand talade så väl om förutsättningarna för en avveckling av multifiberavtalet att jag måste ställa frågan: Varför skall svenska konsumenter och u-länder behöva vänta ända till 1991 innan avvecklingen är genomförd?

Reynoldh Furustrand nämnde statens pris- och kartellnämnd, som säger att det sammanfattningsvis kan konstateras att den samlade tekopolitiken haft en prishöjande inverkan – och där är vi helt överens – främst genom tullar och kvantitativa restriktioner. SPK konstaterar vidare att gränsskyddet i huvudsak endast leder till ökade konsumentpriser utan att ge någon stödeffekt till inhemskt producerade varor.

Som jag ser det finns inget skäl att ha kvar dessa multifiberavtal ytterligare två år.

Vid EFTA:s möte i Oslo avgavs en deklaration med många punkter. Jag vill citera ur två av dem.

”20. Vi understryker vår beslutsamhet att stärka och ytterligare förbättra det multilaterala handelssystemet och bekämpa alla former av protektionism.”

I punkten 21 handlar det om u-länderna och att vi inser vårt ansvar att bidra till deras utveckling. ”Vi utfäster oss att anstränga oss för att bibehålla och närhelst det är möjligt förbättra marknadstillträdet till våra länder för import från utvecklingsländerna och i synnerhet från de minst utvecklade bland dessa.”

Att då ta barnarbete och socialklausuler som förevändning för att skydda svensk tekoindustri och strypa utvecklingsländernas ekonomiska utveckling anser jag vara djupt felaktigt.

Stödet till tekoindustrin har, som jag sade i min inledning, funnits i snart 20 år. Reynoldh Furustrand och jag är helt överens om att svensk tekoindustri står starkare än någonsin i dag. Men socialdemokraterna ville ändå ha ett nytt stödprogram på tre år. Socialdemokraterna har en viss förkärlek för stöd och bidragspolitik i olika sammanhang. Det är ingen nyhet. Stödpolitik som pågår år efter år medför beroende av politiska beslut om stödmiljoner från staten. Jag anser att en bransch som har en så lyckosam utveckling som tekobranschen skall kunna stå på egna ben.

Anf. 23 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Det lät på Reynoldh Furustrand som om centern vill reducera stödet till tekoindustrin. Så är ingalunda fallet. Vi vill i stället öka stödet i förhållande till regeringens förslag. Vi vill ha 150 miljoner till det nya lånet för investeringar i produktionsteknik, produktutveckling, marknadsföring m.m., och vi vill också ge 35 miljoner till exportbefrämjande åtgärder. Det blir 185 miljoner totalt till stödet, alltså 100 miljoner mer än regeringen föreslår.

Reynoldh Furustrand gör en jämförelse med när Sverige införde katalysatorrening. Att man går före i miljöfrågorna är väl en fördel, det har alla gott av, men att avreglera en industri med 30 000 anställda så här snabbt kan vara farligt. Man kan befara att många företag får stora svårigheter och att en del slås ut. Detta är risken. Man kan inte göra en jämförelse mellan katalysatorrening och en avveckling av tekoindustrin.

När det gäller försörjningsberedskapen har FMV och ÖCB begärt ett omfattande försörjningsberedskapsstöd. ÖCB har inga medel till detta men skriver till regeringen att det är särskilt viktigt att statliga organisationer med särskilda beredskapsuppgifter tar hänsyn till beredskapskraven i sin framtida verksamhet. ÖCB tillstyrker alltså att man av försörjningsberedskapsskäl skall ha kvar detta stöd.

Jag förstår inte socialdemokraterna som tar så stora risker för en industri för så små vinster som det här kan vara fråga om.

Anf. 24 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! År efter år har folkpartister i denna talarstol talat för u-ländernas rätt att få sälja sina tekovaror på den svenska marknaden, för de svenska konsumenternas rätt att få köpa bra och billiga tekovaror och inte minst för barnfamiljernas rätt att komma åt bra och billiga barnkläder. I valrörelsen 1988 var det folkpartiets ledare Bengt Westerberg som i anförande efter anförande och i debatter tog upp och drev samma tema. Vi har fått motstånd, ingalunda bara från centern och vpk. Vi har också haft att kämpa med en svensk socialdemokrati.

Man säger ju att ingenting gläder Guds änglar så mycket som när en syndare ångrar sig och kommer till bättring. Jag känner mig faktiskt, när jag hör Reynoldh Furustrand här, som en av de glada änglarna. Här står han nu och säger precis vad jag sagt år efter år och blivit motsagd av hans partivänner. Han gör det med övertygelse och inlevelse. Det känns oerhört skönt att höra.

Herr talman! På lätta vingar glider jag tillbaka och ner i min bänk.

Anf. 25 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Så länge vi inte har socialklausuler bör vi ha kvar importbe-
gränsningarna. Det är miljöpartiets inställning. Det kommer att vara en
påtryckning så att vi får dessa socialklausuler genomförda.

Reynoldh Furustrand sade att han betraktar Sverige som ett föregångsland
när det gäller katalytisk avgasrening. I jämförelse med USA är vi ju i och för
sig väldigt efterblivna. Om vi dock accepterar denna tes, tycker jag att
Sverige också skulle kunna vara ett föregångsland när det gäller socialklausu-
ler. Det kostar inte alls på att arbeta i internationella organisationer, såsom
Hadar Cars och Reynoldh Furustrand säger sig vilja göra. Möjligtvis kan det
kosta på litet grand att på egen hand arbeta för detta och vara ett
föregångsland. Det skulle glädja mig mycket om regeringen och socialdemo-
kraterna skulle vilja vara lika mycket föregångare på detta område, som man
säger sig vara när det gäller katalytisk avgasrening.

Anf. 26 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Karin Falkmer sade att vi från socialdemokratiskt håll
fortsätter att stå fast vid ett stort stöd till den svenska tekoindustrin. Även om
vi befinner oss i en situation där vi har sagt att vi skall göra en avreglering, kan
jag bara konstatera att det sannolikt finns skäl som talar för att man bör ge
denna industri en möjlighet att bättre kunna finna sina former.

Jag sade i mitt anförande att vi i dag har en skicklig och bra tekoindustri.
Det finns dock sannolikt en del kvar att göra. Det här skall då ställas emot det
som Kjell Ericsson är inne på, nämligen att man skulle anslå 150 milj. kr. till
ett nytt lånesystem, ett s.k. utvecklingslånesystem. Det skulle leda till att
man ger denna bransch mer pengar än vad som egentligen är nödvändigt. Det
är inte brist på kapital, Kjell Ericsson. I det här landet har vi en
kapitalmarknad som är näst intill ofantlig, så nog kan dessa företag finna
kapital för nödvändiga investeringar.

De satsningar som jag har försökt att anvisa – satsningar som Proteko,
SIND:s branschprogram m.m. – som är direkt riktade skall ge förutsättningar
för den här industrin. Jag tror att mycket talar för att det är den riktiga vägen
att gå.

Herr talman! Jag medger att jämförelsen med katalytisk avgasrening inte
var helt rättvisande. Jag ville dock med den bilden exemplifiera att debatten
just då handlade om att det skulle bli kostsamt och att det skulle bli besvärligt
för den svenska industrin när man skulle införa ett annat regleringssystem.
Jag tror att vi därmed skulle kunna visa att vi var föregångare. Jag är lika
övertygad om att vi kommer att vara föregångare när det gäller det här
området. Jag tror att EG-länderna mycket snart kommer att ställas inför en
situation där de börjar avreglera på detta område. Då har Sverige varit före
ett antal år, ett antal år då vi faktiskt har stöttat upp den svenska
tekoindustrin ytterligare. Den har då fått ännu bättre slagkraft så att flera i
denna kammare och flera i det här landet kan se till att tekoindustrin kan
utvecklas och bli mycket bra.

Om det är Hadar Cars eller jag som har förändrats kommer naturligtvis
historien att utvisa. Jag har inte på samma sätt som Hadar Cars varit med i
den här kammaren tidigare. Jag kan dock konstatera att det nog har skett ett

närmande, inte bara ifrån Hadar Cars sida, utan även ifrån andra håll, till den socialdemokratiska politiken. Vi har sannolikt i flera avseenden varit föregångare i båda lägren.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

*Tekoindustri och
tekohandel*

Anf. 27 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag vill slå ytterligare ett slag för att man skall ta bort krisstämpeln från svensk teko. Export av svenska tekoprodukter motsvarar i dag inte bara mer än dubbelt så mycket som svensk järnmalmsexport, utan den motsvarar också mer än vad svensk träindustri exporterar. Samtidigt som antalet sysselsatta minskar så finns det i dag ett behov av nyanställningar inom svensk tekoindustri. Tekoindustrin har dock i dag, liksom svensk industri i övrigt, svårigheter att få tag i ny arbetskraft.

Jag har två frågor till Reynoldh Furustrand. Hur länge anser Reynoldh Furustrand att en bransch skall få statligt stöd och statlig hjälp medan man genomför nödvändiga strukturrationaliseringar? Varför hör sammar inte regeringspartiet kommerskollegiets förslag om att man skall ta bort kravet på ursprungsmärkning av kläder?

Anf. 28 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Reynoldh Furustrand om att vi bör ge industrin förutsättningar att kunna utvecklas i en positiv riktning. Det är just därför vi vill införa det föreslagna utvecklingslånet. De små företagen skall ha möjlighet att låna upp till 100 000 kr. och kunna göra räntefria och amorteringsfria avskrivningar på lånet. På ett sådant sätt skulle man kunna ge industrin en rimlig övergångsperiod när det gäller att avveckla stöd och regleringar.

Det rör sig i dessa sammanhang ofta om företag som har dålig lönsamhet. Det finns inte så mycket pengar på marknaden som det har sagts här. Därför måste vi ha detta stöd. Vi ger också sådana stöd i andra fall. t.ex. glesbygdssöd med avskrivningslån. Det har fungerat bra. Jag tror att detta skulle vara positivt för marknaden.

Anf. 29 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Reynoldh Furustrand om inte Sverige kunde och borde vara ett föregångsland när det gäller att på egen hand arbeta för socialklausuler, lika väl som man säger sig ha varit ett föregångsland när det gäller katalytisk avgasrening. Jag fick inget svar.

Anf. 30 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med den sista frågan. Lars Norberg, jag och många andra vet att målsättningen att åstadkomma en bättre värld där människor, framför allt unga människor, inte skall slitas ut i förtid är angelägen för alla. Den är viktig och angelägen för socialdemokratin. Det är dock ingalunda så att Sverige självt kan klara denna uppgift. Jag tror därför att det är viktigt att Sverige agerar tillsammans med andra, med dem som mycket starkt driver frågan om att socialklausuler skall införas.

Vi vet också – Lars Norberg, jag och andra – att det faktiskt finns utvecklingsländer i tredje världen som i dag själva kämpar emot införandet

av en socialklausul. I det läget är det viktigt att vi tillsammans med andra kan driva de här frågorna med kraft i internationella fora. Lars Norberg behöver inte vara orolig. Vi kommer att på samma sätt som tidigare driva denna fråga mycket hårt. Jag har förhoppningen att man mycket snart skall kunna komma fram till en lösning för att klara detta.

Karin Falkmer tog upp frågan om hur mycket pengar branschen skall få. Vi har angivit i budgetförslaget – och det finns också omnämnt i betänkandet – det belopp som denna bransch behöver ha till dess att branschen har hittat ordentliga ben att stå på. Skälet till att branschen fick stöd var ett antal strukturkriser under tidigt 1970-tal. Det beror framför allt på att under åren 1976–1982 så fördes i stort sett ingen industripolitik i det här landet. Det medförde att man i denna bransch blev fast med en arbetskraft med hög ålder. Man införde då ett riktat stöd, ett äldrestöd, till den äldre arbetskraften i branschen, för att branschen över huvud taget skulle kunna överleva.

Det är ingenting som vi har anledning att skämmas för. Jag tror att det var riktigt att göra på det sättet. Jag tror också att det är riktigt att i andra situationer när ett samhälle, en bransch eller ett företag befinner sig i kris, pröva om vi skall använda oss av möjligheter till stabilisering och återuppbyggnad. Glöm dock inte bort att åren 1976–1982 medförde mycket stora kostnader för de följande åren för att svensk industri skulle bli slagkraftig igen.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Falkmer, Kjell Ericsson och Lars Norberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 31 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I näringsutskottets här föreliggande betänkande redovisas vissa uppgifter rörande tekoindustrin, vilka är hämtade ur budgetpropositionen och byggda på beräkningar av SIND. Av någon anledning redovisas emellertid inte samtliga i sammanhanget väsentliga uppgifter, vilket är nog så anmärkningsvärt. Särskilt allvarligt är att de aktuella uppgifter som företrädare för tekobranschen lämnade vid en utfrågning inför utskottet inte har redovisats alls i betänkandet. Varför undanhålls dessa uppgifter? Vad är det för värde med ett betänkande som inte redovisar det verkliga förhållandet?

Enligt budgetpropositionen har SIND beräknat att produktionen under 1988 har minskat med 4 % för textilindustrin, med 5 % för trikåindustrin och med 10 % för konfektionsindustrin. Sysselsättningen har enligt beräkningen minskat med 500 årsanställda under 1988 och beräknas minska med ytterligare 800 under 1989. Lönsamheten inom konfektionsindustrin har – fortfarande enligt SIND:s beräkningar – blivit lägre under 1988 än vad som tidigare förväntades beroende på minskade försäljningsvolymerna. Samtliga dessa uppgifter, som uteslutande vittnade om nedgångar, tar industriministern till intäkt för att tekoindustrins situation är gynnsammare än tidigare. Och utskottsmajoriteten håller med och anser således att minskad produktion, försämrad sysselsättning och försvagad lönsamhet är belägg för att tekoindustrin har stärkt sin ställning. Man häpnar över denna aningslöshet från utskottsmajoritetens sida!

Till bilden hör emellertid att företrädare för tekobranschen inför utskottet har redovisat det verkliga utfallet under 1988. Av detta framgår att produktionsminskningen för textilindustrin var 7 % – och alltså inte 4 % – och att minskningen för konfektionsindustrin var 17 % – och således inte 10 %, som man hänvisar till i betänkandet. Vidare klargjorde tekobranschens företrädare med all önskvärd tydlighet inför utskottet att produktionsminskningen 1988 var den kraftigaste under hela 1980-talet och att en klart markerad vändpunkt mot det sämre nu inträtt för tekoindustrin. Dessa uppgifter förtogs helt i utskottsbetänkandet, liksom vad som står i budgetpropositionen om försämrad sysselsättning och försvagad lönsamhet. Man måste fråga sig vilka krav på objektivitet och saklighet utskottsmajoriteten har på sin egen redovisning.

Herr talman! I proposition 1988/89:47 angående slopande av importrestriktionerna på tekoområdet, som riksdagen tog ställning till i höstas, uttalade regeringen att tekobranschen måste ges möjlighet till ytterligare konsolidering och att fortsatta åtgärder var nödvändiga från statens sida för att öka tekoföretagens förmåga att kunna möta den hårdare importkonkurrens som var att vänta efter 1991. Innehörden av detta uttalande, som riksdagen således ställde sig bakom, kunde rimligen inte missförstås, nämligen att kraftfulla stödåtgärder skulle sättas in för att klara den för branschen nödvändiga omstruktureringen. Verkligheten bakom uttalandet uppenbarade sig när budgetpropositionen förelades riksdagen. De kraftfulla stödåtgärderna visade sig bestå av en höjning av industristödet med 15 milj. kr., men också av ett slopande av äldrestödet, vilket innebär en verklig minskning med ca 55 milj. kr. Detta framstår onckligen som en något svårförståelig kraftfullhet. Måhända kan utskottets talesman förklara detta fenomen.

Från tekobranschens sida har redovisats de åtgärder som man där anser vara nödvändiga för att kunna möta den skärpta konkurrens, som blir en följd av dels de slojade importrestriktionerna, dels fullbordandet av EG:s inre marknad. Till dessa åtgärder hör bl.a. ett stöd från statens sida i form av ett s.k. omstrukturingsstöd beräknat per arbetstimme. Stödet skall omfatta investeringar i teknisk förnyelse, utbildning av de anställda och produktutveckling. Det förutsätter således aktiva insatser från företagets sida. Kostnaderna för en treårsperiod torde kunna beräknas till ca 500 milj. kr.

Enligt tillskyndarna av slojade importrestriktioner kommer det svenska samhället att göra en besparing på ca 2 miljarder kronor per år genom denna åtgärd. Uppenbarligen kommer detta att ske på bekostnad av svensk tekoindustri som till betydande delar hotas av nedläggning, såvitt inte åtgärder av tidigare angiven karaktär sätts in. Kostnaden för omstrukturingsstödet bör rimligen ställas i relation till de förväntade besparingarna, dvs. 500 milj. kr. resp. 6 000 milj. kr. under den aktuella treårsperioden. Insatsen för att bevara och utveckla svensk tekoindustri kan rimligen inte te sig oskäligen.

Slutligen, herr talman, kan jag inte underlåta att påtala den inkonsekvens och det sakligt felaktiga, som ligger i att Sverige beträffande tekoimporten fjärrar sig från EG. Riksdagen har klart uttalat att vi från svensk sida skall verka för ett så nära samarbete som möjligt med EG på alla områden. Något

undantag för tekoimporten gjordes sannerligen inte i detta uttalande. Trots detta beslutar i princip samma riksdag, att Sverige som nästan det enda land i världen skall öppna dörrarna på vid gavel för import av tekovaror. Risken är uppenbar att ett handlande av detta tvivelaktiga slag allvarligt äventyrar vår trovärdighet inför EG. Det hade ju varit ett gyllene tillfälle att markera allvaret i vår samarbetssträvan genom att ansluta oss så nära som möjligt till EG:s bestämmelser beträffande importen av tekovaror. Den möjligheten försatts dess värre fullt medvetet, en handling av föga imponerande karaktär.

Herr talman! Med det anförda ansluter jag mig till reservationerna 5 och 9 som är fogade till utskottsbetänkandet.

Anf. 32 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Den moderate riksdagsmannen Hans Nyhages inlägg visar bara att moderata samlingspartiet inte helt lyckats sopa rent från protektionister och bakåtsträvare.

Anf. 33 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är fullt förståeligt att den svenska tekoindustrins kanske främste motståndare, Hadar Cars, åter har känt ett behov att visa sin negativa inställning mot tekoindustrin. Hadar Cars har ju begärt replik på snart sagt varje inlägg som gjorts av dem av oss som vill slå vakt om den svenska tekoindustrin. Vi vill att de som arbetar där skall känna trygghet i sin anställning och att den svenska tekoindustrin skall kunna utvecklas och leva vidare.

Anf. 34 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Företagare och anställda inom en konkurrenskraftig svensk tekoindustri har i mig en av sina varmaste vänner.

Anf. 35 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är på tiden att Hadar Cars visar detta i handling.

Anf. 36 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Proteko, eller Produktionstekniskt centrum för tekoindustrin, som ligger i Borås är en stiftelse som skall tillhandahålla utbildning och lämna rådgivning till dem som arbetar inom tekoindustrin. Dessutom skall Proteko på sitt sätt utgöra ett komplement till det allmänna skolväsendet. Därmed bidrar Proteko också till en ökad lönsamhet i branschen, en lönsamhet som fortfarande – trots förbättringar under senare år – är något lägre än i de flesta andra jämförbara branscher inom svensk industri.

I reservation nr 11 begär folkpartisterna i näringsutskottet, Hadar Cars och Gudrun Norberg, ett generöst anslag till Proteko för utbildningsinsatser under nästa budgetår. Enligt folkpartiets mening är det så som det bästa och det mest offensiva stödet till tekoindustrin skall ges. Det rör sig om små och medelstora företag som har svårt att klara utbildningen. Det är med ett sådant stöd som man skall möta den ökande konkurrens som säkert blir följden när importrestriktionerna avvecklas.

Det gäller således att utveckla och förbättra kompetensen, att satsa på kvalitet för att kunna hålla åtminstone jämna steg med den utveckling som sker i omvärlden. I det sammanhanget är tekos utbildningspolitik en strategisk faktor. Det är därför som Proteko i Borås bör få ökat stöd under ytterligare en tid. På sikt är vi inom folkpartiet naturligtvis överens med moderaterna och andra om att verksamheten där skall bedrivas affärsmässigt, dvs. att de företag som anlitar Protekos tjänster också skall betala för dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 11.

Anf. 37 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara instämma i det Lars Sundin har sagt, nämligen att satsningarna på Proteko är oerhört viktiga. Däremot delar jag inte den uppfattning som folkpartiet har gett uttryck för, nämligen att man skall satsa mer på Proteko, eller på den typen av utbildningsverksamhet, och sedan hålla tillbaka anslaget i övrigt. Jag tror att det behövs inslag, t.ex. SIND:s branschprogram och marknadsstöd osv., som ett komplement till bl.a. Proteko och för att branschen skall kunna överleva och bli mycket bättre. Men i grunden tycker jag att Lars Sundin har rätt. Proteko är en mycket välkommen satsning som vi hälsar med tillfredsställelse.

Anf. 38 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Proteko bildades hösten 1986, och en platschef tillträdde först under våren 1987. Det är först under hösten 1988 som det har blivit litet fart på verksamheten. Den ökar snabbt i omfattning, och den visar på det uppdämda behovet av utbildningsinsatser inom tekoindustrin och inom dessa små- och medelstora företag. Det är detta uppdämda behov som vi vill möta genom ökade insatser för Proteko.

Anf. 39 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte bli långgrandig. Men det är av det skälet, Lars Sundin, som vi vill ge regeringen till känna att det behövs särskilda åtgärder och insatser för de små- och medelstora företagen på tekoområdet.

Anf. 40 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Dessa ökade insatser skulle kunna vara ett generösare stöd till Proteko, som ju har en nyckelposition, i arbetet att stärka teko inför den ökade konkurrens som teko kommer att möta när importrestriktionerna avvecklas.

Anf. 41 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! För oss som representerar Sjuhäradsbygden är den fråga vi diskuterar i dag mycket viktig. Vi måste komma ihåg att en stor del av kommunerna i Sjuhäradsbygden domineras av tekoindustrin. Det finns kommuner där tre fjärdedelar av de industrisysselsatta är verksamma inom tekoindustrin. Det finns alltså mycket klart ett regionalpolitiskt intresse att se till att tekoindustrin också i fortsättningen kan leva vidare.

Jag tycker att det är allvarligt när utskottsmajoriteten tar bort målet för tekoindustrin. Det fanns en överenskommelse mellan socialdemokraterna och centerpartiet att ett mål skulle sättas upp. Nu tar man bort målet, och därefter försöker man bevisa att man nästan har nått målet. Enligt min uppfattning gör man det med felaktiga siffror. Hans Nyhage och Kjell Ericsson har också berört detta. Man försöker bevisa att den värdemässiga andelen av det som kommer ut på den svenska marknaden är av en viss storlek, ca 30 %. Men det handlar inte om den värdemässiga andelen i den här målsättningen, utan den volymmässiga andelen. Det är en helt annan sak. De svenska produkterna är mycket dyrare än de lågprisimporterade produkterna. Jag tycker alltså att det finns anledning att ha kvar målet. Men detta är i och för sig kanske inte det allvarligaste. Det allvarligaste är ju hur man hanterar textilindustrin.

Under senare tid har vi upplevt att när staten, dvs. försvaret, skall handla upp nya uniformer går man först till den svenska tekoindustrin och de svenska tekoföretagen. Man ber om hjälp för att ta fram ett nytt tyg. Det är inte vilket tyg som helst, utan det är ett avancerat tyg som skall användas för uniformerna. Företagen tar fram detta tyg – man tar flera år på sig att göra det. Mycket pengar läggs ner i detta arbete. När arbetet är klart presenterar man resultatet för försvarsmakten. Vad gör försvarsmakten? Försvarsmakten tar tyget och skickar ut det i världen och frågar om det kan tillverkas billigare någon annanstans. Vem kan bete sig så och fortfarande vara någon som man skall kunna lita på? Detta är ett beteende som jag tycker är i högsta grad klandervärt.

Av betänkandet framgår det att tre miljoner meter väv skall upphandlas. Det hade varit av mycket stor betydelse för den svenska tekoindustrin om industrin hade kunnat få någon del av beställningen av detta tyg till försvaret. Då hade industrin fått tillbaka litet av de pengar som lagts ner i utvecklingskostnader. Men det ser inte ut så. Majoriteten i utskottet hävdar att det svensktillverkade tyget är för dyrt. Tyget måste upphandlas där det är billigast.

Om man räknar på detta kan man finna att det inte är säkert att det som offereras till lägst pris i längden är det som samhället, försvaret och vi svenskar tjänar på. 800 000 uniformer skall upphandlas under ett antal år. Det är viktigt att denna upphandling kan ske även framöver. Allt köps inte på samma ställe och på en gång utan över en ganska lång tid. Då bör det finnas en säkerhet i upphandlingen. Det är också något som man bör värdera och som man faktiskt får betala för. Denna garanti finns inte när upphandlingen sker utanför Sveriges gränser.

Det skulle vara mycket intressant att få veta om någon av representanterna för majoriteten i utskottet har klart för sig hur långt tillverkarna av tyget ute i världen har kommit. Såvitt jag kan förstå har de fortfarande inte klarat av att presentera ett tyg som i alla avseenden är likvärdigt det svenska. Detta återstår också att bevisa. Jag tycker alltså att det är nödvändigt att vi stöttar den svenska tekoindustrin genom att upphandla dessa produkter i Sverige. Jag tycker att en svensk soldat skall ha en svensk uniform.

Det finns också andra motiv för att behålla en svensk tekoindustri. Jag tycker att den är en del av kulturlivet. Tekoindustrin är i dag så liten att den

inte kan bli mindre. Då får industrin svårigheter av den orsaken. Industrin skall samarbeta med andra företag, och blir den för liten får den ännu svårare att klara sig.

Socialdemokraterna har fallit in i det resonemang som har förts från folkpartiets och moderaternas sida, nämligen att vi inte skall ha något stöd till svensk industri i detta sammanhang. Stödet skall undan för undan tas bort. Dessutom skall de begränsningsregler som finns tas bort. Någon hävdar här att konsumenterna och företagen tjänar på detta. Men vad är det då som kommer att hända? Sverige är en ganska liten marknad. Här finns inte mer än 8–9 miljoner människor. Om all lågprisexport som finns ute på världsmarknaden skall kanaliseras till Sverige kommer landet att översvämmas. Då kommer inte, som Reynoldh Furustrand sade, den svenska tekoindustrin att växa sig stark. Tekoindustrin kommer till stor del att slås ut. Det är i varje fall risk för det. Allting är inte så förfärligt bra just nu som man tidigare har hävdad. I varje fall är teko på väg in i en lågkonjunktur. Detta har märkts under det senaste året. Situationen är inte lysande. Det är en för många besvärlig situation. Orderingången är inte så stor, utan den är liten.

EG har inte samma regler som Sverige. EG har egentligen en mycket protektionistisk hållning i detta avseende. Hade förhållandet varit ett annat, att vi parallellt med det övriga Europa hade gjort en avreglering, tror jag inte någon hade haft anledning att vara ledsen. Det hade naturligtvis varit bra att vidga handeln. Men Sverige kan inte, som någon sade, lösa u-ländernas problem. Det är inte alls säkert att avregleringen är ett stöd för u-länderna. De kommer snarare att bli utnyttjade än hjälpta.

Centerpartiet har också föreslagit att utvecklingslån skall inrättas. Det är oerhört viktigt. Reynoldh Furustrand sade att han hade sett att industrin är tekniskt avancerad. Det är alldeles rätt. Den svenska tekoindustrin är tekniskt välutrustad i många avseenden. Vi har många små och medelstora företag som inte har orkat med i utvecklingen. De har inte haft möjligheter att klara av den byråkrati och de krångliga bestämmelser som funnits i hittillsvarande bidragssystem. Det system som vi föreslår är enkelt: Beslut om investeringarna och satsningarna skall fattas ute i företagen, utan något krångel och utan att byråkrater behöver sitta och värdera om det är rätt eller fel. Men vi har då sagt att det är rimligt att man får hälften var, att företagen får stå för 50 % och därmed garantera att de investeringar som görs är bra och riktiga.

För mig som centerpartist känns det ganska behagligt egentligen, eftersom centern står bakom de krav som ställts från Sjuhäradsbygden. Men det hjälper inte när en majoritet går emot dem. Vi kommer även i fortsättningen att slåss för att Sverige i större utsträckning skall köpa svenskt, att i varje fall svenska uniformer skall köpas i Sverige – det gäller också för kommuner och landsting att leva upp till detta i större utsträckning än hittills –, att begränsningsavtalen inte skall förändras i snabbare takt än i övriga länder i Europa och att vi får utvecklingslån, men det måste vi få nu. Vi kan inte vänta, för då är det kanske för sent.

Övriga partier i riksdagen, utöver centerpartiet, vpk och miljöpartiet som ju i stort sett står bakom våra krav, är inte tekovänner, som de säger, utan de försöker göra det svårt för tekoindustrin. Sedan tror man att det går att tjäna

pengar i andra avseenden. Men det kommer både Sjuhäradsbygden och textilindustrin att förlora på.

Jag yrkar bifall till de reservationer som centerpartiet står bakom.

Anf. 42 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! För oss som representerar Sjuhäradsbygden, sade Lennart Brunander, är dessa frågor viktiga. Jag har full respekt och full förståelse för det. Som jag sade i mitt inledningsanförande kommer jag själv från en bygd där tekoindustrin utgör en betydande del av näringen. Hela Vingåker lever och verkar utifrån tekoindustrin. I Högsjö finns ett av landets bättre textilföretag när det gäller textilier för pappersbruk osv. Så jag vet vad människor kämpar för. Jag är stolt över att de kämpar, och det är också viktigt att de gör det. Vi borde även vara fler som valde att i första hand inskaffa en snygg *svensk* tillverkad kostym eller blazer. Men jag klandrar inte de människor som väljer att köpa importerade kläder. De skall ha sin fulla rätt att göra det.

Jag tror att svensk textil- och konfektionsindustri i framtiden kommer att ha klara fördelar, även om vi nu släpper på importrestriktionerna, av just kvalitetskunnandet. Man är inom den duktig och gör bra grejor.

Jag delar uppfattningen att svenska soldater, brandmän, sjuksköterskor osv. skall ha kläder som är tillverkade av svenska konfektionsföretag med användande av svenska grundtextilier. Men förutsättningen är att dessa företag är konkurrenskraftiga. Vi får inte försätta oss i en situation, Lennart Brunander, där dessa företag kommer att få tillverka endast sådana kläder, utan de skall ha möjlighet att utveckla sig och bli mångfasetterade.

Ibland blir jag litet fundersam när jag hör Lennart Brunander. Jag tycker att han på ett mycket fint sätt för fram argumenten, men dessa kan knappast få genomslag i en framtida borgerlig regering. Hur skall den tekopolitik bedrivs där uppfattningar från centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet skall jämkas? Ekvationen går inte ihop. Lennart Brunander.

Anf. 43 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Visst är det ett bekymmer för en eventuell borgerlig regering att lösa dessa frågor. Jag sade i mitt inledningsanförande att detta var någonting som socialdemokraterna och centerpartiet gjorde upp om en gång i tiden och var överens om att det här var värt att satsa på. Nu har socialdemokraterna hamnat i samma tunna som moderaterna och folkpartisterna. Det beklagar jag verkligen.

Reynoldh Furustrand säger att han vet hur det är, för han har Vingåker och Högsjö i närheten. Men då borde det vara lättare att förstå mina argument. Jag har inte varit i Vingåker, men jag föreställer mig att man där har ungefär samma bekymmer som vi har i Sjuhäradsbygden. Vi har dessutom det bekymret att vi har en mängd små och medelstora företag som är duktiga och gör bra produkter men som inte klarar av den byråkrati som socialdemokraterna har skapat kring de stödformer som vi hittills har haft, bortsett från äldrestödet, som är ett enkelt stöd, men passivt - det kan jag hålla med om. Därför vill vi ha ett utvecklingslån som stimulerar, för att inte säga tvingar, företagen att investera och göra någonting för att bli bättre i framtiden. Annars går det inte.

Vidare säger Reynoldh Furustrand att vi visst skall köpa uniformerna hemma i Sverige, men då skall de vara billigare och konkurrenskraftiga. Vi kan inte till 100 % föra ett sådant resonemang, för här är det fråga om specialprodukter som är designade för det svenska försvaret. Det är helt naturligt att de blir dyrare än en vara som tillverkas som en del av ett stort produktionsprogram också för andra ändamål. Det måste man räkna med. Det är inte vilket tyg som helst, inte vilka kostymer som helst. De skall hålla i många år och användas av många människor efter hand. Det lönar sig dåligt att snåla och säga att vi skall köpa det som är billigast. Då kanske man får köpa nya ett par gånger under samma tid som man hade kunnat använda en svensk uniform.

Anf. 44 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! När försvarets materielverk för svenska försvarets räkning skall göra sina uppköp och sina upphandlingar får vi hoppas att det gör sådana kloka bedömningar som vi har försökt framföra i debatten. Men jag klandrar inte verket om det skulle komma fram till andra slutsatser. Varken Lennart Brunander eller jag kan klandra en kommun som följer upphandlingsförfordningen.

Jag tycker att de satsningar som vi anvisar i betänkandet väl täcker det som behövs för att få till stånd en livskraftig och konkurrensduglig textil- och konfektionsindustri. I kommunerna Vingåker och Högsjö har jag sett exempel på sådant. Där är problemet ett annat, nämligen att få tag i yngre arbetskraft som ännu inte är färdigutbildad. Där har Proteko inte kunnat verka på det sätt som vi har hoppats på. Branschprogrammen har inte slagit igenom ordentligt. Man måste arbeta mera med arbetsmiljöfrågorna och se till att den här industrin långsiktigt får en betalningsförmåga som gör att den blir konkurrenskraftig. Jag är övertygad om att dessa satsningar på några års sikt, fram till 1991, kommer att bära frukt.

Anf. 45 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Svårigheterna att få tag på arbetskraft lider ett stort antal företag av i dag, eftersom många av industrins hjul rullar ganska snabbt. Tekoindustrin har det speciellt svårt, eftersom lönerna där är ganska låga. Det borde intressera inte minst en socialdemokrat att se till att det blir sådana arbetsförutsättningar att man kan betala ut bättre löner.

Det vore väl bra om försvarets materielverk kunde fatta kloka beslut. I betänkandet står det faktiskt att försvarets materielverk och ÖCB till regeringen har lämnat över frågan om att köpa tyg till uniformer. Man förordar att uniformerna skall köpas i Sverige, men man har inte pengar. Man begär att regeringen skall ta fram dessa pengar. Beslut ligger alltså hos den svenska regeringen. Nu hoppas jag att man också vågar ta ett beslut i rätt riktning.

Andre vice talmannen anmälde att Reynoldh Furustrand anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 46 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 47 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! När vi nu behandlar näringsutskottets betänkande nr 20 om tekoindustri och tekohandel, vill jag på mina egna och medmotionärernas vägnar ta i anspråk några minuter av kammarens dyrbara tid.

Budgetpropositionens förslag om fortsatt offensivt stöd under den kommande treårsperioden – och nivån på stödet – är bra för tekoindustrin och gläder oss som kommer från Sjuhäradsbygden och alla tekoarbetare. Vi har ändå lyft fram några frågor i vår motion N352. Ett av yrkandena har vunnit stöd från utskottets majoritet, och det tackar vi för. Vi kan också instämma i utskottets bedömning i övrigt till stora delar.

Det finns dock ett yrkande i vår motion – yrkande 4 – som innebär att vi inte kan dela vare sig utskottets bedömning eller de synpunkter som framförts i reservation 3. I motionen har vi anfört följande:

”Ett värdefullt stöd för teko- och skoindustrin under de gångna åren har varit försörjningsberedskapsstödet som utgår via ÖCB. Detta stöd bör utgå även i fortsättningen. Det är dessutom vår uppfattning att den offentliga upphandlingen skall göras så att den kan fungera som en spjutspets för att bidra till en avancerad produktutveckling i svensk industri. Detta är nämligen ett måste om svensk tekoindustri i framtiden skall kunna konkurrera på en världsmarknad där handelsrestriktionerna mellan länder avvecklas.”

Detta har gett följande yrkande i vår motion:

”4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den offentliga upphandlingen inom tekoområdet bör användas som en spjutspets för att åstadkomma avancerad produktutveckling.”

Utskottet skriver i betänkandet längst ner på s. 8 och överst på s. 9: ”Den offentliga upphandlingen måste dock enligt utskottets uppfattning styras utifrån affärsmässiga utgångspunkter, utom i de fall då åtgärder av försörjningsberedskapskäl är nödvändiga för att en viss tillverkningskapacitet på området skall kunna bevaras. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom kraven på att statliga och kommunala myndigheters inköp av tekovaror oavsett prisläge och kvalitet skall göras enbart hos den svenska tekoindustrin.”

Utskottet avstyrker också yrkande 4 i vår motion.

Vi har inte framfört något krav på att statliga och kommunala myndigheter skall göra sin upphandling enbart hos den svenska tekoindustrin – det är en misstolkning eller övertolkning av vår motion och yrkande 4 i denna.

Vi kan inte heller stödja reservation 3, som är alldeles för vidlyftig och luddig i skrivningen. Vi inser att det är lönlöst att nu ställa säryrkande här i kammaren. Därför avser vi motionärer att avstå i den kommande voteringen beträffande mom. 3.

Det får inte tolkas så, att vi skulle nöja oss med detta. Nej, vi ger inte upp i den här frågan. Vi avser att återkomma och utveckla vårt krav på att den offentliga upphandlingen inom tekoområdet skall användas som en spjut-

spets för att åstadkomma en avancerad produktutveckling. Detta är i enlighet med god socialdemokratisk tradition på många andra områden under årens lopp.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

*Tekoindustri och
tekohandel*

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (mål för tekopolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 68 för reservation 1 av Per-Ola Eriksson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (försörjningsberedskapen på tekoområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (offentlig upphandling av tekoprodukter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls genom uppresning.

Mom. 4 (importbegränsningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Hadar Cars m.fl., *dels* reservation 5 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (licenskrav m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 6 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 7 av Per-Ola Eriksson m.fl. – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (klassificering av tekovarors ursprung)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 96 för reservation 8 av Hadar Cars m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (utvecklingslån)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 36 för reservation 9 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson.

Mom. 9 (stöd till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin, m.m.)

Först biträdades reservation 11 av Hadar Cars och Gudrun Norberg med 44 röster mot 36 för reservation 12 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 10 av Per Westerberg m.fl. med 60 röster mot 40 för reservation 11 av Hadar Cars och Gudrun Norberg. 207 ledamöter avstod från att rösta.

Sjöfart m.m.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid kammarens arbetsplenium onsdagen den 19 april.

9 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU21 Sjöfartsbeskattning och

trafikutskottets betänkande

1988/89:TU12 Sjöfart (prop. 1988/89:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att skatteutskottets betänkande 21 och trafikutskottets betänkande 12 skulle debatteras i ett sammanhang.

Sjöfart m.m.

Anf. 48 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Sverige saknar i dag en vettig sjöfartspolitik. Under de senaste åren har en mängd olika sjöfartspolitiska förslag sett dagens ljus, men inget har varit av långsiktig karaktär och acceptabelt för näringen.

Trots att vi för vår internationella handel är praktiskt taget helt beroende av sjötransporter har vi en sjöfartspolitik som försvårar verksamheten för rederierna genom ett antal olika bestämmelser och där den långsiktiga planeringen försvåras eller omöjliggörs genom att förutsättningarna ändras från det ena budgetåret till det andra.

Svenskt näringsliv är synnerligen internationellt inriktat. I relation till sin storlek är det få länder, om ens något annat land, som har ett så omfattande utlandsengagemang som Sverige, och det har varit en förutsättning för svensk industris verksamhet i Sverige att man samtidigt har haft en mycket omfattande utlandsverksamhet. För industrin har utlandsverksamheten ansetts vara värdefull för landet, och inga speciella svenska regler har gällt för de utländska etableringarna.

Så är det ej för sjöfarten. Sjöfarten är till sin natur internationellt verksam och arbetar under hård konkurrens på fraktmarknaden. För att klara denna hårda marknad måste svensk sjöfart ha samma konkurrensförhållanden som andra länders rederier.

Industrin har full frihet att anställa den personal som man anser bäst lämpad för uppgifterna, men för sjöfarten gäller bemanningsbestämmelser med rötter i segelsjöfartens dagar.

Det kan konstateras att bemanningskostnaderna för svenska skepp är väsentligt högre än motsvarande kostnader för andra länder. Till stor del beror detta på vårt höga skattetryck, som även i detta sammanhang driver de svenska kostnaderna till en nivå som omvärlden inte vill betala.

Detta förhållande kan inte fortsätta om vi fortfarande vill ha kvar en svensk handelsflotta, och mot denna bakgrund har moderata samlingspartiet, herr talman, begärt inrättandet av ett svenskt internationellt register.

Genom ett sådant register skapas jämförbara förhållanden för svenska och utländska rederier, och vi kan därigenom behålla den rederiverksamhet som i annat fall kommer att försvinna från landet och etablera sig på annat håll i Europa.

På samma sätt som ett stort utlandsengagemang är en förutsättning för den svenska exportindustrins verksamhet i Sverige, är en internationell livskraftig rederinäring en förutsättning för rederiernas verksamhet här och för möjligheterna att skaffa bra arbetsplatser åt svenskt sjöfolk.

Utvecklingen i Norge visar med all önskvärd tydlighet detta samband. På samma sätt som nu sker i Sverige höll den norska rederinäringen på att dö sotdöden. Med höga kostnader och dålig framtidstro minskade tonnaget årligen, och en omfattande utflyttning av rederiverksamhet ägde rum. Bara under första halvåret 1987 minskade den norska handelsflottan med 64 skepp om 1,8 miljoner ton.

Den 1 juli 1987 inrättades det norska internationella registret, och den positiva utvecklingen har därefter varit dramatisk. I NIS-registret fanns den 1 februari i år 441 skepp om 20,6 miljoner ton, och totalt har den norska handelsflottan ökat med 11 miljoner ton sedan registrets tillkomst.

Sjöfartsnäringens optimism och framtidstro har återvänt i Norge i och med att handelsflottan har återfått sin gamla betydelse, och Oslo är i dag en av de ledande sjöfartsstäderna i världen. En blomstrande näring ger också möjlighet till goda jobb, och det är typiskt för utvecklingen att antalet norska sjömän för första gången sedan 1964 har ökat i antal under förra året.

Kravet på ett motsvarande svenskt register har ytterligare stärkts genom ett par beslut som har fattats under detta år. Den svenska regeringen tillåter numera NIS-registrerade skepp att gå i svensk kustfart, och helt nyligen har också den norska lagstiftningen ändrats så att även norsk kustfart är tillgänglig för detta tonnage. Detta innebär att konkurrensvillkoren har ändrats för den svenska närsjöfarten, och om vi i framtiden skall ha en fungerande närsjöfart måste motsvarande konkurrensregler gälla för svenska rederier som för deras NIS-registrerade kolleger.

Regeringen väljer en annan väg. Man inser visserligen problemet, men i stället för att skapa vettiga förutsättningar för näringen väljer man återigen subventioner och skattebefrielse som en lösning på problemet.

Skattemässig särbehandling har dock aldrig löst några problem ~ det skapar bara nya. Det finns otaliga exempel, inte minst från vårt land, på de förödande effekter som subsidiepolitiken har på en näringsgren. I stället för att utveckla sin verksamhet flockas företagarna kring regeringskansliet för att tugga nya lån och bidrag.

Genom regeringens förslag om kontantstöd och skattebefrielse lockas de svenska redarna nu in i subsidiefällan, och vi kommer att finna att ständigt

nya bidrag krävs för att hålla en åldrande flotta och en allt sämre verksamhet vid liv under kommande år.

Den svenska regeringen tror att lönsamma företag och välstånd kan lagstiftas fram. Ett utmärkt exempel på denna övertro på reglering är flagglagen. Lagen har snarast motverkat sitt syfte, och som en konsekvens av lagen blir den svenskflaggade handelsflottan nu allt äldre och allt sämre.

Av 266 svenska lastfartyg är hälften över 15 år, och var fjärde tanker och var tredje torrlastare är över 25. Denna åldrande flotta kommer aldrig att ersättas under svensk flagg, och de rederier som ännu några år kämpar vidare med subsidieberoende och föråldrat tonnage kommer att finna att förutsättningarna för lönsam drift är obefintliga och deras möjligheter att förnya flottan är uttömda.

I stark kontrast till detta kan konstateras att den svenskägda utlandsregistrerade flottan har en annan sammansättning. I utlandet finns i dag en relativt stor handelsflotta av moderna tank- och bulkfartyg – inget är över 15 år –, uteliggande beställningar om 2,5 miljoner ton och ytterligare lika mycket i planerade nybyggen.

Med hjälp av flagglagen driver regeringen en bra verksamhet ut ur landet. Till vad nytta, kan man fråga. Med regleringar av den typ som flagglagen innebär skapas inget välstånd, inga bra arbetsplatser och inget fungerande näringsliv. Lagen bör i tysthet försvinna när dess tid vid årsskiftet är till ända, för något gott har den inte medfört för svensk sjöfart.

Sjöfarten drabbas också av diverse statliga kostnader, som onödigt fördyrar verksamheten. Kravet på lotsning är ett sådant.

Kusttonnagets personal har ofta bättre kännedom om olika leder än de lotsar som man måste anlita. I vissa fall saknas lotsar med erfarenhet av en aktuell farled, men lotspengarna måste ändå betalas.

Reglerna om lotsning i svenska vatten är alltför schablonartade och motsvarar inte sjöfartens eller sjösäkerhetens krav. En översyn av bestämmelserna är därför önskvärd.

En översyn bör också göras av farledsavgifterna. För vissa fartygstyper blir anlöp av svensk hamn en mycket kostsam affär, och även om den lokala hamnen har gjort stora egna åtaganden och svarar för väsentliga delar av driftskostnaderna, tillåts inte detta inverka på den statliga taxesättningen.

Slutligen, herr talman, fritidsbåtsregistret. Själva idén med detta register är felaktig från början till slut. Man får lätt misstanken att registret är första steget till ett införande av båtskatt. Det var enkelt att införa registret, eftersom man samtidigt kunde utnyttja ledig kapacitet i bilregistret i Örebro. Senare redovisade ändamål är något krystade. Man skall ha ett båtregister för att hjälpa kommunerna att planera för fritidsbåtarnas verksamhet, heter det. Den planeringen klarar man nog registret förutan. Registret är snarast ett utslag av en registreringsiver hos sådana som i detalj vill styra och kontrollera medborgarna.

I dagarna har direktiv gått ut till kustbevakningens alla enheter om att skärpa kontrollen av denna registrering. Man kommer säkert att lyckas bötfälla en hel hop med obstinata medborgare. Men är det rimligt att den svenska kustbevakningens kapacitet skall koncentreras på att förmå fritidsbåtsägarna att betala 30 kr. i båtskatt till svenska staten?

Få regler har varit så ovälkomna som bätregistret, och från moderat sida har vi aldrig ansett att det är vare sig nödvändigt eller önskvärt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de moderata reservationerna i trafikutskottets betänkande och avslag på propositionens förslag i motsvarande delar.

Anf. 49 HUGO BERGDALIL (fp):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservationerna 2, 4, 8, 12, 15 och 21 i betänkandet om sjöfarten.

Sjöfarten och sjöfartsnäringens problem i Sverige har i olika sammanhang varit ett återkommande debattämne här i riksdagen. Ett av regeringens och riksdagens viktigaste arbetsuppgifter är att skapa sådana betingelser för näringslivet att Sverige med sin produktion och konkurrensförmåga kan hävda sig mot andra länder och kontinenter. På många områden har vi under årtionden lyckats mycket väl. Det gäller verkstadsindustrin, skogsindustrin och många andra näringsgrenar. Men, herr talman, på ett område har regering och riksdag misslyckats när det gäller näringspolitiken, nämligen beträffande den svenska sjöfarten. Sjöfartsnäringen har i hela världen under en lång följd av år genomgått en kris. Utan överdrift kan man säga att man i alla sjöfartsnationer i vår närhet vilka konkurrerar med oss har lyckats lösa de här problemen. Sjöfartsnäringen är bokstavligen talat på rätt köl.

Här i Sverige måste vi tyvärr konstatera att vi har misslyckats med att lösa våra problem på sjöfartens område. Ansvaret för misslyckandet faller helt på den socialdemokratiska regeringen. Denna har alltför länge varit passiv. Vi har haft en socialdemokratisk regering under många år, och det är under dessa år som problemen inom den svenska sjöfartsnäringen har växt fram. Folkpartiet har föreslagit lösningar, men socialdemokraterna har i alla lägen konsekvent sagt nej till lösningar som skulle ha varit till stort gagn för sjöfartsnäringen. Jag säger detta mot bakgrund av det beslut som vi fattade för knappt ett år sedan. Redan i dag kan vi se de negativa följderna av att vi inte tog riktigt rejäla tag utan nöjde oss med en halvmesyr.

Frågar någon varför vi i Sverige har misslyckats med att vända på sjöfartsnäringens kräftgång kan man helt kort svara: internationellt fartygsregister. Internationella fartygsregister är nu införda i samtliga västeuropeiska sjöfartsländer av någon betydelse. Socialdemokraterna har i det läget valt att fjärma sig från de nämnda lösningarna. Folkpartiet, och de andra icke-socialistiska partierna, har under en följd av år krävt att ett internationellt fartygsregister införs även för den svenska sjöfarten. Socialdemokraterna har med kommunisternas benägna bistånd sagt nej till denna lösning. Dessa två partier har i sant socialistisk anda valt subventionsmetoden. Allt talar för att denna lösning ganska snart visar sig bli ett stort misslyckande.

Det senaste beviset på att den svenska bidragsmodellen, jämförd med normmännens, danskarnas och flera andra nationers internationella sjöfartsregister, har misslyckats är detta att regeringen nyligen tvingades att släppa in de norska och danska internationella fartygsregistren för att konkurrera med den svenska kustsjöfarten. Den svenska kustsjöfarten konkurrerar sedan några veckor tillbaka på helt speciella villkor. Min fråga till trafikutskottets ordförande blir denna: Hur rimmar denna för vår kustsjöfart så negativa

utveckling med de löften som regeringen gav så sent som för några månader sedan? När vi fattade beslut om att anslå drygt en halv miljard kronor till den svenska sjöfarten sade man från den socialdemokratiska regeringens och trafikutskottets sida att alla problem skulle vara lösta på det här området. Hur är det, trafikutskottets ordförande, möjligt för den svenska sjöfarten att med betydligt högre kostnadsnivå än den norska och den danska sjöfarten, vilka har internationellt fartygsregister, klara av konkurrensen? Till att börja med kan man tänka på den svenska kustsjöfarten. I längden är det omöjligt. Att Sverige snart är den enda sjöfartsnation av någon betydelse som inte har ett eget internationellt fartygsregister är ett uttryck för att regeringen i sjöfartspolitikerna valt att avlägsna sig från den inriktning som man under senare år har slagit in på i många andra länder. Detta är att beklaga. Det drabbar i första hand sjöfartsnäringen men också nationen i dess helhet.

Det här har nu fått till följd att regeringen i förhållande till danska och norska sjöfartsintressen hamnat i en förhandlingssituation som den inte har kunnat ta sig ur utan att göra avsteg från egna principer och utan att skada svenska sjöfartsintressen.

Detta leder bl.a. till att man hamnar i samma omöjliga förhandlingssituation i förhållande till exempelvis Holland och England med vilka Sverige också har överenskommelser om ömsesidig rätt till varandras kustfart. I förlängningen kommer läget sannolikt att bli ohållbart även i förhållandet till EG, och det är en olycklig utveckling med tanke på att vi för varje dag alltmer närmar oss EG-marknaden.

Det finns bara ett sätt att ta sig ur knipan, och det är att införa ett internationellt fartygsregister i Sverige.

Herr talman! Jag har använt huvuddelen av min tid till att belysa sjöfartspolitikens viktigaste fråga, nämligen om vi skall ha ett svenskt internationellt fartygsregister eller inte. Jag är övertygad om att svensk sjöfart inte kommer att kunna lösa sina problem om regeringen inte tänker om på detta område. Kräftgången kommer att fortsätta.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis kort kommentera reservation 2 som handlar om fritidsbåtsregister. Jag konstaterar att införandet av ett fritidsbåtsregister är ytterligare ett bevis på hur socialdemokrater gör tillvaron mer byråkratisk för människorna än vad som borde vara nödvändigt. Det är, som också sägs i vår reservation, inte rimligt att polisen, som har betydligt angelägnare arbetsuppgifter, måste avsätta en så stor del av sina resurser för att jaga försumliga båtägare och få dem att betala 30 kr. till finansministern. En proposition i vilken man föreslår ett upphävande av båtregistret är det enda riktiga.

Med det anförda, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till de reservationer som undertecknats av folkpartister.

Anf. 50 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att beklaga att kommunikationsministern inte ansett sig ha tid eller möjlighet att vara närvarande här i kammaren.

Sverige är det land som har den längsta kusten av länderna i Europa. Sverige är ett av de mest export- och importberoende länderna i världen, och Sverige har ända sedan rospiggen Rurik grundlade Ryssland varit en

sjöfarande nation. Att segla är för Sverige och svensk industri en nödvändighet. Varför anser då centern att frakten i mycket större utsträckning än i dag bör ske på svenska båtar under svensk flagg?

För det första: Den dag omvärlden vet att vi i Sverige inte längre har någon svensk sjöfart som vi kan konkurrera med kommer fraktpriserna för den svenska industrin att verkligen stiga.

För det andra: Den dagen vi inte längre har några båtar i fjärrfart under svensk flagg kommer vi verkligen att vara utlandsberoende och sårbara.

För det tredje: Beredskapssynpunkten måste beaktas betydligt mer. Existensen av en svensk handelsflotta är avgörande för våra möjligheter att klara av en försörjningskris i orostider.

För det fjärde: En svensk handelsflotta av någorlunda storlek är betydelsefull för att Göteborg skall kunna bevaras och utvecklas som centralhamn.

För det femte: Sjöfartspolitikerna måste syfta till att de intäkter sjöfarten ger det svenska nationalhushållet inte får minska. Sjöfartsnettot beräknas år 1988 uppgå till 7 miljarder kronor.

I dag går 80 % av sjöfarten till och från Sverige på utländska kölar eller med till utlandet utflaggade svenska fartyg. Något måste göras. Centern kan inte se att det finns något annat sätt att bevara och utveckla en livskraftig handelsflotta under svensk flagg än att inrätta ett öppet svenskt sjöfartsregister. Men regeringen säger nej, förmodligen därför att Sjöfolksförbundet säger nej, nej och åter nej.

Jag vill här i dag ta upp de skäl som nejsägarna anför och försöka bemöta dem. Man säger att ett internationellt register skulle göra svenska sjömän arbetslösa. För det första har den hittillsvarande utvecklingen inneburit att antalet svenska sjömän ständigt minskat. Sjöfolksförbundet måste väl inse att om man låter utvecklingen få fortsätta, så fortsätter minskningen av svenskt sjöfolk.

För det andra visar erfarenheterna från Norge att antalet norska sjöarbets-tillfällen visserligen minskade den första tiden efter det att NIS inrättades, men nu stiger antalet igen. Statistiken, som gäller alla kategorier av sjömän, ser ut så här:

1/1 1987 15 000

1/9 1987 13 200

1/1 1988 12 600

1/9 1988 12 900

1/1 1989 13 500

Antalet sjömän är alltså på väg uppåt.

Socialdemokraterna säger att ett internationellt register är oförenligt med svensk rättsuppfattning. Då måste jag fråga: Är det oförenligt med svensk rättsuppfattning att ha fabriker i länder där det landets avtal gäller? Om så är fallet är en stor del av den svenska industrins verksamhet oförenlig med svensk rättsuppfattning. Är det så, Birger Rosqvist?

Socialdemokraterna säger att ett internationellt register är en oacceptabel utsugning av arbetskraft från fattiga länder. Det tycker jag är ett fruktansvärt dåligt argument. Det är som om Birger Rosqvist skulle gå förbi en hungrande människa och säga: Eftersom du inte kan få lika mycket mat som vi i Sverige,

så får du ingenting. Nu tror jag aldrig att Birger Rosqvist skulle säga det. Men för den utländska arbetskraft som skulle anställas om ett öppet sjöfartsregister infördes, skulle den lön den får vara stor i förhållande till kostnadsnivån i dessa personers hemland. Vilket alternativ vill socialdemokraterna ge dessa människor?

Jag har nu hela tiden talat om ett svenskt öppet register för fjärrfart. Centerns mening har hela tiden varit att kustsjöfarten inte skulle behöva tillhöra detta register. Det var därför vi var så angelägna om att få till stånd en återbetalning av skatter och avgifter etc. Nu har regeringen till stor del fördärvat det positiva genom att säga ja till NIS-fartyg och DIS-fartyg i svensk kustfart. Vi riskerar nu återigen det vi verkligen ville slippa, nämligen att vår kustsjöfart flaggar ut till det öppna norska registret. Norge har ett gott rykte i sjöfartskretsar och ligger inte långt från Bohuslän, den svenska kustsjöfartens Mekka.

Med anledning av det som hänt och det som inte hänt vill jag ställa fyra frågor till socialdemokraternas talesman. Jag blir innerligt tacksam om jag får svar på dem.

1. Anser ni det viktigt att vi har en större svenskflaggad handelsflotta än den vi har i dag? – ja eller nej.

2. Om ni svarar ja på den frågan, hur vill ni åstadkomma detta om ni fortsätter att säga nej till ett öppet svenskt register?

3. Varför gäller inte talet om utsugning av arbetskraft, talet om den svenska arbetsrätten och talet om att slå vakt om svenska sjömäns arbete när ni säger ja till att båtar från det öppna norska registret, många av dem med lågkostnadsbesättningar, får gå i fraktfart utefter svenska kusten och mellan svenska hamnar?

4. Vilka åtgärder vill socialdemokraterna vidta *nu* för att rädda den svenska kustsjöfartsflottan?

Så till frågan om flagglagen. År 1977 antogs lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg, den s.k. flagglagen. Dess giltighet har därefter förlängts fem gånger, senast t.o.m. utgången av innevarande år. Syftet med lagen har varit att ha kontroll över handelsflottans minskning. I dag fungerar lagen i stället som en broms för en nödvändig tillväxt av handelsflottan. Med andra ord, man vågar inte flagga in, eftersom man riskerar att inte få flagga ut om och när man vill.

Lagen gör det också svårare att handla snabbt och ta till vara chanser och affärsmöjligheter. Först skall man fråga kommerskollegium, som frågar sjöfacken, och sedan kanske de allihop frågar regeringen, och vid det laget har affärsschansen försvunnit bortom horisonten.

Centern sade förra gången flagglagen var uppe till debatt att vi accepterar den ett år till, men om regeringen till dess inte gjort tillräckligt för att göra svensk fjärrfart konkurrenskraftig kommer vi att säga nej till en förlängning nästa gång. Och det gör vi alltså nu.

Jag yrkar bifall till reservationerna 10, 12 och 15 i trafikutskottets betänkande nr 12.

Och nu, herr talman, är jag Görel Thurdin! Hon kommer nämligen inte att gå upp i den här debatten, utan jag kommer att säga några ord också om beskattningen.

I skatteutskottets betänkande nr 21 finns en reservation – nr 2 – om skatteregler för partrederi och investeringar i fartyg. Där föreslås ytterligare förbättringar av beskattningen av partrederier. Det har blivit förbättringar – det skall vi inte sticka under stol med – men vi föreslår ytterligare åtgärder.

Vi vill att regeringen lägger fram ett förslag till riksdagen om att de allmänna investeringsfonderna skall kunna tas i anspråk även för begagnade fartyg. Socialdemokraterna tror att detta skulle leda till att gamla skorvar, som läcker olja och har dålig arbetsmiljö, köps in. Det tror inte vi. Vår flotta är tyvärr redan nu i många fall alltför gammal och skulle kunna förbättras genom köp av bra andrahandstonnage. Jag yrkar bifall till reservation nr 2 i skatteutskottets betänkande nr 21.

Övriga centerreservationer i trafikutskottets betänkande om sjöfart kommer andra centerpartister att ta upp.

Anf. 51 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Vad är en "lägkostnadsbesättning"? Är det något som brukar finnas i Åhléns torsdagsreklam och som man kan köpa billigt? Eller är det kanske boskap på en modern kreatursmarknad?

Jag skall ge den som eventuellt lyssnar och blir nyfiken en ledtråd: En "lägkostnadsbesättning" finns varken i Åhléns katalog eller på böndernas marknad, utan i de borgerligas motioner om sjöfarten, på transportrådets – eller rättare sagt herr Norrboms – kravlista och i redarnas propagandabudskap till regering och riksdag.

Är det en sak eller något levande? Svar: Det är människor, vilkas arbetskraft fiffelflaggande redare kan köpa till lägsta pris och sämsta behandling. Det handlar om utsugning – det gör faktiskt det, Anna Wohlin-Andersson! – av en grupp yrkesarbetande, som har ett människovärde motsvarande svensk 1800-talspolitik. Det handlar om att utnyttja de sämst ställda för att spela ut dem mot de avancerade industriländernas sjöfolk.

Den politiken vill de tre borgerliga överföra till svensk sjöfartspolitik. Hetast på den avskydda gröten är som vanligt moderater och folkpartister. Men även centern och, till min förtvivlan, den i vanliga fall så kloka Anna Wohlin-Andersson finns med i detta brödra- och systerskap. Det är som sagt redarkapitalet som anslår tonen.

Det här är en form av "internationalism" som hör hemma i EG-anpassningens tidevarv. På världsarenan har redarna gått i spetsen för att pressa tillbaka fackliga och demokratiska rättigheter som sjöfolket tidigare kämpat sig till. Fartyg under fiffelflagg, stilenligt benämnd "bekvämlighetsflagg", tjänar grova pengar på underbetalda och trakasserade sjömän, oftast från Asien.

Herr talman! Förändringen av språkbruket här är märklig. Det anpassar sig till vad som är lättast att använda, och ju mer det skyler över, desto bättre passar det de här argumenten!

Hälften av de stora tank- och bulkfartygen i världen är fiffelflaggade. Ser man till ägarintressena styrs dessa fartyg till 25 % av amerikanska intressen, till 18 % av grekiska och till lika många av s.k. asiatiska i Hongkong, till 11 % av japanska och resten av europeiska intressen. De "asiatiska" kan lika gärna bestå av svenska ägare som av Hongkongbor genom bl.a. Salenias dotterbolag.

En av de mest ökända bland dessa redares vapendragare är den svenska advokaten Claes Palme. I domstolen uppträder han som vore det i en amerikansk gangsterfilm. Förra året skröt han med att ha lagt ut en fälla för det fack han ser som sin främsta fiende – Sjöfolksförbundet i Sverige. När han går till attack talar han om att "go for the big kill" – då planerar han alltså för dödsstöten mot förbundet. Känner Anna Wohlin-Andersson inte till det här?

När facket genom solidariska stridsåtgärder lyckats driva igenom avtal för dem som arbetar hos Palmes klienter – de fiffelflaggande fartygen – går redarna omedelbart till angrepp i domstol för att få avtalen ogiltiga. Många gånger lyckas de också. I Sverige har nu fällts ett par uppmärksammade domar i arbetsdomstolen och HD. Genom att hänvisa till lagstiftning utanför Sveriges gränser vill de stoppa det svenska fackets möjligheter till internationella sympatiåtgärder. Historien visar att sjöfolket alltid fått ta första stöten när arbetsköparna–kapitalet gått till offensiv. Det är de som kräver att få sätta ett reapris på "varan", dvs. fartygsbesättning.

Herr talman! Det är både sorgligt och pinsamt att så få fackförbund och övriga inom arbetarrörelsen inser att sjöfolket används som testfall för vad arbetarna och den fackliga rörelsen i dag tål. Några enstaka insiktsfulla varningssignaler har ändå kommit från LO-håll. Nyligen hörde vi en förbundsordförande varna för EG-politiken som riskerar att "devalvera facket". Det är ett bra uttryck, tycker jag, för vad det handlar om. Där gällde det Transportarbetareförbundets verksamhetsområde, men i princip är argumenten giltiga för all facklig verksamhet.

Men inte en enda som vill räkna sig till vänstern har rätt, menar jag, att vara okunnig om vad som händer den dag redarna och den politiska högern i Sverige lyckas fullt ut i sina uppsåt. Den dag de lyckas med att pressa igenom ett s.k. öppet sjöfartsregister – en variant av fiffelflagg som införts i Norge och Danmark – den dagen ligger hela Sverige öppet för motsvarande brott mot demokratiska och fackliga rättigheter. De borgerligas förslag att upphäva flagglagen är ett försök i samma riktning.

Det här är en del av den debatt som måste föras, inte minst av demokratiska skäl, men som enligt min mening också regeringen gör allt för att tiga ihjäl. Det är hög tid att avslöja bakgrunden till attackerna mot den svenska arbetsrätten och mot fackföreningsrörelsen, där sjöfolket får ta de värsta törnarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det skarpare uttalande som vpk föreslår i sin partimotion och i reservation nr 13 och som ju handlar om just öppna fartygsregister.

Det behövs dessutom en mer långsiktig strategi för svensk sjöfart. Efter alla års debatt inom och utom socialdemokratin om behovet av ett sjöfartspolitiskt program kan vi konstatera att det har skett mycket dramatiska förändringar inom sjöfarten. När det gäller ett långsiktigt program finns där ingen dramatik, bara status quo – det bidde inte ens en tumme av det program som socialdemokraterna arbetat med. Jag vet att sjöfolk varit engagerade i arbetet. Förslaget har aldrig antagits av regeringen och det har inte förelagts riksdagen. Vpk anser att det är på tiden att vi får se ett resultat, Birger Rosqvist. Det är det vår reservation nr 11 handlar om.

Jag yrkar bifall till reservation nr 11 och till reservation nr 16 som handlar om ett samhällsägt rederi.

Jag yrkar också bifall till reservationerna om Gotlandstrafiken, nr 4 och 5, och till reservation nr 7 i vilken vi säger nej till en miljardrullning för en bro över Falsterbokanalen.

Jag yrkar också bifall till reservationen om åtgärder mot oljetransporter, nr 18, till reservation 22 om forskning och utveckling på sjöfartsområdet, till reservation 23 om kustbevakning och sjöräddning och till reservation 24 om överföring av gods från landsväg till sjöfart på inre vattenvägar.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till den livsviktiga miljöpartireservationen om förbud mot supertankers i Östersjön som finns med i betänkandet. Jag har missat att stödja motionen i utskottet. Till den som eventuellt kommer att påstå att det är ett orealistiskt förslag vill jag säga: Den mest orealistiska ståndpunkten är att inbilla sig själv och andra att vi i Sverige skulle kunna klara en katastrof som den som nyligen inträffat vid Alaska. Inget land har en sådan beredskap, herr talman.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 52 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill inte här diskutera vad en enskild advokat gör eller inte gör, Viola Claesson. Jag vill slå fast ett par saker.

Jag anser uppriktigt och ärligt att Sjöfolksförbundet inte vinner på att bara säga nej, nej till internationellt register utan att komma med något positivt alternativ. Jag tror att det är fel att generellt tala om trakasserad arbetskraft. Ingen seriös redare vill eller har någon anledning att trakassera sina anställda. Om någon enda redare gör så får vi ta itu med det på särskilt sätt. Vi kan inte ta det till intäkt för att även fortsättningsvis säga nej till en åtgärd som skulle rädda fartygen så att de kunde kvarstå under svensk flagg.

Anledningen till att jag begärde replik var också att Viola Claesson tog upp frågan om supertankers i Östersjön och frågan om kustbevakningen och sjöräddningen. Vi i centern har lagt två särskilda yttranden i dessa frågor.

Jag delar tveklöst Viola Claessons uppfattning att vi inte kan klara en katastrof av det slag som inträffade i Alaska om den skulle inträffa i Östersjön. Skillnaden mellan Viola Claessons och min åsikt i den här frågan är att vi i centern hoppas att den havsmiljökonferens som anordnas hösten 1989 skall ta upp denna fråga. Vi hoppas att den skall leda till ett gemensamt förbud mot supertankers i Östersjön.

När det gäller kustbevakningen och sjöräddningen har vi också samma uppfattning, Viola Claesson och jag. Det är dålig samordning. Vad som nu händer är att kustbevakningen har båtar och känner farvattnen. Tullen får båtar, och polisen får båtar. Tanken är nu att tullen skall sköta den kustnära bevakningsuppgiften, polisen de bevakningsuppgifter som ligger något längre ut och kustbevakningen de bevakningsuppgifter som gäller ytterskärgrädden. Detta är dålig samordning. Jag skulle vilja att kustbevakningen tog det största ansvaret för sjöräddningen.

Anf. 53 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Det är viktigt att Viola Claessons vulgäruppfattningar inte får stå oemotsagda här i kammaren. – Jag skulle vara tacksam om Viola Claesson ville lyssna på vad jag har att säga, eftersom vi skall debattera den här frågan.

Den vulgärpropaganda som Viola Claesson för till torgs här stämmer inte med de erfarenheter som gjorts av den sjöfartsnäring som seglar under den flagg som norska och danska fartyg för, alltså inom ramen för ett internationellt register.

Helt kort skulle jag gärna vilja att Viola Claesson besökte någon eller några av de norska och danska båtar som seglar under sådan flagg som vi diskuterar här. Det handlar alltså om NIS- och DIS-båtar. De blir allt fler utefter våra kuster och i våra hamnar, Viola Claesson. Det kommer att finnas många tillfällen att besöka båtar och se om den beskrivning som Viola Claesson gör av förutsättningarna för sjöfolket överensstämmer med verkligheten. Jag förstår mycket väl att Viola Claesson vill måla upp den bild hon gör, eftersom den passar in i den profilering som hon vill göra på detta område. Men den har ingenting med verkligheten att göra.

Jag vill avslutningsvis säga till Viola Claesson att det var en arbetarregering i Norge som införde deras register. Det finns inte någon som helst tanke på att avveckla det efter de erfarenheter de har. Det finns mycket att studera, Viola Claesson.

Anf. 54 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Det börjar nästan bli hopplöst. Jag kan faktiskt inte hjälpa att Hugo Bergdahl och Anna Wohlin-Andersson umgås mer med redarna än med det svenska sjöfolket.

Det kanske är så att ni inte ens känner till vilka erfarenheter sjömännen och -kvinnorna har i Sverige. Det är erfarenheter som de har fått dels genom internationellt solidaritetsarbete, dels genom att de på grund av sitt arbete naturligtvis får vara med och se det mesta.

Jag vet att ni får tidningen Sjömannen. I varje nummer av tidningen finns uppgifter som jag hoppas att ni inte bestrider. De handlar om just sådana här saker.

Om det skall vara jämlikt kan väl jag också umgås med redarna, om ni kräver det. Men det är faktiskt redarna och redarkapitalet – framför allt högarna, jag vet att det finns olika människor – som har enorma resurser till sitt förfogande. De hörs och märks väldigt mycket. Det svenska sjöfolket hörs och märks på sitt sätt, men det är i en internationell solidaritetskamp som de håller på att slita ihjäl sig. De om några har utsetts till dem som skall bestraffas, därför att de trots sin numerära litenhet ändå orkar stå för en facklig, internationell solidaritet.

Jag kan *väl* gå ombord på fartyg ur norska och danska NIS och DIS, det är klart. Vi kan gå tillsammans men vi kan också tillsammans träffa sjöfolket, inte bara redarna eller befälet på dessa båtar. Då får vi kanske litet olika bilder av vad som kan hända i sådana sammanhang.

Till sist, Hugo Bergdahl: Skall *jag* anklagas för att den norska arbetarregeringen, dvs. sydkonpartiet till den svenska socialdemokratiska regeringen

och sossarna i Sverige, faktiskt emot enorma protester, införde ett öppet register? Då har Hugo Bergdahl nog vänt sig till fel person – men Birger Rosqvist får ju chansen att svara senare. Jag var en av dem som verkligen kritiserade den norska arbetarregeringens beslut.

Men detta är egentligen inte rätt forum; vi har ju en egen regering, som kan vara besvärlig nog!

Anf. 55 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Viola Claesson har talat om vad hon inte vill ha, men vad vill vpk då ha för att rädda fartyg kvar under svensk flagg? Nu talar jag om fartyg i fjärrfart, för när det gäller kustsjöfarten är vi väl tämligen eniga om att inte vilja släppa in NIS- och DIS-fartyg. Alltså: Vad vill vpk ha för att rädda fartyg kvar under svensk flagg och för att skaffa fler arbetstillfällen för svenskt sjöfolk?

Jag menar att vpk måste ha något alternativ till det man säger nej till.

Anf. 56 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort än en gång upprepa mitt "erbjudande" och föreslå Viola Claesson att göra studiebesök och se hur verkligheten ser ut. Det är alltid mycket lärorikt, och det är nyttigt att ta reda på hur verkligheten ser ut innan man går ut och formulerar förslag till förändringar eller ger en beskrivning av en situation som sedan visar sig inte ha någonting med verkligheten att göra. Därför, Viola Claesson, ta vara på möjligheten att göra studiebesök!

Och, som sagt, DIS- och NIS-båtarna blir allt fler efter de svenska kusterna och i de svenska hamnarna för varje dag som går.

Anf. 57 VIOLA CLAESSON (vpk) replik:

Herr talman! Det finns en sak som jag avskyr mer än någonting annat när vi har debatter här i kammaren, och det är farbroderliga och pösiga råd till mig som kvinna. I det här fallet säger Hugo Bergdahl att jag skall göra studiebesök där *han* tycker att jag skall göra studiebesök!

Jag försöker föra en debatt med bl.a. Hugo Bergdahl. Jag har förstått nu att han inte vet hur verkligheten är för vad ni har mage att kalla för "lågkostnadsbesättningar".

Varför finns det reapris på en viss grupp människor från visst håll i världen, Hugo Bergdahl?

Är det så att Hugo Bergdahl tror att det här inte är sant? I så fall föreslår jag helt enkelt att Hugo Bergdahl följer med nästa gång Sjöfolksförbundet kommer till riksdagshuset för att träffa de båda arbetarpartierna. Hugo Bergdahl skulle nog behöva ingående samtal, och framför allt information.

Anf. 58 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Den svenska trafikpolitiska målsättningen sägs vara att försäkra medborgarna om en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta ekonomiska kostnad. Det låter väl alldeles utmärkt, och miljöpartiet vill självfallet arbeta för att de angivna trafikmålen förverkligas. Tyvärr måste jag konstatera att det är en lång väg dit, eftersom

de trafikpolitiska insatserna under många år varit alltför inriktade på att jämna marken för en växande bilism och skapa ökande utrymme för energikrävande flyg. Detta har skett på beskostnad av de säkrare och miljövänligare transportalternativen järnväg och sjöfart.

Vilken transportmodell man än väljer kan aldrig en hundraprocentig säkerhet och miljövänlighet garanteras – det måste jag medge. Är det så att en supertanker fullastad med råolja ställs under befäl av en kapten som anser sig känna farlederna bättre än lotsen, finns det ju vissa risker. Är det så att kaptenen dessutom tycker sig kunna förtära alkohol under sin yrkesutövning, kan katastrofen vara ett faktum. Det har vi blivit påmind om nyligen genom den tragiska händelsen i Alaska. Tänk om den inträffat i Östersjön – vad hade då hänt med våra kuster och vår skärgård?

Det som gör att denna sorts miljöhot trots allt inte känns alltför hemskt är det faktum att man med enkla medel och till små kostnader kan förebygga katastrofen. I motion T238 yrkande 6 sägs att regeringen bör åläggas att arbeta för ett förbud mot att oljeförande supertankers får tillträde till Östersjön, samt att vi bör se över det svenska oljeskyddet och saneringsberedskapen. Detta måste väl ändå vara en motion i rättan tid! Den har i betänkandet mynnat ut i reservation nr 17, som jag av fullaste hjärta yrkar bifall till. Jag är tacksam för att Viola Claesson har uttalat sitt stöd för detta yrkande, och jag hoppas att också Anna Wohlin-Andersson kommer att stödja detta när beslut skall fattas. Varför vänta tills i morgon – då kan det ju vara för sent för åtgärder.

Även motion T602 uttalar en oro kring detta att oljelaster förs fram längs våra kuster i fartyg som kanske inte är alltför säkra. Rederiet kan ha eftersatt underhållet i en strävan att maximera sina vinster, och då kan katastrofen vara ett faktum även om kaptenen är yrkesskicklig, nitisk och nykter. Nu finns en I4-statsöverenskommelse rörande hamnstadskontroll av fartyg, men i motionen sägs att denna överenskommelse inte alltid efterföljs. Hur det är med den saken vet jag inte, men jag tycker mot bakgrund av vad jag tidigare framfört att det finns skäl stödja den reservation som motionen medfört. Jag yrkar alltså bifall också till reservation 18.

Inledningsvis nämnde jag att trafikpolitiken under många och långa år värnat mer om luftfart och landsvägstrafik än om järnvägs- och båttrafik. Om vår miljö skall kunna räddas måste denna utveckling hejdas snarast, och allt som kan göras bör göras. En upprustning av glömda och försummade hamnar och vattenleder skulle kunna minska antalet dieseldrivna lastbilar på våra vägar. Ett fartyg på 1 000 tons lastkapacitet ersätter t.ex. 50 stycken 20-tons lastbilar. I ett flertal motioner har dessa tankegångar framförts, även om man koncentrerat sig kring sjölederna och hamnarna i Uppsala, Enköping och Häbo samt uppförandet av en ny hamn i Kalmarviken. Jag yrkar dock bifall till reservation 24, som dessa motioner har medfört, för någonstans skall man ju börja.

Även sjöfarten till Gotland har i landsvägsiverns och flygfraktandets tider fått stryka på foten. Så finns numera endast en hamn på fastlandet med destination Visby, och den ligger i Nynäshamn. Inte ens den direkta sjöförbindelsen mellan Öland och Gotland finns kvar. Den, liksom förbindelsen mellan Oskarshamn och Visby, anses av det rederi som har koncession

på sjöfarten till Gotland som företagsekonomiskt olönsam. Man säger att om den södra linjen – alltså den mellan Oskarshamn och Visby – återinrättas, så kommer det att medföra en minskning på den norra linjen och att detta gör verksamheten olönsam. Det är till att vara öppen för utmaningar! Med det turistintresse som finns i Sverige skulle kanske resandeantalet fördubblas om resemöjligheterna ökades. Kanske är det så att många finner det ogörligt att ta sig till Gotland sommartid just därför att det inte går att komma med på någon båt? Flera motioner har givit uttryck för den uppfattningen, och jag yrkar bifall till reservation 4.

Jag vill också yrka bifall till reservation 5, som berör taxesättningen på färjetrafiken till Gotland. Tidigare, när två linjer var öppna på fart till Gotland, var det så att man räknade pris på färdbiljetten i relation till färdsträckan. Man följde således principerna för taxesättning på järnväg. Under det sista året som en nordlig och en sydlig linje fanns frångick man dock denna princip och satte taxan efter destinationsort – inte färdväg. Men eftersom färjan ersätter tåg för gotlänningen, tycker jag att det är rimligt att återgå till den tidigare tillämpade prissättningsprincipen.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 5.

Ett flertal motionärer har upprörts över fritidsbåtsregistret, och miljöpartiet har i reservation 3 redovisat som sin åsikt att registret i befintlig form bör avskaffas, då det inte kan ses som försvarbart. Att sätta in polisiära åtgärder för att jaga de fritidsbåtsägare som inte betalat in 30 kr., precis som en tidigare talare sade, är också litet knepigt. Det är ju faktiskt de flesta båtägarna i landet som låtit bli att registrera sin båt.

Det kostar mer än det smakar att jaga de här brottslingarna. Har vi så gott om pengar, tycker jag att man hellre skall övervaka landsvägarna, där det är gott om syndare.

Att det finns fartsyndare också till sjöss är miljöpartiet medvetet om. Därför föreslås i vårt yrkande att båtar som kan framföras snabbare än med 10 knops fart skall åläggas en skatt och att det för framförande av sådana båtar bör krävas ett kompetensbevis. För detta behövs dock inget register. En skatt kan ju tas ut i t.ex. accisform.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Så tycker jag att man bör reparera den befintliga bron över Falsterbo kanal, eftersom den sägs vara i dåligt skick. Men jag tycker inte att någon ny bro skall behöva byggas med "bärighetspengar". Jag yrkar därför bifall till reservation 7.

Innan jag slutar det här anförandet, herr talman, vill jag peka på följande något motstridiga påståenden i det aktuella betänkandet. På s. 13 sägs det: "Utskottet erinrar om det trafikpolitiska målet att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad."

De här vackra orden tas dock åtminstone delvis tillbaka på s. 27, där utskottet säger att det inte finns "någon anledning från statens sida att ingripa i företagens val av transportlösningar. Kundens krav måste få styras av de fördelar som olika transportalternativ kan erbjuda." Med dessa enkla men ack så tydligt talande rader säljer man ju bort miljön, något som miljöpartiet aldrig kommer att ställa sig bakom. Vi anser nämligen att det finns anledning

för staten att ingripa så att företagen väljer miljövänliga transportalternativ.

Jag sade i min inledning och jag upprepar det: Vi vill bistå i arbetet med uppfyllandet av de trafikpolitiska målen, så länge både säkerhet och miljövänlighet anses som viktiga ingredienser.

Jag yrkar bifall till samtliga de reservationer i vilka miljöpartiet är delaktigt och vill också passa på att framföra miljöpartiets syn på ett internationellt sjöfartsregister. Det skall bli kort, för debatten om det har redan varit lång.

Vi vill inte ha något internationellt sjöfartsregister från miljöpartiets sida heller, och vi är nöjda med att ett sådant inte kommer till stånd.

Anf. 59 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Först vill jag säga några ord till Anna Wohlin-Andersson, som i sin inledning här var kritisk till att kommunikationsminister Georg Andersson inte är här i dag. Jag vill erinra om att förra veckan kom Anna Wohlin-Andersson till mig, i sällskap med en kammarsekreterare, och bad enträget att debatten i detta ärende, som var beräknad att äga rum i går, till varje pris skulle flyttas till ett annat tillfälle.

Det tillfället är just nu, och det är Anna Wohlin-Andersson som har bidragit till att debatten hålls vid detta tillfälle. Så jag tycker inte att någon skugga för den skull skall behöva falla över kommunikationsministern.

Herr talman! Jag har lyssnat på debatten här. I utskottet är tonen ofta rå men hjärtlig. Jag har saknat mycket av det hjärtliga här i dag. Däremot har det funnits en del av det andra.

Betänkandet Sjöfart är mycket omfattande vad gäller innehållet. Det är mycket diversifierat. Det handlar om sjöfartsverkets verksamhet, dess resultat, pris- och servicemål. Det gäller investeringar och soliditetsmål för sjöfartsverket, och det gäller vad som skall äga rum under treårsperioden 1989–1991 i sjöfartsverkets treårsplan.

Betänkandet gäller också medelsanvisningar till ett stort antal sjöfartsändamål. Det gäller sjöfartspolitik, och det gäller kostnadsavlastning för svensk sjöfart som rör sig om 550 milj. kr.

Det gäller frågan om internationellt register plus den s.k. flagglagen. Fritidsbåtsregistret finns också med här.

Vidare gäller det utformningen av en tillfredsställande Gotlandstrafik, dess turer och taxor. Därutöver finns ytterligare ett antal delar – i stort, i smått och i detaljer – vilket väl också framgått av de inlägg som redan har gjorts här.

Herr talman! Låt mig först ägna mig åt sjöfartsverket. Då vill jag säga att utskottet anser att verket på ett tillfredsställande sätt fullgör sina åligganden. Av betänkandet framgår att statsmakterna har ålagt sjöfartsverket att erbjuda sjöfarten god service, samtidigt som avgiftshöjningar skall hållas tillbaka. Det innebär rationaliseringsåtgärder, som i vissa fall kan ge anledning till kritik, men alternativet är högre kostnader som skulle innebära ännu mera kritik.

Utskottet anser att målsättningen rimliga kostnader och fortsatt tillfredsställande service har kunnat upprätthållas. För den framtid som vi nu debatterar kommer dessa saker att vara i fullt acceptabel balans. Att bibehålla fyrar som inte längre krävs för nutida sjöfart kan inte vara verkets

uppgift, med de ålägganden verket i övrigt har fått. Detsamma gäller tjänster i farleder som inte längre behövs eller som inte utnyttjas.

Effektiv, snabb, säker service i alla väder där tjänster efterfrågas är vad sjöfartsverket skall inrikta verksamheten på, och den linjen anser vi att verket har följt. Jag säger detta främst med anledning av de moderata reservationerna 19 och 20, där det uttrycks missnöje med farledsverksamhet, lotsning och säkerhetsåtgärder.

I de tidigare inläggen har det sagts en del om säkerheten i våra farvatten, framför allt Östersjön. Man har talat om förbud mot supertankrar i Östersjön. Jag vet inte vad de som har yttrat sig här menar med supertankrar, men några fullastade supertankrar kommer över huvud taget inte in i Östersjön. Vattendjupet i Bälten är inte tillräckligt för att de skall kunna flyta in här. De kan naturligtvis komma in med dellaster, men supertankrar är lastade med råolja, och vi har ingen råoljeimport efter Sveriges östersjökust längre.

Så farhågorna just i den delen är inte riktigt befogade. Men visst finns det risker med oljetransporter, oavsett om båtarna är stora eller små. Förra året upplevde vi någonting sådant vid Gävlekusten.

Vi kan motverka oljeutsläpp genom att utfärda bestämmelser, erbjuda service och bygga ut vårt farledsväsende och också ha tillsyn över sjöfarten på ett bra sätt. Det är så vi får gå till väga för att undvika olyckor, men vi kan tyvärr aldrig hundra procentigt friskriva oss från att olyckor kan inträffa.

Fritidsbåtsregistret har också nämnts här. Det inrättades 1988. Sjöfartsverket har fått till uppgift att administrera det.

Det är riktigt att registret inte fick den tillslutning som man beräknat. Av beräknat antal 350 000 båtar registrerades knappt hälften första året. Beräknade inkomster blev väsentligt mindre, men detsamma gällde inte kostnaderna, som inte krympte. Därför får vi nu anslå 19 milj. kr. över budgeten för att täcka bristen.

Här vilar ett tungt ansvar på de partier här i riksdagen som gått emot detta. I valrörelsen – och redan långt dessförinnan – spred ni uppgiften att detta register skulle avskaffas. Det var en onödig historia, som bara tillkommit för att beskatta fritidsbåtsverksamheten. På det sättet försökte ni invägga många i tron att registret skulle komma att avskaffas och inte längre ha aktualitet.

Det var ändå ungefär 150 000 båtägare som registrerade sina båtar och betalade för sig. Jag tror inte fritidsbåtsregistret kommer att avlägsnas. Jag har erfarenhet från mer än 30 års praktisk verksamhet i sjöräddningen på somrarna. Jag håller på med detta även när jag är i riksdagen. I lotstjänsten har vi mycket uttryckningar och jobb med sådant. När det här sägs att polisen och kustbevakningen inte skall engageras för att jaga den som inte registrerat sina båtar, de har andra uppgifter att fylla, då är detta en felaktig beskrivning.

Vad skall registret tjäna för syfte? Ett mycket viktigt syfte är att underlätta sjöräddning och spaning efter försvunna båtar. Finns det nummer på en båt behöver man inte leta efter en försvunnen båt genom att leta efter en som icke är försvunnen. Kan jag i en vik eller hamn eller vid en holme konstatera att dessa och dessa båtar ligger här, de är inte eftersökta, då kan jag med en gång avskriva dem. Men är de helt anonyma måste jag fråga i varenda båt.

knacka på vartenda kapell och fråga: Är möjligen ni herr Svensson från Stockholm som är eftersökt? – Nej, det är jag inte!

Det är för att underlätta jobbet att få tag på försvunna människor som detta båtregister har inrättats. Om man kan inrikta verksamheten på verklig spaning efter sådana som kanske behöver hjälp, då gör man det mycket lättare om man på ett enkelt sätt kan sovra bort dem som inte på något sätt är inblandade i historien.

Det finns många andra skäl till att vi skall ha detta register. Jag hinner inte gå in på det ytterligare. Men håll inte på och skräms med att detta är första steget till att införa skatter. Jag vill tala om för Tom Heyman, att denna fråga har vi i det parti jag representerar penetrerat ganska ingående. Vi har ett kongressbeslut på att en båtskatt inte kan bli aktuell.

Jag vet inte om ni fortfarande tror att ni skall komma i regeringsställning så att det är därför ni är rädda för att ett båtregister skall medföra skatt, det känner jag inte till, men från vårt håll är det inte aktuellt. Registret är till för att tillföra båtlivet någonting positivt.

Gotlandstrafiken finns med i betänkandet. Jag förstår att en del av dem som sitter i bänkarna skall ta upp detta för resp. partier.

Gotlandstrafiken bedrivs sedan början av 1970-talet genom en koncessionsgivning. Det sker ett anbudsförfarande. Koncessionen innebär också trafikeringsplikt. Transportrådet bestämmer taxor, turlistor och trafikutbud. Vi bestämmer här i riksdagen hur mycket vi skall ge transportrådet för att kunna hålla taxor, turer och allt detta av en rimlig omfattning som sträcker sig året runt och inte bara under de lönsamma sommarveckorna.

I motioner reses krav på lägre priser, högre komfort på båtarna, mera turer, flera hamnar som skall trafikeras, fri trafik under sommarmånaderna osv. Men ingen har ställt krav på ökade anslag. Inom det föreslagna anslaget, 37 milj. kr., kan man omöjligen stå till tjänst med allt detta. Då finge man höja priserna kraftigt eller minska på turutbudet eller ta lägre komfort. På det sätt man nu lagt upp trafiken tror jag man håller en hygglig balans.

Miljöpartiets representant var illa insatt i detta. Han är ny i riksdagen så jag har visst överseende.

En tredjedel av person- och godstrafik som sker på Gotland går över en hamn i södra Sverige, nämligen Oskarshamn. Den trafiken upprätthålls året runt. Det finns alltså två åretrunthamnar på fastlandet som betjänar Gotlandstrafiken. Så har det varit i många år.

Men det är något märkligt med den södra leden. Trafiken på den norra delen är koncentrerad till en hamn, det går bra och hjälper till att hålla kostnaderna nere. När det gäller den södra delen är det många som kämpar för att man skall splittra upp trafiken. Man talar för flera hamnar, Västervik, Grönkullavik på Öland och Oskarshamn. Men även detta måste man väga in i kostnadsbilderna. Den kapacitet färjorna har är tillräcklig. Det finns tillräckligt många bilplatser och platser för passagerare på färjorna. Självfallet kan det vara så att man vid något eller några veckoslut under sommaren inte kommer med just den tur man har tänkt sig, men i vilket trafikmedel gör man det mitt under toppdagar eller toppkvällar? Man måste boka och beställa i förväg. Om man nu splittrar upp den södra trafiken till flera ställen måste det innebära högre kostnader. I rationaliseringssyfte har man sagt: Vi

utnyttjar en hamn på södra leden och sätter in en stor båt, som får gå två gånger om dygnet.

Det är ganska häpnadsväckande, i varje fall för mig som kommer från detta län, att läsa motionen från fru Hasselström Nyvall, som beklagar sig över att Kalmar län har missat 80 000 resenärer som tidigare åkte den vägen till Gotland. Kalmar län, som också satsar på turism, har förlorat 80 000 passerande.

Det är så, Ingrid Hasselström Nyvall, att när man koncentrerade trafiken, och Västerviksleden försvann, ökade i stället Oskarshamn i fråga antalet passerande med dessa 80 000. Oskarshamn ligger också i Kalmar län, jag vill bara tala om det. Man kan inte konstatera någon nämnvärd minskning sedan trafiken koncentrerats. 1987 var det ca 240 000 passagerare och 1988 var det 232 000 totalt på den södra leden under sommarmånaderna. Denna fluktuation på 8 000 av en kvarts miljon kan hänföras till dåligt väder eller andra omständigheter.

Staten går in med 37 milj. kr. på ett förslagsanslag för att hålla taxor nere och för att hålla en rimlig trafik till Gotland året runt. Skulle man utöka detta och sväva ut i alla önskemålen, då räcker inte 37 milj. kr. Det kan jag lugnt konstatera.

Herr talman! Rederistödet och stöd till svensk sjöfartsnäring finns också med i betänkandet.

Svensk sjöfartsnäring, undantaget färjorna, har avlastats ca 40 % av lönekostnaderna för sjöfolket som har svenskt kollektivavtal ombord på båtarna. Det sker en återbetalning av cirka hälften av de av redarna erlagda sociala kostnaderna och hela den erlagda sjömansskatten.

Man har gjort beräkningar på att det rör sig om totalt 550 milj. kr. Det är således ett förslagsanslag som på det sättet går tillbaka till svensk rederinäring, men som tidigare har kommit in genom erlagda avgifter. Denna konstruktion betraktar vi från socialdemokratiskt håll som en svensk modell för att ge svensk rederinäring konkurrenskraft på en kostnadsmässigt besvärlig internationell marknad. Vi betraktar detta som en långsiktig lösning. Jag vill understryka det.

Utskottsmajoriteten avvisar förslaget om s.k. internationella register. När jag lyssnade på Anna Wohlin-Andersson noterade jag att redareföreningens lobbyverksamhet har gått hem ifrån kölsvin till masttopp i vad gäller den borgerliga inställningen och synen på de internationella registren. Detta kan jag även säga till Hugo Bergdahl.

Vi har diskuterat detta tidigare. Ni vet var vi står. Vi ändrar oss inte. Vi är inte beredda att stödja idéer som innebär att billig, oftast kraftigt underbetald arbetskraft anställd på indiska, filippinska eller inga avtal alls skall vara det bränsle som håller svenska fartyg i gång och ger den vinst på i näringen investerat kapital som eftersträvas. Det gäller inte bara de ombordanställdas löner. Det gäller också den arbetsrätt och de sociala förmåner som vi anser vara självklara på svenska arbetsplatser på svenskt område, dvs. svenskflaggade fartyg. Även detta skulle ju försvinna om s.k. internationella register finge tillämpas. Det är ju detta som är anledningen till att man vill ha dem. Man vill minska kostnaderna genom att komma ifrån dessa belastningar, som man från arbetsgiversidan kallar det. Besättningarna på svenskflaggade

fartyg skall lyda under svenska arbetsrättslagar och arbeta enligt svenska avtal. Allt detta har vi förespråkade tidigare. Vi ändrar oss inte, inte en tum.

De norska och danska registren, NIS och DIS, har nämnts. Det finns en irritation från ett par håll därför att fartyg registrerade i dessa register nu har släppts in och får gå i svensk kustfart. Anna Wohlin-Andersson har tidigare haft en interpellationsdebatt med kommunikationsministern om denna fråga. Han redogjorde för sammanhanget. Jag tycker att Anna Wohlin-Andersson borde ha förstått vad han menade. Förklaringen var mycket bra. Låt mig då ytterligare försöka utveckla detta utifrån min ringa nivå.

Hur många båtar som kan komma och gå och konkurrera med svenskt tonnage tror Anna Wohlin-Andersson att det rör sig om? Det är en mycket marginell del. Vi har inrättat vårt s.k. register enligt svensk modell, vilket jag har redogjort för. Våra fartyg får å andra sidan gå i dansk kustfart. Vi har ganska många svenska fartyg som går i dansk kustfart, betydligt fler än danskarna har som går i Sverige. Vi är också större i Norge än vad norrmännen är hos oss. Om vi skulle ha sagt att de norska och danska fartygen inte får komma hit, skulle vi ha mötts av motsvarande åtgärder från deras sida. Vi skulle förlora betydligt mer än vad vi nu kan vinna.

Låt oss fullfölja den tanke som Anna Wohlin-Andersson tog upp här, att bohuslänningar och andra som har svenska fartyg som går i kustsjöfart skulle tröttna och registrera sina båtar i Norge och börja köra billigt på den svenska kusten. Det innebär i första hand att de får sparka i land sina släktingar, vänner och bekanta som är anställda på båtarna. De bohuslänska båtarna bemannas oftast på det sättet. Det rör sig mer eller mindre om familjeföretag. Man måste sparka i land sina besättningar och ta hit folk som anställs på sådana avtal som vi tidigare har nämnt. Filippinare och kineser skall komma ombord på båtar från t.ex. Tjörn.

Jag tror inte att det blir aktuellt. Jag tror inte att man kommer att göra på det sättet. Med hjälp av det stöd vi har gett dessa båtägare och med hjälp av den 40-procentiga kostnadsavlastningen för lönerna har man från deras sida uttalat till mig att man kan klara konkurrensen.

Antag att det kommer utländska besättningar till dessa båtar. Dessa båtar håller till här 12 månader om året och går på vår svenska kust. Fyra till fem månader om året. Anna Wohlin-Andersson, är det is, det är tjocka och dimma. Det är besvärliga väderleksförhållanden, och det finns is och problem därmed uppe i Bottenviken och i Bottenhavet. Vad tror ni att det skulle vara för förtjänst med att gå med någon besättningsman som kommer från ett söderut liggande land som aldrig har sett is och aldrig upplevt våra förhållanden? Han är visserligen anställd för en tredjedel av den lön som en svensk besättningsman eller en erfaren man som känner till svenska vinterförhållanden har. Jag tror inte att det är någon vinst att anställa folk med betydligt lägre löner och tro att man fortfarande skall få samma jobb och samma fraktarbete uträttat. Jag tror att ni hyser en mycket överdriven farhåga.

Danmark och Norge har försökt lösa problemet genom att inrätta NIS och DIS. Vi vet dock att det inte är någon lycklig lösning för norskt sjöfolk. Man har visserligen fått flera fartyg under norsk flagg. Det kanske finns ett par norrmän ombord på båtarna, och resten är folk ifrån världens alla hörn som

går där med låga inkomster. Skall vi ha det på det sättet bara för att slå vakt om en svensk handelsflotta? Det skulle då finnas en flagga och en ljushårig befälhavare och maskinchef. Resten av besättningen skulle vara folk som kommer långt bortifrån och som går där underbetalda i misär. Vi vill inte vara med om detta från socialdemokratiskt håll.

Ni har också krävt att den s.k. flagglagen nu skall upphävas. Flagglagen begränsar möjligheten att sälja ut fartyg ifrån Sverige. Den gäller enligt beslut fram till kommande årsskifte. Den kan förlängas. Frågan är under beredning. Förslag till beslut i denna fråga, om det skall bli en förlängning eller inte, kommer i god tid före årsskiftet. Fram till dess förespråkar vi från utskottets sida att ingen åtgärd vidtas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till hemställen i trafikutskottets betänkande nr 12 på samtliga punkter.

Anf. 60 TOM HEYMAN (m) replik:

Herr talman! Jag vill inte dra i gång någon stor debatt om båtregistret, eftersom det trots allt är en detaljfråga i sammanhanget. Vi har olika uppfattningar om nyttan och nödvändigheten av ett sådant register, och vi lär väl knappast kunna övertyga varandra. Jag har bara med tacksamhet noterat att socialdemokraterna har ett kongressbeslut på att man inte skall införa någon båtskatt.

När det gäller sjöfartsverkets anslagsäskanden och verksamhet är vi i stort sett ense på de allra flesta punkter. Det vi har anfört i reservationerna 19 och 20 gäller detaljer. Vi tycker att det finns alltför mycket strikta regler och att dessa skulle kunna luckras upp och anpassas bättre till vad näringen och säkerheten kräver. Det behöver inte vara så strikta och i vissa fall rigida regler som i dag.

Birger Rosqvist tog upp rederistödet och flagglagen. De är väl kanske de för näringen mera väsentliga frågorna. Det är riktigt att man har valt en egen svensk modell för att lösa det svenska överkostnadsproblemet. Den svenska modellen håller dock inte. Det är en helt egen lösning, som knappast – i alla fall enligt mitt bedömande – kommer att accepteras av EG-länderna när man kommer så långt. Det här blir en ren subvention av ett slag som man i övrigt i EG arbetar för att ta bort. Det är tveksamt om svenska rederier kommer att kunna arbeta på en EG-marknad om man har detta ensidiga stöd.

Om näringen inte kan bära de sociala avgifterna – vilket den uppenbarligen inte kan – vem skall då bära dem? Vem skall bära dem för andra verksamheter i Sverige där vi hamnar fel? Skall vi ha skattefrihet för tekoindustrin och gruvindustrin? Skall vi successivt ha skattefrihet för de näringar där det svenska högkostnads- och högskatteläget inte räcker till för att näringen skall kunna bära avgifterna? Den svenska modellen håller inte i detta avseende.

Birger Rosqvist nedvärderar faran med båtar under ett internationellt register. Han säger att det inte kommer att segla några filippinare och kineser uppe i Bottenhavet i is och dimma. Det är möjligt – kanske tycker inte kineserna om Bottenhavet, med is och dimma. Men det kommer andra besättningar, och de kommer relativt snart.

Vi hörjar redan se NIS-registrerade båtar med polsk besättning, och

polackerna är inte längre bort från Luleå än vi själva är. De är också vana vid tjocka, dimma, drivis, hagel och allt vad vi kan räkna upp. Polackerna seglar naturligtvis till lägre kostnader men har fortfarande löner som inte på något sätt innebär misär när de bor i Polen. Det är löner som är bra enligt polska förhållanden men som är billiga för svenska förhållanden.

Det är där vi kommer att få konkurrensen. Om vi inte skall fortsätta att driva svensk sjöfart helt enligt subsidielinjen måste vi vidta förändringar.

Anf. 61 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist talar om en livskraftig handelsflotta. I det fallet har både Birger Rosqvist och jag samma målsättning, men vi skiljer oss beträffande lösningarna och metoderna för att komma dit.

Jag vill använda uttrycksättet att Birger Rosqvist tillhör nejsägarna. Han vill vara riktigt karsk och säger att vi inte viker en tum från de lösningar som riksdagen har beslutat om för några månader sedan. Det låter givetvis karskt, men om verkligheten försätter oss i situationen att vår handelsflotta krymper ytterligare och inte kan hävda sig i konkurrensen, då undrar jag om Birger Rosqvist kan låta lika karsk.

Beträffande ett internationellt register: Det är tråkigt att också Birger Rosqvist kommer in på det som Viola Claesson tidigare var inne på, olika skräckskildringar. Birger Rosqvist talar om filippinare och kineser som om det skulle vara några andra klassens människor, och han pratar om ljusa befäl och mörkhåriga sjömän på båtarna. Utifrån den debatt som förs i det svenska samhället om hur vi skall se på olika folkgrupper tycker jag att vi borde hålla oss borta från en sådan debattnivå.

Jag skulle gärna vilja ha svar på frågan: Är det fortfarande trafikutskottets ordförandes uppfattning att man enligt svensk rättsuppfattning inte kan tänka sig att införa ett internationellt register? Vidhåller Birger Rosqvist den uppfattningen? Om han gör det, tycker jag att han borde tala med sina partivänner i Norge, där man har ett internationellt register, och fråga dem om de anser att det registret är oförenligt med norsk rättsuppfattning. Det är alltid intressant att undersöka sådana frågeställningar och utveckla dem vidare.

I fråga om fritidsbåtsregistret tycker jag att Birger Rosqvist invecklar sig i att söka förklaringar till varför registret skall vara kvar. Från vårt håll vill vi ha bort det. Förklaringen nu är att sjöräddningen kräver detta register. Varför då ha ett register för båtar i våra sjöar? Jag tror inte att argumenteringen går hem.

Sedan gäller det skatt eller avgift. Vi skall inte ha någon båtskatt, säger Birger Rosqvist. Nej, men det blir en avgift. Jag frågar: Vad är det för skillnad för den enskilde båtägaren om det är en skatt eller en avgift?

Anf. 62 HANS LINDFORSS (mp) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist tillrättavisar mig på ett vänligt sätt. Han säger att jag var felinformerad beträffande vad jag sade i mitt förra anförande. Jag tackar för den tillrättavisningen och är mycket glad åt att jag hade fel – att det faktiskt finns färjetrafik även från en sydlig hamn.

Men då kvarstår frågan: Hur är det med taxan? Vi har en reservation i den

frågan också. Är jag felunderrättad även på den här punkten? Har man frångått SJ:s principer vid taxesättningen? I så fall skulle jag vilja veta varför.

Färjan är i stort sett gotlänningarnas tåg. Men det finns väl inga planer på att man skall få betala lika mycket för en resa till Stockholm med tåg oavsett var man bor? Något sådant har jag inte hört talas om.

Jag är tacksam för ett svar på frågan.

Anf. 63 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ställde fyra frågor till Birger Rosqvist. Jag fick svar på två. Det är alltid något.

Jag frågade om socialdemokraterna anser det viktigt att ha en större svenskflaggad handelsflotta än vi har i dag – ja eller nej. Jag tolkar Birger Rosqvists svar så att svaret är nej. Det skulle bero på att bara befälhavaren och flaggan skulle vara svenska. Är det orsaken till att ni inte lägger fram något positivt förslag i stället för förslaget om ett internationellt register? Är det orsaken till att ni inte vill göra någonting åt att den svenska handelsflottan ständigt minskar i omfattning?

Jag frågade om kustfarten – den frågan fick jag inte svar på. Jag har frågat Georg Andersson tre gånger, och jag får inte heller svar av Birger Rosqvist. Varför betyder inte talet om utsugning av arbetskraften, den svenska arbetsrätten och de svenska sjömännens arbetsplatser någonting när man släpper in NIS- och DIS-fartyg i den svenska kustsjöfarten? Den frågan skulle jag absolut vilja ha svar på.

Birger Rosqvist säger: Det blir inte så många, för de vill inte komma hit. Det är folk från varmare länder som inte vill jobba i den is och tjocka som vi har. Det är klart att jag vet att vattnet fryser när temperaturen är under noll.

Men eftersom det norska registret är ett öppet register kan vi få ryska, polska och östtyska båtar. Och det är precis som moderaternas talesman sade: De är inte främmande för is och kyla, och de får bättre betalt vid den svenska kustsjöfarten eftersom bemanningskostnaderna här ligger högre än för båtar i NIS, trots det stöd som vi gemensamt genomförde. Då säger Birger Rosqvist: Om vi inte hade gått med på detta hade vi inte kunnat trafikera de norska och danska kusterna. Men de är ju de som har hittat på det öppna registret, som ni inte vill ha. Men sedan släpper ni in dem här och säger att det är okej eftersom vi har detta andra stöd. Men det innebär ingen lösning på problemet. Vi ger 550 miljoner men får ändå se kustsjöfarten försvinna någonstans – det är jag uppriktigt rädd för. Det gäller speciellt östkusten, eftersom det är där vi kommer att få konkurrens från öststaterna, som sannerligen inte är främmande för kyla.

Till slut beträffande fritidsbåtsregistret: Vi var med på det registret, och vi tänker sannerligen inte ändra oss därför att hälften av båtägarna inte velat ställa upp på det. Om vi har en lag som säger att folk skall registrera sina båtar, då skall de göra det. Vi skall inte ta tillbaka lagen därför att människorna inte vill följa den.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

Sjöfart m.m.

Anf. 64 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig till Hans Lindforss. Han frågar om taxesättningen i Gotlandstrafiken. När koncessionstrafiken infördes och staten bestämde taxorna, relaterades de till motsvarande sträcka på SJ:s tåg i andra klass. Det skulle kosta lika mycket att åka med Gotlandsbåtarna.

Men det är inte staten som bestämmer hur mycket SJ skall ta för sina biljetter – det får SJ bestämma. SJ har också infört en lång rad rabatter av olika slag som inte på något sätt är tillämpliga i Gotlandstrafiken.

Av den anledningen har man gått ifrån knytningen till SJ:s biljettpriser. Men om man jämför är det inte mycket som skiljer mellan tåg och färja för vissa relationer.

SJ har nu infört "röda" avgångar. I Gotlandstrafiken inför man fr.o.m. denna sommar inte mindre än tre färger på sina biljetter. Hur biljettpriset skall tas ut har man kommit fram till andra riktlinjer för. Jag tror inte att man kan säga att detta direkt missgynnar Gotlandstrafiken.

Anf. 65 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist talade om vilken färg det är på biljetterna till Gotland. Vi som diskuterar sjöfart vill diskutera vilken färg det skall vara på flaggorna på de båtar som går i internationell sjöfart. Innan denna debatt är slut vill jag ha ett svar från Birger Rosqvist på varför båtar som inte uppfyller de normer som Birger Rosqvist anser är vettiga och riktiga får gå i svensk kustsjöfart. Jag vill också ha ett svar på vilka positiva åtgärder ni vill vidta om ni vill ha en svensk handelssjöfart.

Anf. 66 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Talmanskonferensen har i dag vädjat till ledamöterna att försöka begränsa sin taletid. Jag skall inte bara villfara denna önskan, utan t.o.m. minimera min taletid i så måtto att jag bara yrkar bifall till reservation 1. som moderaterna ensamma står bakom, om sjömansskatt och sociala avgifter i skatteutskottets betänkande 21. Jag yrkar även bifall till reservation 2 om skatteregler för partrederier och investeringar i fartyg.

Om någon är intresserad av någon närmare motivering hänvisar jag till utskottets betänkande.

Anf. 67 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Det är en stor fördel att även riksdagen ibland kan slå två flugor i en smäll genom att slå ihop debatter. Jag kommer därför dels att ta upp fartygsbeskattningen, dels säga några ord om turisttrafiken till Gotland.

Det är inget nytt yrkande som framförs i folkpartimotionen T234 angående möjligheten att använda investeringsfondsmedel också för inköp av begagnade fartyg. Men det förtjänar att upprepas att denna begränsning bör tas bort.

Kommunikationsministern sade i kammaren i förra tisdagens interpellationsdebatt om svensk kustsjöfart, att bemanningskostnaderna är en ganska liten del av ett fartygs totala kostnader. Det är en rad andra faktorer som betyder mer. Statsrådet nämnde där bl.a. fartygets anskaffningsvärde, finansiering, kvalitet och effektivitet. Är det då inte rimligt att minska

kapitalkostnaden och underlätta finansiering genom att investeringsfonderna får användas? Särskilt kustsjöfarten skulle därigenom kunna öka både i kvalitet och effektivitet. Detta är inte minst viktigt i det nya konkurrensläge som uppstått och som tidigare talare tagit upp.

Övriga synpunkter kring sjöfarten och frågan om internationellt register har från folkpartiets sida redan förts fram av Hugo Bergdahl. Jag yrkar därför nu bara bifall till reservation 2 och i övrigt till hemställan i betänkande SkU21.

Herr talman! Jag har tidigare hänvisat till den interpellationsdebatt som ägde rum tisdagen den 4 april här i kammaren. Då behandlades också transportstödet till Gotlandstrafiken och frågor kring avtalet med det nya rederiet Nordström & Thulin. Eftersom avtalet med detta rederi visar på möjligheten till ett kompletterande trafikutbud under högsäsong, uttryckte jag som representant för Kalmar län den stora besvikelse många känner över att någon turisttrafik mellan vårt län och Gotland inte kommer i gång i år. Basförbindelsen mellan Oskarshamn och Visby har inte möjlighet att ta hand om den ökade efterfrågan i juli. Detta märktes redan förra året då många avstod från att resa på grund av svårigheterna att boka plats.

Birger Rosqvist har redan framfört att det inte finns någon som inte har kunnat komma med. Jag har tyvärr inte kunnat få fram statistiken för 1988. Men enligt de uppgifter som fördes fram förra sommaren, och som inte har motsagts under hösten, var det svårt att komma med båtarna. Det var svårigheter med bokningarna. Bara från min ringa horisont hörde jag talas om flera människor som avstod från en Gotlandsresa, eftersom det inte gick att boka plats. Dessutom var det många svårigheter med katamaranen från Västervik som fick ställas in många gånger. Slutligen avstod folk från att åka med den.

Jag vill inte misstro Birger Rosqvists uppgifter, men det förefaller mig ändå egendomligt att alla 86 000 människor som sommaren för två år sedan åkte från Västervik nu skulle ha flyttat över till Oskarshamn. Det är ju ändå ett något annorlunda upptagningsområde. Jag tror att det är viktigt att det för det befolkningsmässigt stora området i norra delen av södra Sverige finns tillgång till utskeppningshamn under högsäsong.

Koncessionsrederiet vill inte köra sträckan Öland-Visby. Där tycker vi att ett annat rederi kan få ta över. Det gäller ju i första hand ren turisttrafik, mest dagsutflykter, som inte konkurrerar med Oskarshamn. De liberaliseringssträvanden som finns på så många andra områden inom trafiken tycker vi kunde få märkas även när det gäller den viktiga turisttrafiken mellan de två länen Kalmar och Gotland. Turismen betyder där i dag allt mer och är den viktigaste näringsgrenen efter jordbruket.

Herr talman! Reklam är möjligen förbjuden i riksdagens kammare, men inte information. Jag vill därför ta tillfället i akt att tala om att Skansen under pingsthelgen har speciella Ölandsdagar där öns alla attraktioner visas. Det hade varit välkommet om en förbindelse med Gotland också hade ingått bland dessa attraktioner – en förbindelse som bl.a. skulle möjliggöra dagsutflykter mellan öarna. I förhoppning om att detta blir möjligt nästa år yrkar jag bifall till reservation 4 i trafikutskottets betänkande 12 samt till

övriga reservationer där folkpartiet är representerat.

Till sist måste jag i egenskap av ledamot i kustbevakningens styrelse kort få kommentera något av vad som sagts om kustbevakningen med anledning av vpk:s motion. Kustbevakningens omorganisation har behandlats i två betänkanden. Det första betänkandet ledde till att kustbevakningen blev en civil myndighet från den 1 juli förra året, en myndighet under försvarsdepartementet. Organisationen är således klar. Det är inte som det står i betänkandet. I det andra betänkandet, som presenteras nästa torsdag, skall arbetsuppgifterna belysas ytterligare. Kustbevakningens styrelse har fått en sådan sammansättning att det skall främja samarbetet mellan myndigheten, sjöfartsverket, polisen och tullen. Vi politiska representanter i styrelsen, Sten Östlund och jag, kommer på alla sätt att arbeta för samarbete och inte för dubbelarbete.

Anf. 68 SVERRE PALM (s):

Herr talman! I skatteutskottets del av debatten om sjöfartspolitikens behandlas fem motioner om sjöfartsbeskattningen m.m. Till betänkandet har fogats två reservationer.

I reservation 1 av moderaterna begärs förslag om reduktion av de sociala avgifterna för sjömän. Man begär också befrielse från sjömansskatten för tjänstgöring på svenska handelsfartyg i fjärrfart. Dessa frågor avgjordes av riksdagen under förra riksmötet, och då i stor politisk enighet. Efter ingående prövning stannade riksdagen då för ett system med kontantstöd som den metod som bäst tillgodosåg sjöfartsnäringens krav på sänkta bemanningskostnader. Vid den nu gjorda prövningen vidhåller man i utskottet riksdagens beslut. Jag yrkar avslag på reservation 1.

Reservation 2 står samtliga borgerliga partier bakom.

Här kräver man förändringar i avdragsreglerna för partrederi samt friare regler för investeringsfondernas användande.

Partrederiernas skatteregler är föremål för övervägande i URF, utredningen om reformerad företagsbeskattning. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att nu pröva denna fråga. Riksdagen avslög våren 1988 det nu upprepade yrkandet. Utskottet är inte heller nu berett att göra något ändrat uttalande.

Även frågan om investeringsfonderna har nyligen behandlats av riksdagen. Frågan om investeringsfonderna bereds också i URF. Utskottet vidhåller att förbudet att använda medel ur investeringsfonder till investeringar i begagnade fartyg skall kvarstå. Reservationen avstyrks.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 69 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna med Sverre Palm som talesman hänvisar till utredningar för att säga nej till bättre skatteregler för partrederierna och för investeringar i andrahandstonnage. Det har man gjort de senaste sex åren. Jag tycker att det är fullständigt idiotiskt att år efter år hänvisa till utredningar, när man kan vidta så pass enkla åtgärder.

Jag skulle vilja veta varför ni inte vill att man skall kunna använda investeringsfondsmedel för investeringar i begagnade fartyg. Jag vill inte

höra att det är på grund av att en utredning pågår. Jag vill veta varför ni inte vill göra det. Som Ingrid Hasselström Nyvall påpekade sade kommunikationsministern i förra veckan att ett område där de svenska fartygen kan konkurrera med NIS- och DIS-fartyg är just i fråga om kapitalkostnader. Det vore synnerligen logiskt om Sverre Palm och hans partikamrater sade ja till att öppna investeringsfonderna för sådana ändamål som vi här yrkar.

Anf. 70 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! Till Anna Wohlin-Andersson vill jag säga att det är skillnad på redare och redare. De stora rederierna går faktiskt bra i dag. Det räcker med att titta i deras bokslut för att förstå att dessa rederier har mycket god likviditet och stor soliditet. Möjligen kan de mindre rederierna behöva något slags investeringsstimulus i framtiden. Men ett lössläppande av medel ur investeringsfonderna innebär inte direkt nya investeringar. Så enkelt är det. Vi skulle få även kontrollproblem om vi skulle släppa dem för investeringar i begagnade fartyg. Vi behöver också avvakta de förhoppningsvis positiva effekterna av det sjöfartspolitiska beslut som vi har fattat.

Jag tog kontakt med Sjöfolksförbundet i dag på förmiddagen. Där omtalade man att 18 fartyg inflaggats till Sverige sedan den 1 december 1988. Det är fler på gång, sade man. Det pågår även diskussioner om att flagga hem tanktonnage, något som alla bedömare inte har trott på.

Jag vill påstå att enskilda redare är ganska nöjda med gällande sjöfartspolitiska beslut.

Anf. 71 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det var åtminstone en orsak, att de stora rederierna skulle gå bra. Om man sänker sitt dödviktstal från 7 miljoner ton till 2 miljoner ton och flaggar ut resten, kan man naturligtvis säga att det går bra. Men nu talar jag om båtar under svensk flagg i framför allt kustsjöfart. Jag frågade Georg Andersson hur dessa skall kunna konkurrera när deras bemanningskostnader fortfarande ligger högre än DIS- och NIS-fartygens. Då svarade Georg Andersson att de kan konkurrera med lägre kapitalkostnader. När jag frågar Sverre Palm varför man inte vill se till att de får lägre kapitalkostnader, svarar Sverre Palm att vi skall vänta och se hur det går för dem när man har sänkt bemanningskostnaderna. Jag tycker att det här verkar vara något av en ond cirkel.

Anf. 72 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Jag har tillsammans med Agne Hansson – under den allmänna motionsperioden – väckt en motion, T606, angående färjetrafiken mellan Västervik och Visby under sommartid. Det är den som jag här skall uppehålla mig vid.

Motionen har behandlats i utskottsbetänkande TU12. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen med följande motivering: "Enligt vad utskottet erfarit har det tonnage som används i trafiken mellan Oskarshamn och Visby tillräcklig kapacitet för att transportera samtliga resande på den linjen samt på linjerna mellan Västervik och Visby – – –." Man hänvisar också till att rederiet inte finner trafik mellan Västervik och Visby företagsekonomiskt

motiverad. Man erinrar vidare om det trafikpolitiska målet att erbjuda medborgarna och näringslivet i olika delar av landet en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga kostnader. Detta är naturligtvis en mycket bra målsättning – dvs. om man lever upp till den. Det ställningstagande utskottsmajoriteten nu gjort när det gäller färjetrafiken Västervik–Visby går stick i stäv med den målsättningen.

Det är förvånande att utskottet så litet tar hänsyn till de faktiska förhållandena och den verklighet som råder.

Den nedläggning av färjetrafiken som skett innebär en allvarlig försämring utifrån den målsättning man hänvisar till.

Färjelinjen har sommartid alltid varit den mest frekventa linjen mellan Gotland och fastlandet. Den har varit det klart populäraste alternativet för båtresor till Visby och – då den fanns – den enda lönsamma linjen. Den skulle med all säkerhet även i dag bära sina kostnader på det underlag som fanns före 1988, då färjelinjen avsevärt försämrades, för att helt försvinna under 1989.

Nedläggningen innebär att man över huvud taget inte tar hänsyn till den resande allmänhetens önskemål. En klar styrning och koncentration rimmar dåligt med konsumenternas fria val. Jag anser att det måste vara allmänhetens efterfrågan och valfrihet, inte politiska beslut, som avgör vilken resväg man skall använda.

Staten reglerar nu genom transportrådet trafiken från och till Gotland. Statens ekonomiska engagemang regleras sedan den 1 januari 1988 genom avtal med rederiet Nordström & Thulin.

I en punkt i avtalet står det att det skulle finnas möjligheter till – förutom ett statsunderstött basutbud året om – även ett kompletterande trafikutbud under högsäsong. Man trodde att den delen i avtalet skulle leda till en god trafikförsörjning under högsäsongen.

Men detta rederi medverkade omedelbart till en försämrad passagerartrafik mellan Västervik och Visby genom att ersätta den tidigare färjetrafiken med en katamarantrafik, vilken naturligtvis blev en stor besvikelse och gjorde att passagerarantalet minskade drastiskt.

1987 utnyttjade 83 500 resande och 22 000 fordon färjeförbindelsen från Västervik. 1988 var det endast 11 000 resande, och av naturliga skäl inga fordon. Man styrde medvetet de resande till andra hamnar. Nu har rederiet lagt ned linjen med motiveringen att den inte är ekonomiskt motiverad. Underlaget för den ekonomiska beräkningen måste vara den minskning av resefrekvensen som uppstod genom katamarantrafiken. Många turer fick inställas på grund av katamaranens dåliga sjöegenskaper vid dåligt väder.

Som jag nämnde förut var linjen lönsam före denna försämring.

Gotland förlorade många turister med denna försämrade färjetrafik. De turister som hänvisades till Oskarshamn har helt enkelt inte åkt till Gotland. Det bekräftas av den vikande resefrekvensen totalt 1988, även om det framskyntat i debatten att det inte varit någon större minskning. Det stämmer inte med verkligheten.

Jag anser att om rederiet Nordström & Thulin inte kan leva upp till det som står i avtalet om att föra en god turisttrafik under högsäsongen, borde regeringen genom transportrådet påverka rederiet att under sommartid

återuppta den reguljära färjetrafiken mellan Västervik och Visby, och därmed uppfylla den målsättning man hänvisar till i betänkandet – och vad som står i avtalet.

Det är också så, att nedläggningen kommer att innebära en koncentration av turistströmmen på fastlandet. Detta innebär en ökad belastning på miljön genom mer koncentrerade utsläpp. Därför är det viktigt att landtrafiken sprids på flera hamnar och vägar – annars rimmar det dåligt med målsättningen om en säker och miljövänlig trafikförsörjning till mindre kostnader.

Statsmakterna har också ett ansvar för att skapa ett energisnålare samhälle. Linjesträckan Västervik–Visby är med bred marginal det kortaste avståndet mellan Gotland och fastlandet. I restid skiljer det 45 minuter. Helt naturligt måste denna sträcka vara att föredra rent samhällsekonomiskt. Den måste också rimligtvis minska energikonsumtionen. Förhoppningsvis kommer statsmakterna, rederiet och den utskottsmajoritet, med Birger Rosqvist i spetsen, som avstyrkt motionen till insikt om detta så småningom.

En färjelinje mellan Västervik och Visby måste ses som en stimulans för turisttrafiken. Vi måste se framåt och satsa på att allt fler turister väljer Gotland som resmål. Linjen kan då inte innebära någon negativ konkurrens i förhållande till Oskarshamn eller Nynäshamn utan tvärtom en tillgång för att möta turistströmmen.

Det är klart bevisat att många turister som gästar Västervik gärna skulle vilja satsa några dagar av sin semester på Gotland men nu i stället väljer att låta bli, när de blir hänvisade till Oskarshamn eller Nynäshamn. Detta visade sig tydligt under trafiken i somras. Det blir längre både landvägen och sjövägen för turisterna, och då blir det naturligtvis också större kostnader för dem.

Om man låter de resande själva välja resväg blir beläggningsciffrorna högre och lönsamheten bättre.

Såväl Västerviks kommun som Gotlands kommun har av turistpolitiska skäl uttryckt ett mycket stort intresse för en ordnad och väl fungerande sommartrafik mellan Västervik och Visby.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motion T606.

Anf. 73 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I nu förevarande betänkande, TU12 om sjöfart, behandlas några motioner som rör färjetrafik till och från Gotland, och en motion om flyttning av strandat fartyg. Jag tänkte något kommentera dessa motioner.

I motion T620 har jag pekat på den rådande situationen när det gäller vår trafikförsörjning, en situation som enligt vad landets regering och riksdagens majoritet beslutat skall gälla.

Från den 1 januari 1988 har Nordström & Thulin, ett rederi här i Stockholm, koncession på Gotlandstrafiken. Det avtal som skrevs för mer än två år sedan är alltfört hemligt till vissa delar, eftersom det innehåller affärshemligheter. Rederiets talesman har dock nyligen förklarat att man därifrån inte har någonting emot att avtalet offentliggörs. Men staten och transportrådet tycker inte att det skall offentliggöras. T.o.m. den socialdemokratiska ledarskribenten i en av Gotlandstidningarna anser att avtalet skall släppas fritt.

Det är egentligen först då, Birger Rosqvist, när avtalet offentliggörs, som man rätt kan bedöma om det i budgeten anslagna transportstödet på 37 miljoner innebär en riktig kostnadsberäkning. Skälet till byte av rederi vid årsskiftet 1987-1988 var nämligen att transportstödet skulle minskas. Vi vet nu att transportrådet bedömt behovet av stöd till 46 milj. kr. Vi vet också att statsbidraget för år 1988 uppgick till 40 milj. kr. Det är alltså nästan 10 milj. kr. mer än som ursprungligen budgeterats – 31 milj. kr. Detta medgav kommunikationsministern för någon vecka sedan i en interpellationsdebatt här i kammaren. Skälet till att det är högre kostnader uppgavs vara att intäktsidan inte utvecklats på det sätt som man räknat med.

Färjetrafiken på Gotland går alltså med underskott, vilka täcks med statsmedel. Men kommunikationer kostar pengar överallt i landet, varvid också statsmedel tas i anspråk. Vägverkets färjor och varenda bro i landet står som bekant till förfogande gratis. Men för att komma till och från Gotland skall man betala för sin överresa, och man skall betala extra för hytt, för sittplats, för bil, för mat. Och dessutom skall detta diskuteras varje år i Sveriges riksdag.

För det nya avtalet har tillkännagivits fyra principiella punkter. Enligt den första skall det vara trafik året runt på en nordlig och en sydlig linje. Detta krav är tillgodosett så till vida att vi har trafik på Nynäshamn och Oskarshamn sex dagar i veckan – alltså inte varje dag – året runt. Men under den gångna hösten utbröt en hamnkonflikt i Visby, som fick till följd att infarten till Gotlands väg till omvärlden stängdes av. Det händer inte i någon annan del av Sverige att man stänger av vägen på grund av facklig konflikt. Därför menar jag att staten måste ta ansvar för att vår landsväg alltid är öppen och därmed också ingripa vid en, som jag ser det, samhällsfarlig åtgärd. Ett flertal företag tvingades varsla, och fortfarande finns hot om konflikt kvar. Detta är sannerligen inte till gagn för det gotländska näringslivet.

Den andra punkten – om en bra och effektiv trafikförsörjning till en rimlig kostnad – tål också att diskuteras. Ja, rimlig kostnad för vem? För staten eller för resenärerna? Den tidigare principen att taxesättningen skulle följa SJ:s prissättning har frångåtts, och enhetstaxa tillämpas. Detta har Birger Rosqvist redogjort för här. Med en procentuell uppräkning, som sker nu, ökar klyftan alltmer för varje gång. I och med att differentierade taxor tillämpas i allt större utsträckning, också på SJ, blir det allt svårare att göra denna jämförelse. Men helt klart är att taxan för fullprismeterna på färjan ligger mycket över SJ:s genomsnittstaxa. Vi som reser på Gotlandsrabatt betalar nu ungefär 60 % av fullpris, och det är en kostnad som motsvarar SJ-priset.

Punkterna 3 och 4 i avtalet handlar om att ge incitament att utveckla och förbättra trafiken, och att ge möjligheter till kompletterande trafikbud. Det har hittills resulterat i en misslyckad trafik med en katamaran på Västervik sommaren 1988. I år blir det ingen trafik på vare sig Västervik eller Öland – som Marianne Jönsson och jag föreslagit i motion T615. Kommunikationsministern påpekade ganska snorkigt i interpellationsdebatten den 4 april att det sannerligen inte var någon skyldighet utan bara en möjlighet för rederiet att driva kompletterande trafik.

Det som skulle behövas, men som väl inte rymms i avtalet, är ytterligare tonnage i form av en tredje färja. Det innebär dels ett säkerhetskrav, dels en möjlighet att trafikera såväl Västervik som Öland under högsäsong. Var och en kan ganska lätt, tror jag, föreställa sig det kaos som skulle uppstå om någon form av haveri skulle inträffa på en av Gotlandslinjens två färjor under högsäsong när inte bara Östersjöns utan hela Europas passagerarfärjor kör på högvarv.

När det gäller trafik på Öland och Västervik skrev kommunikationsdepartementet i ett pressmeddelande den 19 februari 1987:

”Avtalet mellan Nordström & Thulin och transportrådet innebär koncessionstrafik på en nordlig och sydlig linje av ungefär samma omfattning som i dag. Därutöver har rederiet förklarat sig berett att aktivt verka för en kompletterande trafik under högsäsong utanför koncessionen. Detta bör ge möjlighet till en utveckling av turismen på ön. Rederiet har också uttalat som sin målsättning att erbjuda en ökad och mer attraktiv transportservice.”

Den ”utsvävning” till flera hamnar som Birger Rosqvist här menade att vi har ägnat oss åt i motionsskrivningarna delar vi i så fall med kommunikationsdepartementet och rederiet – som i alla fall för två år sedan var berett att aktivt verka för en kompletterande trafik under högsäsong.

Men denna omtanke om utveckling av turismen har med Georg Anderssons tolkning kommit alldeles på skam. Här har regeringen och utskottsmajoriteten frångått tidigare utställda löften. Regeringens i andra sammanhang lofvärda initiativ att stärka turismen på Gotland skulle på ett avgörande sätt bli ännu bättre om ytterligare en färja fanns att tillgå för förbindelserna med Västervik och Öland. Här inträffar också det mycket märkliga att moderaterna i utskottet inte ställer sig bakom den reservation som kunde ha medverkat till att vi fick turisttrafik till Öland och Västervik.

Herr talman! Jag har i motion T620 pekat på ytterligare några förändringar som har ett samband med att Gotlandslinjen nu har ansvaret för trafiken. Enligt länsarbetsnämnden gick 67 årsarbetstillfällen förlorade, och i det gotländska näringslivet försvann en stor del av underlaget för underleverantörerna.

Huvudkontoret förlades till Nynäshamn, tvärt emot rederiets tidigt utställda löfte om att huvudkontoret skulle få vara kvar i Visby. Nu finns det endast ett mindre bokningskontor där.

Ett trafikråd för Gotland borde inrättas, som är direkt underställt regeringen. Den samrådsgrupp som det talas om i betänkandet är av intresse endast när transportrådet vill stämma av när det gäller turlistor och liknande begränsade uppgifter. Ett trafikråd skulle på ett helt annat sätt kunna sätta in trafikföringen i ett regionalpolitiskt sammanhang, ett ansvar som inte ligger inom transportrådets kompetensområde.

Ytterligare ett frågetecken kvarstår, nämligen beträffande transporter med farligt gods. Den frågan har inte fått någon tillfredsställande lösning i Gotlandslinjens regi.

Sommaren 1988 tvingades rederiet att hyra in ett speciellt fartyg för sådana här transporter för att bortfallet av passagerare inte skulle bli alltför stort under turistsäsongen. Under den övriga delen av året sker dessa transporter med, s.k. avlysta turer med färjan Graip. Då tilläts endast ett mindre antal

passagerare följa med t.ex. lastbilschaufförer. Gotlandsbolaget anskaffade på sin tid ett specialbyggt fartyg för att klara transporter med farligt gods.

Enligt sjöfartsverkets bedömning var det en mycket bra lösning. Antagligen kunde, tyvärr, inte heller detta fartyg inrymmas i avtalet med det nya rederiet. Förutom att det här är en cynisk behandling av en grupp människor som tillåts följa med, trots att det är fråga om transport med farligt gods, medför detta att t.ex. en företagare på Gotland kan få finna sig i leveranstider på upp till en vecka för visst gods, exempelvis större batterier. Jag undrar om man kalla detta för effektiv trafikförsörjning.

Herr talman! Ulla Pettersson och jag yrkar i motion T609 att regeringen bör utarbeta förslag till strandningslag. Vi menar att det skulle vara möjligt att flytta på vrak som ligger på redde utanför en hamn. Vi har tagit upp denna fråga några gånger tidigare i motioner. Anledningen är att juristerna i länsstyrelse och kommun inte har funnit någon lagstiftning tillämplig på vraket av fartyget Benguela som sedan 1983 ligger utanför Klintehamn på Gotlands västra kust.

Om nu utskottet menar att det finns en lagstiftning som är till fyllest när det gäller att åtgärda detta, får vi väl förklara oss nöjda med det. Lagar tolkas ju på olika sätt av olika jurister. Tydligt kan kommunen vidta åtgärder här med hjälp av befintlig lagstiftning.

Vid många tillfällen har det funnits anledning att i denna kammare hävda gotländska intressen. Man skulle önska att denna riksdag genomsyrades av samma förståelse för att Gotlandstrafiken måste få kosta staten ett antal miljoner som visades vid den landsbygdsriksdag med Ingemar Mundebo som talman som för några veckor sedan samlades i Umeå. Nämda riksdag beslutade att vända sig till kommunikationsministern för att hos honom ställa krav på att transportstödet till Gotlandstrafiken skall räknas upp avsevärt.

Vi begär inga allmosor. Vi tror ändå att rättvisan till slut skall segra.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 4, 5 och 6, som handlar om Gotlandstrafiken. Dessutom yrkar jag bifall till reservation 10, som handlar om sjöfartens betydelse för totalförsvaret. Inte minst ur beredskapssynpunkt är det mycket angeläget att kusttrafiken upprätthålls.

Anf. 74 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Det verkar som om reservationen vad gäller trafiken mellan Kalmar län och Gotland skulle kunna få stöd av en majoritet här i riksdagen. Det gäller bara för Ewy Möller att få med sig sina partivänner. Således finns det kanske hopp. Omröstning sker ju inte i dag, så det finns litet tid att tänka över saken.

Egentligen begärde jag ordet för att avge en deklARATION när det gäller reservation 1 i trafikutskottets betänkande 12, vilken handlar om Svenska högarna – Stockholms skärgårds utpost mot öster. Det finns en stark opinion för ett bevarande av Svenska högarna som fyrbyggnad och fyrplats, men även som utskärgårdsmiljö.

Motioner har väckts både från höger- och från vänsterhåll. Men det finns bara en reservation i ämnet, och den har avgivits av vpk. De borgerliga nöjer sig med ett särskilt uttalande. Man säger att man har förhoppningar om att regeringen skall förklara Svenska högarna som statligt byggnadsminne. Jag

tycker att det är ett ganska klokt uttalande. Vi i vpk avstår därför från att yrka bifall till vår reservation. Jag kan också säga att jag har hört mig för om läget hos riksantikvarieämbetet. Där säger man att man är beredd att föreslå att Svenska högarna skall förklaras som statligt byggnadsminne, med de skyddsföreskrifter som gäller i det avseendet. Det innebär att våra krav på en speciell utredning och särskilda pengar för underhåll av fyren inte längre fyller någon funktion. Om en sådan förklaring blir verklighet, måste sjöfartsverket ta sitt ansvar för den här kulturminnesvården. Man måste rusta upp fyren och hålla den i behörigt skick – man har inget val. Från riksantikvarieämbetets sida har man också påpekat att det för närvarande inte går att riva fyren, eftersom den är ett riksintresse för kulturminnesvården, enligt naturresurslagen. Dessutom ligger fyren inom ett naturreservat, och då gäller ju särskilda skyddsföreskrifter.

Man kan nog vara ganska lugn. Fyren kommer att behållas. Den måste underhållas. Som tur är verkar det också som om kostnaderna i detta sammanhang skulle kunna täckas genom sjöfartsbudgeten, alltså inte kulturminnesbudgeten. Jag tror faktiskt att sjöfarten har litet mera pengar. Frågan är relevant. Just som fyr är Svenska högarna av intresse för sjöfarten. Jag tänker då på den fritidssjöfart som inte har sådana navigationsinstrument som gör fyren ointressant.

Riksdagen kommer således att få ta ställning till detta i höst när kulturminnesfrågorna behandlas. Även om vi inte får klarsignal från regeringen, har riksdagen i höst möjlighet att påpeka för regeringen att fyren på Svenska högarna bör kulturminnesförklaras.

Sedan vill jag bara säga några ord om båtregistret. Jag har gjort reflexionen att man från borgerligt håll vill ha ett register för de större fartygen genom vilket det blir möjligt att fiffla när det gäller besättningarna. Däremot vill man inte ha ett sådant register för de riktigt små fartygen. Men ett register skulle ju möjliggöra kontroll och ökad säkerhet för de fartygens besättningar. Man ondgör sig också över att polis och kustbevakning skall behöva jaga efter dem som inte betalat in de 30 kr. som registreringen kostar. Man påstår även att båtägarna finner registret tokigt, ja, näst intill idiotiskt.

Jag vill bara säga att de båtägare jag känner förstår att detta kan vara ett bra register. När man åker över till Åland kan man se att småbåtarna där är registrerade. 30 kr. för en bättre sjösäkerhet och möjligheter till statistik, kontroll och information är inte mycket pengar. Båtägarna borde visa sitt ansvar och acceptera detta, i stället för att låta sig bli jagade av polis och kustbevakning och på det viset ytterligare tära på samhällsapparaten.

Jag vill också göra den deklarationen att vi i vpk inte fullföljer reservation 14 om uppdrag åt transportrådet. Vi har i andra sammanhang påpekat att vi tycker att transportrådet inte fyller några uppgifter alls, och då skall det inte ha några uppdrag.

Anf. 75 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag skall i huvudsak tala om kostnaderna för Gotlandstrafiken. Det sägs i betänkandet, och har sagts här tidigare, att det statliga bidraget till trafiken främst bör komma gotlänningar till godo. Det är gott och väl – vi är glada för det stöd vi får – men när andra trafikanter får betala för

den kapacitet som efterfrågas ger det anledning till en del funderingar. Var i landet betalar man annars olika för trafikservice beroende på var man är mantalsskriven?

Det kostar inte mer att åka bil över Jämtlandsgränsen för en skåning, och det kostar inte heller mer att åka tåg till västkusten för en östgöte. Släkt och vänner, utflyttade gotlänningar, åtskilliga sommargotlänningar och de turister som utgör grunden för Gotlands näst största näring betalar i dag mer när de reser till Gotland än för motsvarande sträcka på fastlandet.

Jag vill gärna, herr talman, bevisa detta med ett mycket enkelt exempel. Säg att en familj här i Stockholm vill åka till Visby denna helg. Då kostar det 1 122 kr. för buss, färja och hytt –hytt behövs för man åker minst en sträcka på natten. Vill familjen i stället resa till Borlänge, vilket är ungefär lika långt fågelvägen, kan man ta tåget och klara sig med 840 kr. Dessutom tar resan bara halva tiden.

Det är alltså sådana konkurrensförhållanden vi har att slåss med inom turistnäringen på Gotland. Jag beklagar därför mycket att regeringen inte följde det förslag som transportrådet lade fram i samband med budgetäskandena om ytterligare 9 miljoner till taxenedsättning i trafiken. Vi får anledning att återkomma till den frågan.

Nu har jag visst hopp – även om det inte är så stort – efter att ha läst reservationerna till betänkandet, om att få ett visst stöd för utökade medel till trafiken i fortsättningen. Jag önskar att jag kunde räkna med folkpartiet, centern, vpk och miljöpartiet på den punkten. Tyvärr har vi sett alltför många exempel på att det är lättare att hitta de vackra orden en fin sommardag på Gotland än när det är votering i riksdagens kammare. Det är också signifikativt att landsbygdsriksdagen, som inte har befogenheter att vare sig betala ut pengar eller dra in skatter, är mer positiv i detta avseende.

Jag vill vidare gärna instämma i önskemålen om utökad kapacitet i trafiken, inte minst utökad sommartrafik – det behövs fler linjer sommartid. På sikt borde det också vara avgångar dagtid året runt. Det finns mycket i övrigt att önska.

Det borde i dag finnas ett utrymme för ytterligare ekonomiska satsningar på Gotlandstrafiken. Om man beräknar vad trafiken hittills har kostat visar det sig att summan inte har ökat under 80-talet. Med en uppräknad motsvarande konsumentprisindex av 1980 års anslag skulle trafiken kosta över 100 miljoner i dag. Jag menar att gotlänningarna har tagit sin del och mer därtill av kostnaderna för att få detta land ekonomiskt på fötter igen. Vi hoppas att en del av det skall komma oss till godo i framtiden och att riksdagen bifaller fler förslag om utökade resurser till Gotlandstrafiken.

10 § Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

Anf. 76 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! För en vecka sedan fick jag av kommunikationsminister Georg Andersson svar på en interpellation om Gotlandstrafiken. En av mina frågor var hur mycket transportstöd som fram till i dag har utbetalats till Nordström & Thulin AB i detta rederis egenskap av ny huvudman för färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet sedan den 1 januari 1988. Kommunikationsministern svarade att totalt 57 milj. kr. hittills har utbetalats och att av detta belopp knappt 40 miljoner avser 1988.

Efter att ha varit i kontakt med personer på transportrådet vet jag att dessa 57 miljoner betalats ut redan under de 13 första månaderna av den nya avtalsperioden. Mot bakgrund av att anslaget till färjetrafiken beräknats till 30 milj. kr. för hela budgetåret 1988/89 är detta högst anmärkningsvärt.

Den senaste utbetalningen beslutades av transportrådets generaldirektör Claes-Eric Norrbom den 22 december 1988 och uppgick till 20 milj. kr. Utbetalningen skedde någon av de första dagarna i januari 1989.

Varför transportrådet lämnat så mycket pengar som 17–18 miljoner i förskott för 1989 ville kommunikationsministern inte svara på. Det är synd att ministern inte är i kammaren i dag, eftersom han då hade haft ytterligare ett tillfälle att ge svar.

Beträffande anledningen till att statsbidraget blev 40 milj. kr. för år 1988, i stället för såsom budgeterat 30 miljoner, uppgav kommunikationsministern att detta främst beror på att intäktssidan inte utvecklats på det sätt som förutsatts.

Att intäkterna i Gotlandstrafiken inte blev de förväntade kan emellertid inte bero på för låga taxor, eftersom dessa har höjts kraftigt. Förklaringen måste därför i stället vara att staten, sedan man sagt upp avtalet med Rederi AB Gotland (Gotlandsbolaget), skrivit ett avtal med Nordström & Thulin som baserar sig på ett orealistiskt antagande om passagerarökningar i trafiken.

De 10 miljonerna i transportstödsöverdrag motsvarar en ökning av antalet passagerare med 10 % eller ca 80 000–90 000. När regeringen värderat de olika anbuden inför den nya avtalsperioden har man alltså räknat Nordström & Thulin, men inte Gotlandsbolaget, till godo en 10-procentig passagerarökning. De två rederierna har således inte behandlats lika vid anbudsbedömningen.

Det förhållandet att passagerarantalet i koncessionstrafiken inte ökade utan snarare minskade under Nordström & Thulins första år är mot denna bakgrund ett skandalöst misslyckande, som skattebetalarna nu får stå för.

Den omständigheten att staten och Nordström & Thulin uppenbarligen skrivit ett avtal som baserar sig på ett antagande om en kraftig passagerarökning i trafiken innebär vidare att man kan räkna med att transportstödsbehovet även i fortsättningen kommer att vara mycket högt. Jag kan därför inte begripa hur det skall räcka att nu anslå 37 miljoner i transportstöd till Gotlandstrafiken. Av detta belopp är det ju bara 31 miljoner som avser själva färjetrafiken efter det att bidraget till transportföretagen frånräknats.

Med de dystra prognoser som i dag finns för färjetrafik av det här slaget kan man knappast räkna med att 1988 års passagerarbortfall går att ta igen under den pågående, tioåriga avtalsperioden. Här finns alltså förmodligen 10 förlustmiljoner för staten ackumulerade för vart och ett av de tio åren, vilket blir sammanlagt 100 miljoner i dagens penningvärde. Skulle avtalsparterna ha räknat med ännu större passagerarökningar framöver, är risken uppenbar för att transportstödsbehovet ökar ytterligare.

Om det hade varit så, herr talman, att transportstödsöverdraget kommit Gotland och passagerarna i Gotlandstrafiken till del på ett positivt sätt, hade den prognosmiss det här är fråga om kanske kunnat godtas. Men så är det inte.

Antagandet om en ökad passagerarvolym var uppenbarligen ingenting annat än en konstruktion för att manövrera ut Gotlandsbolaget, som ombesörjt trafiken mellan Gotland och fastlandet i över 100 år. Och nyttan med detta är det nog ingen som kan förstå. Det mesta har nämligen blivit sämre efter bytet av rederi.

Beräkningar som gjorts av länsarbetsnämnden på Gotland visar att fler än 60 arbetstillfällen flyttats från Gotland till fastlandet som en följd av rederibytet.

De samfälliga uttalandena från regeringen, transportrådet och Nordström & Thulin om att det skulle införas ett helt nytt servicetänkande i Gotlandstrafiken bara man bytte rederi har visat sig endast vara tomma ord.

De begäddade avgångstiderna är på någon symbolisk halvtimme när sig lika. Biljettpriserna har som sagt stigit. Antalet hamnar som betjänas på fastlandet sommartid har minskat från fyra till två. Kapaciteten har minskat, och något pålitligt sätt att utföra transport av farligt gods finns inte.

Det omskrutna s.k. kompletterande trafikutbudet, dvs. trafiken med katamaranen Vindile, var ett enda fiasko med mängder av inställda turer, sjösjuka passagerare och ibland rent av farliga överfarter.

I det betänkande vi nu behandlar står det att Vindile visade sig vara "mindre lämplig för trafiken". För min del vill jag beteckna trafiken med katamaranen Vindile som dåligt sjömanskap och en oförsämdhet mot den resande allmänheten.

När det gäller tonnaget i Gotlandstrafiken är det inte bara katamaranen som utsatts för kritik. Fartyget Graip är ett tidigare lastfartyg som har konverterats till passagerarfartyg. Sjöfartsinspektionens insatser i samband med att detta fartyg godkändes som passagerarfartyg under den svenska flaggan borde enligt min mening utredas.

Jag vill inte påstå att fartygets konstruktion strider mot gällande sjösäkerhetsbestämmelser, men jag påstår definitivt att M/S Graip är ett mycket dåligt exempel på hur ett passagerarfartyg bör vara konstruerat.

Det förhållandet att fartyget inte uppfyller kravet för s.k. two compartments ger henne en unikt dålig flytförmåga i samband med kollision och grundstötning. Detta har kompenserats genom att ett ovanligt stort antal livbåtar placerats ombord. En tröst visserligen, men ack så klen.

Bryggan är placerad akterut, och det påbyggda passagerarutrymmet skymmer sikten så till den grad att sjöfartsinspektionen har beordrat att en särskild utkikshytt skall byggas ovanpå manöverbryggans tak. Härifrån är

det tänkt att en utkik med hjälp av rop skall informera vakthavande bryggbefäl om annalkande faror.

För att komplettera bilden av detta underliga fartyg kan jag berätta att maskinrummet måste saneras från asbest och att ett av köken dömts ut av hälsovårdsmyndigheterna.

Jag tror faktiskt inte att det finns så många länder som skulle acceptera M/S Graip som fartyg för 1 600 passagerare under sin flagg.

De ekonomiska konsekvenserna av M/S Graip är en historia för sig som sannerligen inte gör saken bättre.

Transporterna av farligt gods är ett särskilt problem, som inte har fått någon långsiktigt tillfredsställande lösning i nuvarande avtal. Förra sommaren tvingades man hyra in lastfärjan Forrest Link för dessa transporter. Kostnaden för den inhyrningen har, efter vad jag förstår av kommunikationsministerns svar på min interpellation, stannat på staten, vilket måste vara ett avsteg från de förutsättningar som gällde när det nya avtalet ingicks.

En av finesserna med att anlita Nordström & Thulin i Gotlandstrafiken var nämligen att trafiken då skulle kunna utföras med två fartyg och att statens kostnader skulle baseras på två fartyg. Nu har trafiken sommartid alltså utförts med tre fartyg, vilket också bör ha bidragit till att statens kostnader ökat på ett sätt som inte var förutsett i avtalet.

Även här har vi alltså en omständighet som tyder på att de båda rederierna Nordström & Thulin och Gotlandsbolaget inte har behandlats lika vid anbudsbedömningen. Nordström & Thulins bud, som innebar att man avsåg att segla med endast två fartyg, har givetvis räknats rederiet till godo, medan däremot det förhållandet att Gotlandsbolaget även ville köra med ett specialbyggt fartyg för farligt gods, dvs. M/S Gute, uppenbarligen har räknats Gotlandsbolaget till nackdel.

M/S Gute har förresten av sjöfartsverket bedömts som ett av de absolut finaste skeppsbyggen som gjorts för transporter av farligt gods. Men det fartyget är nu alltså förlorat i Gotlandstrafiken i och med rederibytet.

Under annan tid än sommartid fraktas det farliga godset numera med passagerarfartyget M/S Graip på turer då endast ett mindre antal passagerare får medfölja. Men som Gunhild Bolander mycket riktigt påpekade i sitt anförande innebär detta ändå en cynisk behandling av den grupp människor som av en eller annan anledning tvingas medfölja sådana transporter samtidigt som kraftiga fördröjningar i godstrafiken uppstår, eftersom de farliga transporterna endast kan utföras på vissa turer.

Hur det blir med det farliga godset under sommaren 1989 har det inte givits något klart besked om. Men av kommunikationsministerns interpellations-svar att döma kommer en lastfärja att hyras in även denna sommar, vilket ger ytterligare belägg för mitt antagande att det nu föreslagna transportstödet på 31 miljoner till färjetrafiken inte är tillräckligt.

Herr talman! Regeringens sätt att handskas med pengar när det gäller Gotlandstrafiken är anmärkningsvärt. Inte nog med att regeringen i sitt avtal med Nordström & Thulin förutsatt helt realistiska volymökningar i passagerartalen och hyrt in en lastfärja som det sannolikt inte sagts ett ord om i avtalet, utan man har också hyrt passagerarfartyget M/S Visby av Gotlandsbolaget till en kostnad som vida överstiger Gotlandsbolagets anspråk i dess anbud.

I sitt anbud begärde Gotlandsbolaget en kapitalkostnadsersättning för M/S Visby på 25 milj. kr. per år i tio år. Transportrådet ansåg att detta var för dyrt, men samma fartyg kostar nu staten 31 milj. kr. per år i hyra under två år.

Den tillfälliga inhyrningen av M/S Visby är inte heller något uttryck för långsiktigt statligt inflytande och kontroll över tonnage, som var ett av huvudargumenten för att byta rederi.

Inhyrningen av M/S Visby är för övrigt ytterligare ett exempel på att de ifrågasattade rederierna inte behandlats lika vid anbudsbedömningen. Gotlandsbolaget upplystes nämligen inte i samband med upphandlingen om att en inhyrningsmöjlighet stod till buds. Frågan är om en sådan inhyrning över huvud taget tillåts i det nuvarande avtalet.

Genom att säga upp avtalet med Gotlandsbolaget har staten dessutom frånhänt sig rätten till andelar i framtida realisationsvinster i samband med eventuella försäljningar av Gotlandsbolagets fartyg. Dessa andelar, som kan beräknas ha ett värde av över 100 milj. kr., tillfaller nu i stället rederiet.

Herr talman! Den ansträngda ekonomiska situationen i Gotlandstrafiken, som regeringen själv varit med om att skapa genom bytet av rederi, utgör på sikt en fara för en god trafikförsörjning mellan Gotland och fastlandet.

Fortsatta stora underskott kommer nämligen med all sannolikhet att ge upphov till nedskärningar i trafiken, vilket skulle kunna innebära att den gamla idén om en bashamn på fastlandet återigen blir aktuell, och det vore mycket olyckligt.

Redan när man läser trafikutskottets betänkande förstår man att trafiken är på väg att hamna i denna onda cirkel. På s. 13 i betänkandet står det nämligen att en trafik mellan Västervik och Visby eller mellan Öland och Gotland "försvagar underlaget för trafiken på linjen Oskarshamn-Visby och därmed möjligheterna att nå lönsamhet i den trafiken".

Här finns nog också en stor del av förklaringen till att inte minst staten så ogärna vill att något annat rederi tar upp färjetrafik mellan Gotland och fastlandet eller mellan Gotland och Öland sommartid. En sådan trafik befaras ta intäkter från koncessionstrafiken. Och eftersom koncessionsavtalet uppenbarligen är så konstruerat att staten står för förlusttäckningen om intäkterna inte blir de förväntade, vill staten inte ha konkurrens som kan leda till inkomstbortfall.

Herr talman! Avtalet mellan staten och Nordström & Thulin är fortfarande hemligt. Därför vet jag inte vad som står i det. Men för den händelse detta avtal innehåller någon punkt som ger staten möjlighet att i förtid säga upp avtalet bör detta omedelbart övervägas, dels därför att det nu finns flera omständigheter som klart visar att de båda rederierna Nordström & Thulin och Gotlandsbolaget inte behandlats lika i samband med upphandlingen, dels därför att kostnaderna för staten visat sig skena i väg på ett sätt som trots allt knappast kan ha förutsetts när avtalet ingicks.

Den omständigheten att avtalet exempelvis förutsätter en kraftig passagerarökning men denna ökning sedan inte sker varför transportstödet i stället måste höjas, visar att avtalet bygger på orealistiska, ja, direkt felaktiga förutsättningar.

Frågan är om regeringen inte rent av får anses ha en skyldighet att vidta alla tänkbara åtgärder för att så fort som möjligt försöka komma ur det här

avtalet – i anständighetens namn, men också i folkhushållets och i skattebetalarnas intresse.

Till sist, herr talman, vill jag vädja till regeringen att snarast se till att offentliggöra avtalet. Även detta är en anständighetsfråga.

Anf. 77 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Det blev ingen trafik mellan Öland och Gotland förra sommaren. Det nya rederiet Nordström & Thulin var inte intresserat, och ett privat rederi, Crown Shipping från Kalmar, fick inte tillstånd att trafikera linjen.

Trafiken mellan de båda öarna i Östersjön är en naturlig trafiklinje som har funnits i växlande omfattning alltsedan de strapatsrika postfärderna, som började i mitten av 1600-talet och pågick i flera hundra år fram till den moderna sommartrafiken, som vi öbor och våra tillresande gäster inte kan tänka oss att vara utan.

På 1960-talet trafikerades en linje mellan Grankullavik på Öland och Klintehamn på Gotland med upp till tre dagliga dubbelturer. Sedan minskade trafiken för att några år på 1980-talet helt upphöra. 1985, 1986 och 1987 genomförde Gotlandsbolaget trafiken. Det sista året reste ca 36 000 människor med linjen, trots att det rådde osäkerhet om ifall den över huvud taget skulle komma i gång. Marknadsföringen kom i gång sent, och linjen fanns inte med i turistbroschyerna.

Såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar har tidigare ställt sig positiva till framställningar att bedriva sommartrafik mellan öarna och har givit tillstånd till detta. Men så skedde ett rederibyte den 1 januari 1988, och då upphörde trafiken. Rederiet finner inte att trafiken är motiverad, står det i trafikutskottets betänkande. Utskottsmajoriteten tror att en kompletterande sommartrafik skulle skumma grädden av den andra trafiken, att trafiken inte skulle bli lönsam och att, som Jerry Martinger sade, den skulle öka behovet av bidrag.

Ölands turistförening lät sommaren 1987 genomföra en marknadsundersökning. Det var elever från turistlinjen i Östersund som gjorde undersökningen. Det var den sommaren Tjelvar gick från Nabbelund till Visby. Syftet var att utröna huruvida Ölands- och Gotlandstrafiken påverkade rederiets övriga trafik mellan Visby och Oskarshamn. Undersökningen visade att tre av fyra resenärer inte skulle ha åkt mellan öarna om det enbart hade funnits möjligheter att åka via fastlandet. En teori är att Ölands- och Gotlandstrafiken bara perifert påverkar trafiken mellan Oskarshamn och Visby.

Tidvis under sommaren vistas 200 000 människor i Borgholms kommun, där färjeläget för färd över till Gotland är placerat. Det finns således enligt vår åsikt ett mycket stort underlag för spontant resande. Turismen på såväl Öland som Gotland är en näring av utomordentligt stor betydelse och med förgrening till övrigt näringsliv. Glädjande nog är det en näring i stadigt växande. Vi märker intresse från det övriga Europa. Västtyskar söker sig mer och mer till våra öar. En ötokning av turismen betyder mycket för oss. Som exempel kan nämnas att det den senaste sommaren som färjan gick mellan öarna var 36 000 trafikanter, vilket genererade 150 000 gästnätter, som man säger på turistspråk. Det rör sig således om en mycket viktig andel av den

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

Sjöfart m.m.

totala turismen. En färjetrafik skulle ytterligare underlätta en växande turism, som vi såväl behöver på våra öar.

Nästa sommar kommer det att äga rum ett möte på Gotland. Ungdomar och barn av olika nationaliteter och från Östersjöns alla öar kommer att mötas. De skall sedan i samvaro verka för fred och vänskap över alla gränser. Det skulle underlätta mycket om våra ungdomar skulle kunna åka med en sådan här färja till det viktiga mötet.

I dag när vi skall fatta beslut i ärendet smärtar det mig att vi inte kunde få moderaterna med på våra förslag, nu när vi är så nära. Då skulle det ha stått fem partier bakom motionerna. I dag skulle det i så fall ha gått en beställning från riksdagen till regeringen att under sommarsäsongen återupprätta trafiken mellan Grankullavik och Visby samt även Västervik.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 4.

Anf. 78 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill bara uttrycka en viss förvåning över vad Ulla Pettersson sade. Hon talade om att bl.a. vi i folkpartiet inte hade föreslagit mer pengar för Gotlandstrafiken. Men det är ju litet svårt att i det här läget föreslå mer pengar när man – som Jerry Martinger så värtaligt framhöll – inte vet vad Gotlandstrafiken egentligen kostar. Det skulle ju ha sett ganska egendomligt ut.

Birger Rosqvist sade att jag inte hade talat om varifrån jag ville ta pengarna till färjetrafiken. Som jag ser det – och som också många andra här har framhållit – skulle inte turisttrafiken mellan Öland och Gotland ha något statsbidrag, om den bedrevs av en privatlinje. Och trafiken mellan Västervik och Visby är ju, enligt Ewy Möllers uppgifter, den enda som har varit lönsam. Jag tror inte att den i dag skulle ta någonting från Oskarshamnslinjen, eftersom denna linje var fullbokad under förra sommaren. Troligen kommer den också att bli fullbokad under den kommande sommarens hektiska turistveckor. Jag tror att det skulle kunna bli en mycket god beläggning på både Oskarshamnslinjen och Västervikslinjen till och från Gotland med tanke på det stora intresset som framför allt i år har upparbetats för sydöstra Sverige och turismen på Östersjön.

Man måste som sagt också se på totalkalkylen. Även om det blir ett visst underskott på en linje, kan en total ökning av trafiken medföra goda intäkter till statskassan. Man ser ofta bara vad den ena handen får, vad den andra får ser man inte.

Anf. 79 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Om Ingrid Hasselström Nyvall inte har en aning om vad Gotlandstrafiken kostar, bör hon väl inte delta i det beslut som vi nu skall fatta och där vi anvisar anslag. Det är klart att det finns en uppfattning om vad trafiken kostar. Detta rör sig ju om ett förslagsanslag, och därför har vi ju inte antalet kronor och ören i sluträkningen framför oss. Detsamma gäller ju för en mängd av de beslut som riksdagen fattar, varför det inte är någonting speciellt för det ifrågavarande anslaget.

I transportrådets anslagsframställning fanns det, som jag sade i mitt anförande, också förslag om att ytterligare 9 milj. kr. skulle anslås för den här trafiken. Det kan ju vara en idé.

Jag tycker alltså inte att man måste kräva ett offentliggörande av avtalet för att kunna fastställa ett förslagsanslag här i riksdagen.

Gunhild Bolander förvånade sig över att t.o.m. Gotlands Folkblads ledarskribent tyckte att avtalet skulle offentliggöras. Det tycker faktiskt Gotlands hela kommunfullmäktige. På detta finns det beslut. Just det är inte alls särskilt märkligt.

Eftersom jag står i talarstolen kan jag väl litet grand kommentera Jerry Martingers inlägg. Jerry Martinger är inte precis framåtsyftande i sina tankegångar. Eftersom han är mannen bakom verket, vet ju både han och jag att ärendet skall granskas av riksdagens revisorer. Därför tycker jag att det är intressantare att här och nu diskutera trafiken framöver.

Beträffande rederibytet och dess eventuella efterverkningar kan jag kanske tillägga att man, enligt min mening, har haft mest anledning att fundera över sysselsättningen på Gotland. Eftersom jag själv är ledamot av länsarbetsnämnden på Gotland, vet jag ju att de siffror som har nämnts bara är en del av sanningen. Somliga arbeten har försvunnit och somliga har tillkommit. Jag vill inte göra mig till tolk för länsarbetsnämnden och säga att det totalt sett innebär det elände som Jerry Martinger talade om. Jag vet också att rederiet i dag har stora problem att få arbetskraft till sommarsäsongen. Personalbristen är rätt svår.

Anf. 80 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga till Ulla Pettersson att jag tycker att det ganska väl har framgått vad vi skall besluta om men inte vad det verkligen kostar. Redan för 1988 har det ju betalats ut mera än vad riksdagen beslutat om, och i början av det här året har man tydligen också ett ganska stort förskott. Därför tror jag att man med fog kan säga att vi i dag inte riktigt vet vad Gotlandstrafiken kostar. Vi kommer nog att bli tvungna att ta upp frågan flera gånger, för någonstans måste ju pengarna tas. Vanligen brukar det bli en hemställan till riksdagen, och då får vi se vad som beslutas.

Anf. 81 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Ulla Pettersson: Skall jag rent av uppfatta Ulla Pettersson så, att hon anser att rederibytet har haft positiva återverkningar för sysselsättningen på Gotland?

Anf. 82 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Ingrid Hasselström Nyvall, vi kan inte på kronan och öret fastställa vad Gotlandstrafiken kostar, vilket jag också framhållit i kammaren. Det är också av det skälet som vi anvisar ett förslagsanslag.

Till Jerry Martinger vill jag säga att jag faktiskt inte tycker – jag tror att jag också framhöll detta när jag stod i talarstolen – att jag kan uttala mig så tvärsäkert, åt det ena eller det andra hållet, som Jerry Martinger uppenbarligen anser sig kunna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendena skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.

Anf. 83 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Barnfamiljerna lever under tuffa villkor i Sverige, både därför att de i många fall har det ekonomiskt svårt och därför att de har ont om tid. De har en splittrad tillvaro; de måste rätta sig efter arbetslivets krav, och de måste söka utöva sitt föräldraskap: Föräldrarna måste ta hand om sina barn och finna tid för umgänget med familjen. Konflikten mellan de här målen är ofta stor.

Familjepolitiken har länge varit inriktad på två väsentliga mål – för det första att öka barnfamiljernas ekonomiska standard och för det andra att se till att det finns en god barnomsorg. Vi skall nu under den första debatten syssla huvudsakligen med det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, men frågorna går inte att helt hålla isär.

Från folpartiets sida har vi under hela 1980-talet arbetat för att öka stödet till barnfamiljerna. Vi menar att det efter många undersökningar är alldeles klart att barnfamiljerna genomsnittligt sett lever på en lägre levnadsstandard än de hushåll som inte har aktuellt försörjningsansvar för barn. Vi menar att det riktiga då är att föra över resurser från de hushåll som inte har försörjningsansvar till dem som har det. Den naturliga huvudvägen för detta är barnbidraget.

Vi har konsekvent under 1980-talet arbetat för att öka barnbidraget. I viss utsträckning har vi lyckats. Riksdagen drev regeringen framför sig under början av 1980-talet och fick så småningom igenom en hel del höjningar av barnbidraget, men vi tycker fortfarande inte att vi har nått tillräckligt långt. Vi föreslår att barnbidraget skall höjas till 8 000 kr. I budgeten för nästa år vill vi ha en höjning med 960 kr. per år för alla barn och motsvarande höjningar av flerbarnstilläggen. Det tror vi skulle kunna vara ett gott tillskott för barnfamiljerna och bidra till att rätta till den obalans som råder.

Vi föreslår, tillsammans med de två andra borgerliga partierna, också införande av ett vårdnadsbidrag. Syftet med det bidraget är att öka småbarnsfamiljernas valfrihet. Tanken är att föräldrar till alla barn mellan ett och sju år skall få 15 000 kr. Den summan skall inte vara beskattningspliktig om man har avdrag för motsvarande kostnader. Den skall kunna användas efter föräldrarnas eget skön till att betala för barnomsorg eller, om man så önskar, till att dra ned på arbetstiden.

Förslaget om vårdnadsbidrag till småbarnsföräldrar har väckt en mycket stark kritik från socialdemokraternas sida. Vi har fått höra en mängd olika invändningar mot det förslaget. Man säger t.ex.: Vem kan leva på 41 kr. om dagen? Är det inte för litet pengar? Ja, ingen har någonsin påstått att man kan leva på 41 kr. om dagen. Tanken med vårdnadsbidraget är inte heller att det skall vara en fullgod ersättning för hela inkomsten. Tanken är, som

namnet antyder, att det skall vara ett bidrag som skall hjälpa barnfamiljerna att bättre hantera sin situation, att välja mellan olika former av barnomsorg och att välja mellan olika grader av deltagande i arbetslivet.

Man har också sagt att det här förslaget är ett dräpslag mot den kommunala ekonomin genom att vi finansierar en del av det – ungefär hälften – genom en minskning av statsbidraget till den kommunala barnomsorgen. Man tror att barnomsorgen skulle bli lidande. Men även detta är fullkomligt fel. Det är inte så att pengarna dras ifrån barnomsorgen – de bara kanaliseras till barnomsorgen på andra vägar. Vill föräldrarna använda pengarna till kommunal barnomsorg – och det utgår vi från att väldigt många kommer att vilja – kommer kommunerna inte att förlora någonting alls – tvärtom. Efterfrågan på kommunal barnomsorg kommer då att fortsätta att vara stark.

Är det så att föräldrarna är missnöjda med den kommunala barnomsorgen blir det självfallet vissa förluster, men då är det väl bara desto bättre att kommunerna får den signalen, så att de kan skärpa sig och göra sitt yttersta för att förbättra den egna barnomsorgen. De totala resurserna för barnomsorg minskar inte med vårt förslag – de ökar, och ganska markant t.o.m.

Man har också sagt att förslaget binder kvinnorna vid spisen, att det är ett reaktionärt förslag som syftar till att återupprätta en gammal könsrollsfördelning. Den kritiken uppfattar jag som rent nonsens. Först och främst är det alldeles klart att könsrollerna i Sverige har utvecklats, så att vi i dag inte har några unga flickor som satsar på en hemmafrutillvaro under hela livet. Tvärtom – alla unga flickor och pojkar vill i dag skaffa sig ett yrke. Men alla upptäcker så småningom när de blir föräldrar att det är svårt att förena två heltidsarbeten med ett gott föräldraskap. En del kan det, men det är svårt. I det läget vill väldigt många dra ned något på sin arbetstid, för att bättre kunna ta hand om sina barn.

Det förslag om föräldraförsäkring som socialdemokraterna har fört fram går till 100 % ut på att föräldrarna skall stanna hemma. Vartenda öre i det förslaget går ut på att öka hemmavaron, medan däremot vårdnadsbidraget inrymmer valfrihet: Det kan användas till att vara mer hemma, men det kan också användas till barnomsorg. Det rymmer följaktligen mycket mer valfrihet än det socialdemokratiska förslaget gör.

Vi hävdar inte på något sätt att vårdnadsbidraget löser barnfamiljernas problem. Vi är fullt på det klara med att det här är ett ödmjukt bidrag till att underlätta barnfamiljernas tillvaro. Men vi tror ändå att det är en bra åtgärd och att den kan vara till gagn för barnfamiljerna i Sverige. Jag skulle vilja ställa frågan till socialdemokraterna i kammaren, och framför allt då till Maj-Inger Klingvall, som skall delta i debatten: Hur tänker ni lösa problemen för föräldrarna till barn mellan två och sju år? Vi har i dag kanske en halv miljon barn i den åldern. Vi kommer långt framöver att ha en halv miljon barn mellan två och sju år.

Då säger ni naturligtvis att ni skall bygga ut den kommunala barnomsorgen. Utmärkt! Vi är också för att vi bygger ut barnomsorgen till full behovstäckning. Men räcker det? Stannar era ambitioner där? Vill ni inte göra någonting för att ge föräldrarna större möjligheter till flexibilitet också i arbetslivet?

Socialdemokratiska kvinnoförbundet har länge arbetat för sex timmars arbetsdag. Nu hör vi Anna-Greta Leijon säga att det inte kommer på fråga med någon sextimmars arbetsdag under hela 1990-talet, därför att resurserna för den reformen redan har gått åt. De gick åt när man förlängde semestern till sex veckor, och de gick åt när man införde föräldraförsäkringen. Ingen sextimmars arbetsdag under hela 1900-talet – är det vad ni vill erbjuda Sveriges barnfamiljer? Hur har ni annars tänkt er att hantera problemen för föräldrarna med barn i de åldrarna?

Jag erkänner gärna – det gjorde jag häromveckan från kammarens talarstol – att föräldraförsäkringen är utmärkt för mycket små barn och deras föräldrar. Men barn växer ju och blir äldre än 18 månader, och vi måste försöka ha en familjepolitik här i landet som innebär att vi kan ta hand också om de barn som är äldre än 18 månader men som ännu inte har börjat skolan. Vårnadsbidraget kan ge ett bra bidrag, medan däremot socialdemokraterna för mig framstår som tämligen tomhänta utöver det i och för sig viktiga engagemanget för att bygga ut barnomsorgen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de yrkanden som folkpartiet har ställt sig bakom.

Anf. 84 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag kan inte annat än beklaga att ett av valets stora diskussionsämnen har blivit förvisat till denna sena timme. Familjens situation skulle må bra av att diskuteras i dagsljus, men nu befinner vi oss alltså här.

När jag studerar betänkande 17 kan jag bl.a. se att socialdemokraterna beskriver målen för samhällets familjepolitik. I målsättningen ingår bl.a. ekonomisk utjämning mellan olika familjetyper – de som har ett eller flera barn och familjer utan barn.

Socialdemokraterna kommer inte ens i närheten av den målsättningen utan fjärrar sig i stället från den. Det finns flera orsaker till detta.

Barnfamiljerna betalar lika mycket skatt oberoende av hur många barn det finns i familjen. De blir därför beroende av bidrag – vare sig de kallas barnbidrag, bostadsbidrag eller något annat – och har svårt att med egen kraft förbättra sin ekonomiska situation. Genom den utbyggda föräldraförsäkringen förstärks orättvisorna mellan familjerna. Förslaget gynnar heltidsarbetande, högavlönade föräldrar. De bör dessutom bo i tätort för att kunna få största möjliga nytta av det totala stödet till barnfamiljerna.

Dessutom måste de lyckas mycket bra med att planera barnafödslar, annars kan familjen nämligen gå miste om stora pengar. Det är inte föräldrarnas planering det gäller, utan det är den politiska planeringen som föräldrarna skall anpassa sig till.

Föräldrapenningens storlek beror på lönen åtta månader före barnets födelse. Den som har mycket god inkomst får genom förslaget nära 300 000 kr. under de 18 månaderna. Försloraren däremot är den som åtta månader före barnets födelse har låg inkomst eller varit arbetslös eller studerande eller bor så att det inte finns tillgång till heltidsarbete eller av andra skäl inte vill eller kan ha ett heltidsarbete. Förslorare blir också den som helt enkelt misslyckats att planera barnets födelse på rätt tidpunkt.

Den som har valt att vara hemma och ta hand om äldre barn tillhör också de verkliga förlorarna som bara får garantibeloppet om 60 kr. per dag. För dem blir den sammanlagda föräldrapenningen under 18 månader inte mer än 33 000 kr. Socialdemokraterna vill inte ens gå med på att garantibeloppet skall följa kostnadsutvecklingen. Ni kan inte mena att detta är rättvist, eftersom en mycket stor grupp människor kommer i kläm.

Det gäller också att se till att nästa barn föds inom två och ett halvt år efter det tidigare barnets födelse. I sådana fall kvarstår den höga föräldrapenningen. Detta gäller endast om det väntade barnet behagar infinna sig enligt den socialdemokratiska planeringsmodellen. Det är minsann inte lätt att ordna det så! Vi som sitter här i kammaren har nog erfarenhet av detta. Det här klarar man inte bara med planering.

Det finns också en hel del andra förhållanden som påverkar situationen. Människor måste vara mycket medvetna om alla förhållanden för att kunna dra nytta av föräldraförsäkringen. De föräldrar som av någon anledning måste börja heltidsarbeta innan barnet blivit 18 månader får nämligen betala dyrt för detta. De får inte en krona i föräldrapenning då de heltidsarbetar. De får säkerligen betala barnomsorgen själva också. Det är nämligen inte säkert att kommunen kan erbjuda barnomsorg till barn som inte är 18 månader.

Detta skall jämföras med de borgerligas vårdnadsbidrag i kombination med rättvisa statsbidrag som vi senare skall diskutera, samt det moderata förslaget om grundavdrag för hemmavarande barn upp till 18 års ålder. Det ger rättvisa och valfrihet för familjerna! Detta är bara det första steget. Vårdnadsbidraget bör byggas ut så att det motsvarar den summa som en familjedagbarnvårdare i dag får som ersättning.

Den reform som vi borgerliga partier föreslår har mycket större betydelse än vad ni socialdemokrater vill förstå. Den innebär nämligen både ökad valfrihet och större rättvisa för familjerna.

15 000 kr. per barn och år i vårdnadsbidrag innebär att en del av statsbidraget, som i dag går till kommunerna och som sedan endast vissa familjer får del av, i vårt förslag går till alla. Alla får del av det allmännas stöd. Det ger inte full rättvisa, men det är en bra bit på väg.

Vårt förslag ligger också en bra bit närmare det mål som socialdemokraterna säger sig värna om: rättvisa mellan olika familjer. I dag får de familjer som inte kommer i åtnjutande av en plats i den kommunala barnomsorgen ta pengar ur egen ficka för att betala privat barntillsyn trots att de betalat skatt och avgifter till barnomsorgen.

Eftersom avdrag i vårt förslag medges för styrkta barntillsynskostnader blir i praktiken vårdnadsbidraget skattefritt. För en tvåbarnsfamilj med en förälder hemma innebär vårdnadsbidraget en förbättring om 23 000 kr. per år efter skatt. Om denna familj i stället ordnar sin barnomsorg får det 30 000 kr. mer i handen än i dag om de kan styrka sina barnomsorgskostnader.

De som i dag, trots stora uppoffringar, har stannat hemma en tid hos sina barn kan få det ekonomiskt lättare. De som av olika skäl vill välja annan barnomsorg än kommunens kan göra så. De som väljer att leva som de själva önskar och som avviker från det levnadsmönster som två högavlönade heltidsarbetande utgör blir också rättvist behandlade.

Valfriheten stärks genom att pengar ges till föräldrarna i stället för till

kommunen. Föräldrarna får i större utsträckning välja barnomsorg i stället för att vara hänvisade till det utbud kommunen har. Detta utbud börjar numera att bli ganska begränsat.

Häromdagen kunde vi t.o.m. här i riksdagen kännas vid den kommunala barnomsorgens begränsningar. Vår resebyrå var bemannad med endast en person, därför att daghemmet var stängt på grund av personalbrist. Det kunde vi läsa på en skylt.

Är det inte dags att ge föräldrarna mer utrymme för egna beslut? Hur länge tänker ni socialdemokrater fortsätta att ta ifrån föräldrarna rätten att bestämma över sitt och de sina? Hur länge skall ni envisas med att tro att ni vet bättre än föräldrarna själva?

Det finns andra moderata reservationer som är viktiga som jag vill ta upp. Vi begär en ändring av socialtjänstlagen i vilken klart framgår att vård av egna barn skall betraktas som jämbördig med förvärvsarbete.

I dag kan socialbidrag inte utgå om inte båda makarna arbetar heltid. Även om familjen har flera små barn heter det att en förälder frivilligt avhåller sig från arbete om inte den hemarbetande föräldern ställer sig i daghemskö och anmäler sig som arbetssökande.

Utskottsmajoritetens skrivning är aningslös. Tyvärr är det precis samma skrivning som förra året. Utskottet skriver att man således inte kan acceptera synsättet att var och en som har barn skall kunna välja att avstå från förvärvsarbete för att i stället få socialbidrag.

Här är det ju inte fråga om att välja! Socialbidrag är alltid en nödlösning. Det framgår av vår reservation att vård av egna barn skall betraktas som jämbördig med motsvarande förvärvsarbete.

En hemarbetande skulle enligt utskottet anses utföra ett värdefullt arbete om hon arbetade på daghem – men inte när det gäller egna barn. Det är omänskligt att tvinga en flerbarnsförälder ut på arbetsmarknaden och lämna bort sina barn till andra för att kunna klara sin existens.

Vårt förslag, med ett grundavdrag på 15 000 kr. för varje barn upp till 18 år, stärker familjen och gör det lättare att klara sig på sin lön. Familjen blir därmed inte så beroende av bidrag, så med vårt förslag om grundavdrag skulle allt färre familjer råka ut för den situationen.

I dag visar det sig ju att barnfamiljer måste erhålla bidrag för att kunna betala skatten, och det måste väl ändå vara alldeles fel? Vi vill göra det möjligt för familjer att leva på sin lön. Med våra förslag sänks skatten mest för dem som har många barn. I vårt särskilda yttrande angående en höjning av barnbidraget finner man samma resonemang. Om ett grundavdrag vid kommunal beskattning införs, behöver inte barnbidragen höjas.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 85 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Den fråga som vi nu debatterar, debatterades ju flitigt under valåret 1988. Som redan har nämnts här hade moderaterna, folkpartiet och centern enats om en konstruktion av familjepolitiken med ett vårdnadsbidrag, som gav föräldrarna 15 000 kr. per barn och år och som var ATP-grundande.

Vårt förslag hade det goda med sig, att det framtvängde ett förslag från

socialdemokratiskt håll. Ordet "framtinga" är faktiskt på sin plats här, för som säkert alla minns presenterades inte det socialdemokratiska alternativet förrän fem i tolv i valrörelsen. Socialdemokraterna kunde helt enkelt inte stå tomhänta – och det måste erkännas att det socialdemokratiska förslaget var bättre än ingenting. Annars tycker man att själva den situation som många föräldrar och barn befunnit sig i länge har pockat på en lösning. Men lyhördheten från socialdemokratiskt håll har inte varit särskilt påfallande i det avseendet. Uppenbarligen har det inte varit den ansträngda och stressade situationen för många familjer med små barn, som pockade på snara lösningar, som varit anledning nog att göra något, utan det var först när oppositionen lade fram ett förslag som det blev taktiskt nödvändigt att göra ett motdrag.

Nu har riksdagen beslutat om en föräldraförsäkring enligt den socialdemokratiska modellen. Vi betraktar det som ett politiskt faktum, trots att vi står fast vid den kritik som vi tidigare har riktat mot den här modellen. Den ger en ersättning i ena fallet med 516 kr. per dag och i det andra fallet med 60 kr. per dag. Med andra ord gynnar den höginkomsttagare i förhållande till låginkomsttagare.

Nu påstås det att det socialdemokratiska förslaget innebär valfrihet för familjen. Är det verkligen så? Hur kommer det att bli?

1. Först och främst bör man alltså arbeta heltid fram till föräldraledigheten, annars blir föräldrapenningen betydligt lägre.

2. Om man tar ut ledigheten i en följd tills barnet är ett och ett halvt år, så finns ingen extra ledighet därefter. För t.ex. en ensamförsörjare återstår oftast långa arbetsdagar och allt mindre tid för förälder och barn tillsammans.

3. I bästa fall, om en förälder är hemma på heltid under ett år och sedan arbetar sextimmarsdag, räcker försäkringen tills barnet är tre år. Vårt vårdnadsbidrag gäller tills barnet är sju år.

4. Om barnomsorgsfrågan inte kan lösas under de första 18 månaderna *måste* man ta ut hela ledigheten.

5. Om båda föräldrarna väljer att arbeta halvtid under de första 18 månaderna så är försäkringen också uttömd. Möjligheterna i praktiken är alltså ytterst begränsade jämfört med vårt gemensamma förslag om vårdnadsbidrag. Efter föräldraförsäkringen återstår att arbeta heltid, som allt fler tvingas till för att klara ekonomin, eller att förkorta sin arbetstid utan ekonomisk kompensation, som allt fler inte har råd med.

6. Hela tiden gäller den orättvisa ordningen att utanför detta mycket dyra system står minst 40 % av förskolebarnen, och de får ingen som helst del av de nästan 20 miljarder som barnomsorgen kostar.

Trots denna kritik som vi har riktat mot förslaget och som vi fortfarande anser gälla, har vi alltså valt att acceptera det. Anledningen är inte att vi har bytt fot eller sadlat om eller anser att kritiken har fått mindre tyngd – den står fast.

Skälet är att människor inrättar sig efter detta. De enskilda människornas planering utgår ifrån detta förslag, och vi vill inte bidra till osäkerheten och vilshenheten när det gäller den livsviktiga planeringen om omsorgen om barnen.

Där fanns dock ett tillfälle att förverkliga en modell som på längre sikt skulle tillgodose kraven på att föräldrarna måste ha möjlighet att välja inom en vidare ram än vad som nu blir fallet. Det antagna förslaget tillyxades ju i stor brådska och i en hastigt påkommande, taktiskt känslig situation. Det bär också prägeln av att det tar större hänsyn till det socialdemokratiska partiets behov än till barns och föräldrars behov, men det åsidosätter också hänsynen till regional fördelning.

I radioprogrammet Vetandets värld nämndes häromdagen att regeringens förslag motverkar att samhället kan utnyttja den barnomsorgsresurs som far- och morföräldragenerationen utgör. Grunden för detta är att när alla barnföräldrar skall få rätt till plats i barnomsorgen avstår man inte från den förmånen även om någon äldre släkting skulle ställa upp och uppleva detta som meningsfullt och givande.

I en modell för barnomsorg som vår, som tillgodoser valfriheten, finns utrymme också för detta alternativ. Man kastar inte bort en sådan resurs, som i det här fallet dessutom bidrar till den värdefulla relationen mellan generationer – värdefull både för barnen och för de äldre.

I en modell som däremot i stort sett bygger på en enda barnomsorgsmodell, monopoliserad och institutionaliserad, spolieras eller i varje fall försvåras den möjligheten.

Vi är övertygade om att en utbyggnad utöver det som nu har beslutats kommer att bli nödvändig, som ett resultat av de krav som människor kommer att resa. Tyvärr måste vi nog räkna med att den socialdemokratiska ohörsamheten inför sådana krav kommer att utgöra samma massiva hinder som det hittills har gjort. Men kanske ändå till slut socialdemokraterna tvingas ge vika på samma sätt som när det gäller många andra frågor. Jag behöver bara nämna flerbarnsstödet, sextimmarsdag för småbarnsföräldrar, ATP-rätt eller alternativ barnomsorg – i varje fall i viss utsträckning.

Tyvärr måste man också notera att om socialdemokraterna ända så småningom ändrar sig, så är det inte främst omsorgen om barnomsorgen utan om partiet, som kanske hamnat i en prekär situation som nödvändiggör en hastig kursändring. Så var det med ålderdomshemsfrågan, och så var det med kärnkraften.

Vi menar att ett vårdnadsbidrag framstår som en viktig och nödvändig utbyggnad. Det främsta skälet är att tiden – 18 månader – är en alldeles för kort tid. Vårt förslag gäller under barnets hela förskoletid.

Maj-Inger Klingvall! Är det verkligen ett orimligt krav att människor som är vuxna själva skall få bestämma hur de vill utforma sitt liv när det gäller barnomsorgen?

För oss i centern är fördelningen av samhällets resurser mellan olika grupper en högt prioriterad fråga. Därför har vi föreslagit framför allt tre åtgärder, som i samverkan skulle förbättra mycket påtagligt för barnfamiljerna.

För det första har vi föreslagit en sänkning av momsens på mat. Det är en åtgärd som de mest berörda, nämligen barnfamiljerna, har hälsat med livlig tillfredsställelse.

För det andra har vi ett förslag om återställande av köpkraften hos barnbidraget. Inflationen har gröpt ur barnbidraget, och regeringen har inte

återställt värdet. Eftersom vi i centern har upphovsmannarätten till barnbidraget, anser vi det vara vår enkla skyldighet att vaka över att köpkraften bibehålls någorlunda intakt.

För det tredje har vi förslaget om ett vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per barn och år till föräldrar med barn i åldern 1–7 år, alltså lika mycket till alla. En demokratisk ekonomisk jämlikhet med andra ord – lika lön för lika arbete – och därför också rätt till ATP-år.

Vårdnadsbidraget utgår på ett rättvist sätt till alla föräldrar, oberoende av var man bor i landet och vad man tidigare har tjänat. Vårdnadsbidraget utgår under barnets hela förskoletid och ger ökad valfrihet när det gäller barnomsorgsformen. Man kan välja föräldrakooperativ. Man kan välja alternativ barnomsorg, och här finns också möjlighet att välja ett kristet alternativ eller barnomsorg med annan ideell inriktning.

Vi gläder oss verkligen åt att det växer upp allt fler föräldrakooperativ runt om i landet som möjliggör en rik flora av valmöjligheter, förutom det kommunala alternativet. Men det här kommer Rosa Östh att ta upp senare i debatten.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5 och 7 vid det betänkande som vi nu diskuterar och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 86 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Jag har med växande förvåning hört de två senaste inläggen från borgerliga ledamöter. Jag vill fråga er: Hävdar ni på allvar att ett system med en väl utbyggd kommunal barnomsorg, t.ex. i form av daghem, med någon rimlig betydelse hos ordet tvång skulle innebära att man tvingar föräldrar till något mot deras vilja?

Den erfarenhet jag har av barnfamiljer och föräldrar är snarast den att människor med glädje väljer möjligheten att förena föräldraskap och yrkesarbete, knappast att de tvingas ut i den verksamheten.

Vi tycks vara överens om att barnfamiljernas ekonomiska situation är ansträngd och att det behöver göras någonting åt den situationen. Vi ifrån vpk har under en följd av år föreslagit att det allmänna barnbidraget skall utökas. Vi har föreslagit att det skall utgå med 25 % av basbeloppet, och vi har framfört det yrkandet i en motion och också i en reservation till det här betänkandet.

Jag tycker inte att den lösning som de borgerliga partierna har enats om, att föreslå ett vårdnadsbidrag, på något väsentligt sätt förbättrar eller underlättar för barnfamiljerna. För min del och för vpk:s del ser jag snarast vägen till ett väl fungerande liv som förälder och en bra tillvaro för barnen som en kombination mellan en barnomsorg – med möjlighet för ungarna att tillsammans med ungefär jämnåriga kamrater utveckla sig socialt, leka, skaffa kunskap osv. – och föräldrarnas möjlighet att arbeta under anständiga villkor på ett stimulerande sätt.

En förutsättning för att skapa en bra situation för föräldrar och barn är alltså åtgärder inom barnomsorgens område: utbyggnad av den så att den blir tillgänglig för alla, förbättring av dess kvalitet så att den blir ännu bättre än den är i dag och garanterad tillgång till väl utbildad personal. Jag återkommer till detta vid behandlingen av nästa betänkande.

Men det fordras också åtgärder på arbetslivets område, t.ex. i förbättringar av arbetsmiljön. Man skall kunna utföra ett heltidsarbete under sitt yrkesverksamma liv utan att slita ut sig, utan att gå sönder fysiskt och psykiskt. Jag tycker att ett samhälle som det svenska skall ha råd och möjlighet att garantera de arbetande människorna en riskfri miljö.

Daniel Tarschys nämnde sex timmars arbetsdag som en väg till ett drägligare liv. För vår del har vi inte gett upp det kravet. Vi har inte accepterat de manliga arbetarnas krav på den s.k. jaktveckan, den sjätte semesterveckan. Vi tycker att det är en svaghet hos socialdemokratin att man viker sig på den punkten.

Det bästa sättet att göra arbetslivet drägligt för föräldrar, att underlätta jämställdheten, underlätta en rättvis fördelning av arbetsinsatser i hemmet och utanför hemmet, är att hålla fast vid kravet på sex timmars arbetsdag. Det finns stora risker för att en sjätte semestervecka blir ytterligare en vecka på året då kvinnorna står för hushållsarbetet.

Sedan vill jag yrka bifall till reservation 3, som är föranledd av motion 1988/89:So616 av Gudrun Schyman. Den gäller stöd åt familjerna och åt barnen i de fall där föräldrarna har separerat och innehåller främst förslag till åtgärder som underlättar barnens umgänge med den förälder som de inte bor ihop med.

Detta är ett stort och angeläget problem. Det rör sig om många barn. Varje år berörs 20 000 à 25 000 barn av skilsmässa, och umgängesrätten är den möjlighet de har att hålla kontakt med båda föräldrarna. Erfarenheter från socialvård och mentalvård visar att barn med skilsmässa bakom sig ofta far illa psykiskt. De anklagar sig själva för att föräldrarna har skilts. De har skuld- och skamkänslor. De utnyttjas i olösta konflikter mellan föräldrarna och far på så vis illa.

Det är viktigt att samhället på alla möjliga sätt underlättar umgänget mellan barn och föräldrar, hjälper barnen att klara sig igenom skilsmässorna så skadefria som möjligt och hjälper föräldrarna att klara av sina konflikter och sina separationer utan att använda barnen som vapen i en inbördes kamp.

Reservationen av Gudrun Schyman rör en liten del av det här komplexet, nämligen resorna för föräldrar och för barn, resorna till den förälder där barnet inte bor stadigvarande. Kravet går ut på att få fria resor för barn som skall träffa den förälder som de inte bor hos och fria resor för föräldrarna någon gång under terminen för att besöka barnet där barnet bor, besöka skola, dagis osv. Jag tycker detta är någonting vi kan kosta på oss när vi kan kosta på oss fria hemresor åt de värnpliktiga som under ett antal månader bor borta från hemmet.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 3, som gäller stödåtgärder vid separation, samt till reservationerna 8 och 9, som gäller indexreglering av barnbidraget och medelsanvisning till barnbidrag.

Anf. 87 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Rolf Nilsson undrade om vi verkligen menar att föräldrar tvingats att utnyttja den kommunala barnomsorgen och att det av föräldrarna skulle upplevas som ett tvång.

Det är de ekonomiska förutsättningarna som för väldigt många människor skapar valfrihet. För många föräldrar är kommunal barnomsorg ett alldeles utmärkt alternativ. Men det finns föräldrar som vill ha en alternativ barnomsorg. Det visar inte minst den framväxt av föräldrakooperativ och annan alternativ barnomsorg som skett på senare tid.

En del föräldrar – även om de inte är så många – väljer att vara hemma några år medan barnen är små. De tycker det är värdefullt att ha den möjligheten. I dag har de ingen ersättning för detta.

För många barn är dagarna på daghem alldeles för långa. Det är inte ovanligt att små barn är på daghem nio, tio eller elva timmar. För vår del tycker vi att det är alldeles för lång tid. Då måste man skapa förutsättningar för föräldrarna att förkorta arbetsdagen. Vårt förslag till vårdnadsbidrag ökar valfriheten och ger föräldrar möjlighet att välja mellan olika former av barnomsorg, liksom att välja längden på arbetsdagen. Vårdnadsbidraget ökar också valfriheten genom att utgå under barnets hela förskoletid, och inte bara under de 18 månader som den utbyggda föräldraförsäkringen omfattar.

Anf. 88 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Rolf Nilson lät faktiskt riktigt bekymrad när han undrade om vi på allvar menar att kommunala daghem skulle innebära tvång.

I morse kunde man höra på Ekot att det var ett socialdemokratiskt kommunalråd som fällde ett yttrande på grund av att man börjat öppna företagsdagis här i Stockholm: "Tyvärr måste vi acceptera detta, därför att föräldrarna börjar mer och mer vilja ha inflytande över barnomsorgen."

Ja, det är så det förhåller sig. Vi försöker med vårdnadsbidraget ta ett steg i den riktningen.

I dag är stödet orättvist fördelat, det har jag sagt. De som vill välja en annan form av omsorg än kommunen erbjuder får till att börja med betala själva samtidigt som de trots att de betalar sin skatt inte kommer i åtnjutande av det stöd som utgår per plats, 60 000 kr. eller vad det är.

Många skulle vilja välja en annan typ av barnomsorg. De kanske vill ha farmor, mormor eller annan släkting osv. Andra vill stanna hemma den tid de själva väljer. De får göra stora ekonomiska uppoffringar för detta, och ändå är det många som gör det.

Det tycker jag är ett tvång, och vi vill ge ett mycket större utbud och möjlighet för varje familj att välja.

Anf. 89 ROLF L NILSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker det är skillnad på ekonomiska uppoffringar och tvång. Här slirar man litet på begreppen och säger att å ena sidan vill de göra detta och å andra sidan tvingas de. Jag tycker inte att det är en upprörande orättvisa som uppstår på detta sätt.

När borgerliga politiker talar om alternativ barnomsorg är de väldigt abstrakta. Det alternativa verkar åtminstone på mig enbart vara en fråga om ägandeformer till verksamheten.

Alternativ pedagogik finns inom det system som finansieras med statsbidrag i de fall barnomsorgen drivs ideellt. Det gäller t.ex. de kooperativa

daghemmen. Kooperativa daghem har uppkommit av olika skäl. Dels därför att man vill ha denna speciella form av organisation som man tror ger speciellt inflytande, dels därför att man har tyckt att utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen har gått för sakta.

Anf. 90 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de grönas åsikter kommer inte fram i detta betänkande, vilket egentligen är ganska förfärligt, men så är det.

Vi har lagt fram ett särskilt yttrande där vi mycket kort redogör för vår familjepolitik. Vi har ju inte föreslagit några extra pengar på ett allmänt barnbidrag, och därför kom de inte med i detta betänkande. Vi löser frågan på ett annat sätt.

Vi kan inte stödja det borgerliga förslaget och inte heller vpk:s, och vi stödjer därför utskottsmajoriteten, vilket vi också sagt till pressen. Därmed vill jag gå över till att tala om mitt särskilda yttrande.

Vi säger att föräldraledigheten skall utökas i etapper till 24 månader. En del av ledigheten skall vara kvoterad. En dagbarnvårdare skall ges rätt att räkna in egna barn i underlaget för tjänsten. Även övriga föräldrar som föredrar att vara hemma hos sina barn skall ha rätt att bli kommunala dagbarnvårdare åt det egna barnet. Vårt förslag om en utbyggd föräldraledighet motiveras i reservationer som fogas till socialförsäkringsutskottets betänkande 12. Så långt det särskilda yttrandet.

Miljöpartiet de gröna vill verka för ett samhälle som på många sätt ser annorlunda ut än det vi har i dag. Vi kämpar inte bara för att miljöförstörelsen skall upphöra eller åtminstone minska. Vi inser också att detta inte låter sig göra utan att vi ändrar vårt sätt att leva.

Enligt miljöpartiets familjepolitik måste vi ta mycket större hänsyn till barn och äldre och övriga svaga grupper i samhället. Annars kan vi inte få det samhälle som bygger på gemenskap, trygghet och valfrihet som vi eftersträvar.

Vi har lagt fram några förslag som handlar om att sänka momsen på basmat. Vi vill ha sex timmars arbetsdag. När det gäller föräldraförsäkringen vill vi bygga ut den i etapper. Den skall vara helt genomförd till den 1 juli 1991. I den första etappen, som genomförs den 1 juli 1989, byggs försäkringen ut med ytterligare fem månaders ersättning på sjukpenningnivå och sju månader på garantinivå, till totalt fjorton månader på sjukpenningnivå och tio månader på garantinivå. Den 1 juli 1990 resp. 1991 byts vardera fem månader på garantinivå ut mot fem månader på sjukpenningnivå. Ersättningen skall kunna tas ut i form av hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning under en längre tid.

Enligt de senaste tillgängliga uppgifterna om pappornas uttag av föräldrapenning tog år 1987 bara 29 % av papporna i familjerna, gifta förvärsarbetande föräldrar, ut föräldrapenning under barnens två första levnadsår.

Miljöpartiet anser att det både för barnens och pappornas skull är ytterst angeläget att möjligheten att vara hemma en tid hos barnen när de är små utnyttjas av alla pappor.

Därför bör en del av föräldrapenningen kvoterats. Från den 1 juli 1989 skall således gälla att minst två månader av den del av försäkringen som ersätts på

sjukpenningnivå skall tas ut av vardera föräldern. Från den 1 juli 1990 skall det vara minst fyra månader, och från den 1 juli 1991 minst sex månader.

Detta medför otvivelaktigt en inskränkning i föräldrarnas valfrihet. Hur skall vi annars få papporna att ta vara på möjligheten att få en fin kontakt med det lilla barnet och inte vänta med kontakten tills barnet är i idrottsåldern? Vi tycker att det är ett klokt tvång, som kan ge en nybliven pappa råg i ryggen när han skall gå in till arbetsgivaren och tala om att han tänker ta barnledigt.

Samtidigt som föräldraförsäkringen byggs ut enligt vårt förslag måste rätten till föräldraledighet utökas i motsvarande grad. Miljöpartiet vill gå ett steg längre och föreslå att alla arbetstagare skall få rätt att sänka sin arbetstid med motsvarande löneavdrag till 20 eller 30 timmar per vecka. Detta tar vi dock upp i en annan motion.

Även om vårt förslag att man skall bygga ut föräldraförsäkringen till 24 månader kan bli dyrt i bruttokostnad så uppvägs detta till en del av ett minskat resursbehov på andra områden, framför allt inom den kommunala barnomsorgen. Vi tror att det inte är orealistiskt att räkna med att knappt hälften av bruttokostnaden för utökningen kompenseras på det här sättet. De föräldrar som väljer att vara hemma medan barnen är små får i dag en mycket liten del av samhällets stöd till den kommunala barnomsorgen. Miljöpartiet anser att detta är en stor orättvisa. Vi kräver att föräldrar skall ha rätt att bli kommunala dagbarnvårdare även åt eget barn. Det skall gälla dem som i dag är barnvårdare åt andras barn. De skall helt enkelt få räkna in även det egna barnet i underlaget för tjänsten. Övriga föräldrar som föredrar att vara hemma hos barnen medan de är små skall också få del av stödet.

Principen skall vara att förälder som anställs som kommunal dagbarnvårdare åt eget barn skall ha samma villkor som en vanlig dagbarnvårdare i familjedaghem; samma grundlön, kostnadsersättning, sociala förmåner inkl. ATP, utbildning osv. Dagbarnvårdare åt eget barn skall, precis som förälder som har barn på vanlig familjedaghemspåsar, betala daghemsavgift. Endast en av föräldrarna i taget i varje familj skall kunna vara anställd som dagbarnvårdare åt det egna barnet.

Vi vill införa ett bastillägg, som skall ersätta nuvarande bostadsbidrag för barnfamiljer. Tanken är att man skall öka människors valfrihet att bosätta sig var de vill. I glesbygd kan bostadskostnaden vara liten, men å andra sidan kan transportbehovet vara betydligt större än i en storstad. Alla som nu får bostadsbidrag, och även vissa andra barnfamiljer, kommer att få ökat ekonomiskt stöd med vårt bastillägg. För dem som redan nu får högsta möjliga bostadsbidrag blir ökningen liten. Bostadskostnaderna är mycket höga. I dag vet byggföretagen att de inte behöver dämpa kostnadsökningarna, eftersom samhället betalar en stor del av ökningarna. När bostadsbidraget ersätts med bastillägg kommer människors valfrihet att själva avgöra vad pengarna skall användas till att öka. Detta bör rimligen leda till en press nedåt på bygg- och boendekostnaderna.

Vi har en formel som vi beräknar bastillägget efter:
Bastillägg = 2 100 + 480 x antalet barn, maximalt tre - (0,20 x hushållets månadsinkomst).

Begränsningen till tre barn i formeln finns även för nuvarande bostadsbi-

drag. De som har flera barn har i stället kompensats genom en extrahöjning av flerbarnstillägget i barnbidraget. Vi har således en helt annan syn på hur man skulle kunna lösa problemet.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande. I dag lär vi inte kunna få igenom våra förslag.

Anf. 91 DANIEL TARSCHEYS (fp) replik:

Herr talman! Jag måste be att få uttrycka min oerhörda beundran för miljöpartiets familjepolitik. Man börjar med att minska resurserna i den svenska ekonomin, genom att vi alla skall arbeta mycket mindre än vi gör i dag. När man väl har minskat resurserna får man ändå oerhörda resurser över för att spä på familjepolitiken. Det tycker jag är ett fantastiskt konststycke. Det är inte nog med att vi skall få bastillägg, utan vi skall ha föräldraledighet som varar i två år. När den slutar skall alla föräldrar som så önskar kunna anställas som dagbarnvårdare. Jag tycker att det är fantastiskt att kunna använda så litet resurser som det blir i det här samhället till så stora insatser för barnfamiljerna.

Anf. 92 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Ja, det är väl fantastiskt, Daniel Tarschys. Vi tror att det går.

Anf. 93 DANIEL TARSCHEYS (fp) replik:

Herr talman! Jag kan gratulera Anita Stenberg till den tron. Man kan naturligtvis bli lycklig genom sin tro. Vi är ganska många i kammaren som gärna skulle vilja dela denna tro. Vi väntar ändock på att ni skall kunna förklara för oss hur detta ekonomiska konststycke går till. Vi har hört och läst om att miljöpartiet präglas av en ekologisk grundsyn, och det låter bra. Någon tillstymmelse till ekonomisk grundsyn skulle väl ändå också vara bra?

Anf. 94 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag tänker inte gå in på detta här i dag, Daniel Tarschys. Jag är nämligen inte den duktiga ekonom som skulle kunna stå här och förklara detta. Jag har själv inte räknat på det, och jag tycker att det är ganska krångligt. Jag vet dock att vi har räknat på det, och jag vet att det har gått ihop.

Anf. 95 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Målen för vår socialdemokratiska familjepolitik kan beskrivas på följande sätt:

- Ge alla barn goda och likvärdiga uppväxtvillkor i ett samhälle präglat av värme och gemenskap.
- Utforma barnomsorgen, skolan och fritidslivet så att barnen utvecklas till fria och självständiga människor som verkar i gemenskap och solidaritet med varandra.
- Ge barn och föräldrar mer tid för varandra.
- Förverkliga jämställdheten mellan kvinnor och män både i hemmet och i arbets- och samhällslivet.

- Skapa förutsättningar för ekonomiskt oberoende för alla och för en jämnare inkomstfördelning.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

*Ekonomiskt stöd till
barnfamiljer m.m.*

Ett viktigt krav, inte minst inom familjepolitikens ram, har varit att hävda kvinnors och mäns lika rätt till arbete. All erfarenhet visar att ingenting skapar så stora ekonomiska och sociala orättvisor som hinder för förvärvsarbete och arbetslöshet. Omvänt finns inget så betydelsefullt ur jämlikhetssynpunkt som minskade hinder för arbete.

Kvinnornas förvärvsarbete har ökat oavbrutet under en följd av år. Kvinnors vilja att förvärvsarbeta är så stark att den tycks övervinna alla hinder. Få unga kvinnor som i dag går ut grundskolan eller gymnasiet kan tänka sig något alternativ till arbete och barn.

Det finns en oändlig styrka hos kvinnor. Jag tänker då på den ständiga längtan och stråvan som finns hos de flesta av oss att leva i ett sammanhang, en helhet med man, barn, hem, arbete, fritid (den lilla som finns) och för en del av oss politik.

Det här möter jag i min egen vardag, men också i statistiken som i tabeller och diagram beskriver kvinnors liv. Andelen kvinnor med barn under sju år som förvärvsarbetar ligger nu runt 90 %, men över hälften jobbar deltid, även om andelen långa deltider ökat de senaste åren. Kvinnorna tar det mesta av hemarbetet. 37 timmar per vecka jobbar heltidsarbetande kvinnor hemma. 17 timmar per vecka gör männen det. Ensamföräldrarna utgör i dag ca 35 % av barnfamiljerna, och de har ingen att dela ansvar och hemarbete med.

Det finns inbyggda konflikter i dagens familjemönster, nämligen att vara småbarnsförälder och att förvärvsarbeta samtidigt som traditioner och könsroller lever kvar. En verklighet med både kvinnor och män på arbetsmarknaden för med sig att det behövs rejäla familjepolitiska åtgärder.

Herr talman! Vår framtidsmodell är ett samhälle där det skall gå att förena den stora glädjen att ha barn med arbete. Detta skall gälla både för kvinnor och män, ensamstående, låginkomsttagare, skiftarbetare och glesbygdsbor.

Vår socialdemokratiska familjepolitik utgår från denna helhetssyn med ekonomiskt stöd, dvs. barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, en förskola för alla, sex timmars arbetsdag och en gemensam sektor med mödra- och barnavård. Det ekonomiska stödet med barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring och bidragsförskott uppgår till närmare 31 miljarder kronor för det nya budgetåret. Barnbidraget har ökat kraftigt sedan 1982. Det har nära fördubblats för en- och tvåbarnsfamiljerna och mer än fördubblats för tre-, fyra- och fembarnsfamiljerna. Den ekonomiska situationen för barnfamiljer har i allmänhet förbättrats under de senaste åren, beroende på en kombination av låg arbetslöshet, ökad sysselsättning och stigande reallöner.

Den svenska föräldraförsäkringen är unik i världen. Jag vet nästan ingenting som får människor från andra länder att bli så förvånade som en beskrivning av den föräldraförsäkring vi har här.

Riksdagen har nu fattat beslut om utbyggnaden av föräldraförsäkringen till 18 månader, och det är mycket positivt.

Föräldraförsäkringen ger föräldrarna *mer tid* för sina barn. Alla föräldrar, ensamstående såväl som låginkomsttagare, får mer tid eftersom föräldrampen

ningen ersätter den förlorade lönen på samma sätt som sjukförsäkringen. Föräldraförsäkringen ger därför också papporna samma möjlighet att vara hemma hos sina barn eller gå ner i arbetstid. Föräldraförsäkringen kan användas mycket flexibelt. Hemma på heltid, hemma halvtid – jobba halvtid, eller jobba sex timmar per dag. Föräldraförsäkringen räcker till heltid hemma ett år och till att arbeta sex timmar per dag i två år tills barnet är tre år. Men det finns många fler varianter.

Föräldraförsäkringen ger anställningstrygghet.

Herr talman! Riksdagen beslutade 1985 att alla barn skall ha rätt till en plats i barnomsorgen 1991. En bra barnomsorg är en stor tillgång i vårt samhälle framför allt för barnens egen skull, men självfallet också för jämställdheten.

Små barns behov av trygghet tillgodoses i familjen. Ju äldre barnet blir desto större betydelse får andra människor i barnets omgivning. Dagens, skola, kamrater och föreningsliv kompletterar hemmet. En förskola för alla blir ett lika naturligt inslag som en skola för alla. I kontrast mot vår socialdemokratiska familjepolitik står den borgerliga familjepolitiken, som under många år levt på ordet valfrihet. Friheten skulle bestå i att fritt kunna välja mellan barn och arbete, dvs. för kvinnan. Att mannen, pappan, skulle vara intresserad av den s.k. valfriheten har aldrig varit på tal. Mannen har alltid haft en självklar rätt till barn, familj och arbete.

Vår socialdemokratiska familjepolitik har gjort upp med valfrihetsmyten. Vi har svårt att se friheten att tvingas välja mellan barn och förvärsarbete.

Det borgerliga vårdnadsbidraget är konstruerat så att det i praktiken är avsett för kvinnor, och dessutom främst för kvinnor som har en lösare anknytning till arbetsmarknaden, som kanske jobbar kort deltid för ekonomins skull när barnen är små. Den kompakta tystnaden från borgerlighetens egna välutbildade kvinnor, med arbete och barn på dagis, talar sitt tydliga språk.

Genom att det borgerliga vårdnadsbidraget utgår lika för alla förlorar familjen om mannen stannar hemma, och det beror på att mannen oftast tjänar mer än kvinnan. Det gör ju de flesta män, både för att de har bättre betalda jobb och för att mer än 50 % av småbarnsmammorna arbetar deltid. Kvinnans ställning på arbetsmarknaden försämras, och mannens möjligheter att vara mer tillsammans med barnen försvåras. Detta går stick i stäv mot alla krav på ökad jämställdhet.

Det borgerliga vårdnadsbidraget leder också till besvärliga marginaleffekter. I vissa fall blir det direkt olönsamt för kvinnor att ta ett förvärsarbete eller att utöka sin arbetstid. I en familj med två förskolebarn kan i en del fall kvinnorna endast behålla en fjärdedel av lönen om de börjar arbeta.

Finansieringen av vårdnadsbidraget genom drastiskt sänkta statsbidrag rycker också undan grunden för kommunernas möjligheter att genomföra den nödvändiga utbyggnaden till "en förskola för alla barn" 1991. Det står i bjärt kontrast till vad som har sagts om full behovstäckning. Dessutom höjs priset på just de former av barnomsorg som föräldrarna helst vill ha. Föräldrarna upplever att den kommunala barnomsorgen står för trygghet och kontinuitet. De vill komma bort från nödlösningar och den osäkerhet som privata lösningar av olika slag ofta för med sig. Det är märkligt att de

borgerliga så konsekvent struntar i vad föräldrarna vill eftersom de talar så mycket om valfrihet. Att uppmuntra andra tänkbara privata lösningar är att bädda för segregation.

Den sammanhållna förskolan med ett bra socialt och pedagogiskt innehåll, som tar emot alla barn, är bra för barnen. Det är faktiskt så att förskolan i första hand är till för barnen.

Steg för steg söker vi socialdemokrater förverkliga en familjepolitik med utgångspunkt i dagens behov och krav. Grunden är barns rätt till jämlika uppväxtvillkor, dvs. rätt till djup och varaktig kontakt med båda föräldrarna. Kvinnors och mäns rätt är att på lika villkor dela ansvaret och glädjen med barn, hem, arbete och fritid.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 17 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 96 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det var i inledningen ett mycket sympatiskt inlägg som Maj-Inger Klingvall gjorde. De mål hon ställde upp för familjepolitiken kan jag i långa stycken hålla med om. När hon sedan kom in på vårdnadsbidraget blev det som en omvänd hand. Maj-Inger Klingvall förklarade att hon visste vad som var bra för barnfamiljerna, och hon har uppenbarligen uppfattning- en att om barnfamiljerna tycker något annat har de fel.

"Valfrihetsmyten", säger Maj-Inger Klingvall. Valfriheten som en myt. Man offrar inte mycket åt valfriheten om man hävdar att man själv sitter inne med vad som är klokt och bäst för alla barn.

Jag ställde en fråga i mitt inlägg som jag gärna vill upprepa. Vad vill ni socialdemokrater göra för föräldrarna till de barn som är mellan två och sju år? Har ni något annat att föreslå än den utbyggda barnomsorgen som vi alla är överens om? Sextimmarsdagen har Anna-Greta Leijon, chef för framtiden, avfört. Den kommer enligt Anna-Greta Leijon inte att genomföras under detta århundrade. LO-förbunden har ju drivit igenom att den s.k. jaktveckan skall prioriteras. Vad har ni socialdemokrater att säga till föräldrarna till den halva miljon småbarn som är mellan två och sju år?

Maj-Inger Klingvall upprepar påståenden från valrörelsen att vårdnadsbidraget skulle riva undan grunden för utbyggnaden av barnomsorgen. Verkligheten är precis den motsatta. Vårdnadsbidraget tillför resurser till barnomsorgen. Kommunerna förlorar inte ett enda öre av nuvarande statsbidrag om föräldrarna väljer att sätta sina barn i kommunala daghem. Enligt vad man säger från socialdemokratisk sida är detta vad alla föräldrar högst av allt önskar. Jag förstår inte varför man är så rädd. Om å andra sidan några föräldrar skulle föredra andra former av barnomsorg, är det något fel i det? Det är uppenbarligen så om man själv har bestämt sig för att man *vet* vad som är bäst för alla föräldrar.

Valfrihet är att välja mellan barn och arbete, säger Maj-Inger Klingvall. Det har väl aldrig någon påstått? Det har väl aldrig varit innebörden i resonemanget om valfrihet? Tvärtom, utgångspunkten är exakt den motsatta. Kvinnor och män vill ha både barn och arbete. Frågan är hur vi skall kunna förena arbetslivets krav med föräldraskapets och ge möjligheter till personlig utveckling. Ja, enbart genom att göra arbetslivet mera flexibelt.

genom att ge barnfamiljerna större möjligheter att själva välja olika lösningar, säkert också olika lösningar under olika tidsperioder. Den långa tid då barnen är små är inte enhetlig. Situationen förändras, föräldrarnas villkor, barnens villkor, barnens relationer till kompisar och behov av barnomsorg förändras. Det måste finnas en flexibilitet att hantera förändringar under den här perioden. Den flexibiliteten kan vi få bara om vi ser till att familjerna har större inflytande över sin egen situation. Det är målet med förslaget om vårdnadsbidrag.

Anf. 97 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag hoppas att Maj-Inger Klingvall nu lyssnar på oss och inte har ett i förväg skrivet manuskript där precis allting har missförstått. Lyssna på oss, så att vi åtminstone i replikerna kan få en dialog!

Behovet av valfrihet är absolut inte någon myt, utan verkligen en realitet för familjerna. Grunden till vårt förslag om vårdnadsbidrag är, som jag sade, mycket vidare än ni tror. Det handlar om att ta en del av de pengar som politikerna förfogar över och ge till föräldrarna, så att föräldrarna kan betala kommunal barnomsorg eller privat barnomsorg i någon form eller kan vara hemma, kan få samhällets stöd och kan välja. På det viset flyttar man ju över åtminstone en liten del av de politiska besluten till föräldrarna. Det är viktigt och nödvändigt. Varför? Jo, därför att det är precis vad föräldrar vill. Tyvärr, sade ett socialdemokratiskt kommunalråd i morse, vill föräldrarna ha större inflytande. Men det är just det vi vill arbeta för. Vi vill faktiskt fortsätta att stärka föräldrarnas inflytande.

Maj-Inger Klingvall säger vidare att föräldraförsäkringen ger möjligheter till låginkomsttagare att stanna hemma, den är flexibel. Det är precis vad den inte är. Till stora delar är den en luftkonstruktion. Därför vill jag ställa en fråga till Maj-Inger Klingvall: Hur skall alla låginkomsttagare, arbetslösa, studerande som får barn och inte har hela underlaget eller de som är dåliga planerare och inte har lyckats med att planera barnet precis då man har den högsta inkomsten kunna stanna hemma? De har ju bara ett garantibelopp, som socialdemokraterna inte ens vill värdesäkra. Hur skall man kunna dela upp det till fjärdedelar och halvor?

Maj-Inger Klingvall menar att marginaleffekterna av vårdnadsbidraget blir så stora att följderna blir att kvinnorna inte kan gå ut i arbete. Det är helt felaktigt. Om man bestämmer sig för att inte stanna hemma – det här gäller en familj med två förskolebarn – får föräldern 30 000 kr. mer i sin hand än i dag. För dessa 30 000 kan föräldern köpa kommunal barnomsorg eller annan barnomsorg. Det blir inga marginaleffekter, eftersom detta ger full rätt till avdrag för barntillsynskostnaderna. Inte heller blir det någon förlust. Det har ingen betydelse om det är mannen eller kvinnan som använder vårdnadsbidraget.

Lyssna åtminstone på oss, även om vi inte under den här korta debatttiden hinner förklara alla detaljerna.

Anf. 98 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Maj-Inger Klingvall hävdar att regeringens förslag skulle ge mer tid för föräldrar och barn och att det är flexibelt. Om man tvingas ta ut

ledigheten i ett sträck är man när barnet är ett och ett halvt år tillbaka i samma situation, med långa arbetsdagar och alldeles för långa dagar för många barn på daghem. Vad gör man då? Med vårt förslag till vårdnadsbidrag ökar valfriheten ända upp till dess att barnet är sju år. Föräldrar behöver mer tid tillsammans med sina barn betydligt längre tid än vad er modell med föräldraförsäkring ger möjlighet till.

Vårt förslag ger dessutom lika mycket till alla småbarnsföräldrar. Det socialdemokratiska bidraget varierar under dessa 18 månader från 33 000 kr. till 300 000 kr. för dem som får mest. Skall det kallas för rättvis fördelningspolitik? Dessutom bör man arbeta heltid innan man blir föräldraledig för att få så hög ersättning som möjligt. Hur skall de göra, Maj-Inger Klingvall, som har så tungt arbete, t.ex. inom vården, att man inte orkar arbeta heltid? De är förlorare också när det gäller föräldraförsäkringen. Hur går det för dem som bor så att de har svårt att få ett förvärvsarbete eller är studerande? De får nöja sig med 60 kr. om dagen. Hur mycket blir det kvar då om man vill korta sin arbetsdag? Det blir inte mycket till ersättning! Nej, det som skapar den största valfriheten är vårt förslag till ett vårdnadsbidrag.

Maj-Inger Klingvall sade att uppmuntran till alternativ bäddar för segregation. Då vill jag fråga: Tar Maj-Inger Klingvall avstånd från rätten till alternativ barnomsorg, en rätt som socialdemokraterna efter många om och men gått med på? Tycker Maj-Inger Klingvall att den alternativa barnomsorgen, t.ex. föräldrakooperativ, som socialdemokraterna numera bejaktar, bäddar för segregation?

Anf. 99 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag kan försäkra mina värderade meddebattörer om att jag lyssnar och att min ambition är att få en dialog i dessa frågor.

Jag har varit med och diskuterat familjepolitik i flera år. Det jag upplever nu är att diskussionen om valfrihet har ändrat karaktär. Daniel Tarschys vill inte kännas vid att det någon gång handlat om att arbeta eller vara hemma. Men det har det faktiskt gjorts.

I dag upplever jag att också de borgerliga partierna är välbekanta med det levnadsmönster som de flesta familjer har valt att leva efter, nämligen att hitta olika kombinationer av barnomsorg och arbete. I dag resonerar ni väldigt mycket utifrån det faktum att valfrihet handlar om att kunna köpa sig olika former av barnomsorg.

Helt kort till Ulla Tillander: Jag menade att olika former av privata lösningar kan bädda för segregation, inte olika alternativ i barnomsorgen. Det är en stor skillnad.

Över huvud taget har jag funderat mycket när jag läst era reservationer och motioner om alternativ i barnomsorgen, som för er står för valfrihet. Alternativen skall blomma för 41 kr. per dag, om jag har förstått det rätt. Jag tycker att det verkar litet tunt som ett incitament. Min erfarenhet är att mer eller mindre dåliga privata individuella och sårbara alternativ har tvingats fram av bristen på kommunal barnomsorg. En kategori av familjer som verkligen har känt av den här bristen är LO-gruppernas familjer med skiftgång, obekväma arbetstider osv., för vilka den traditionella kommunala barnomsorgen inte har passat. Nu börjar det hända mycket ute i kommuner-

na – man har möjligheter till andra lösningar med det nya statsbidragssystemet och med speciella bidrag till nattis. Nu när allt detta är på gång och familjerna äntligen faktiskt börjar få tillgång till daghemmens fina verksamhet upphöjs privata alternativ till högsta visdom.

Jag har en känsla av att detta med alternativ uppfattas som enbart en organisatorisk fråga. Det handlar om privata daghem – om Pyslingen och företagsdagis. Men jag ser det här från en helt annan synvinkel. Jag uppfattar den kommunala barnomsorgen så, att det vimlar av alternativ. Man arbetar ju där med teater, musik och natur. Innehållet står för det som vi kallar för alternativ. Självfallet är vi positiva till sådant som föräldrakooperativ, alternativ pedagogik och ideella organisationer – det känner ni ju till.

Daniel Tarschys talade något om arbetslivet. Jag håller med de talare som menar att det är en väldigt viktig sak också när det gäller att föra en bra familjepolitik. Vad jag har att säga på den punkten är att det finns ett partikongressbeslut om kortare daglig arbetstid. Småbarnsföräldrar skall få företräde i det avseendet. Bland socialdemokratiska kvinnor finns det nämligen en väldigt stark opinion för just kortare daglig arbetstid. Det är alltså något som vi verkligen arbetar för. Däremot är jag oerhört skeptisk när det gäller ert sätt att lösa de här problemen. Jag kan inte förstå att 15 000 kr. i vårdnadsbidrag kan leda till att föräldrar får kortare daglig arbetstid. Föräldrarna skall ju betala dagisavgiften, som är hög, av de slantar som de har. Jag kan inte se att det blir några pengar över. Således kan föräldrarna inte förkorta sin arbetsdag. Det är alltså väldigt stora problem även med den politik som ni företräder när det gäller att klara av omsorgen för barn som är mellan två och sju år gamla.

Sedan något om föräldraförsäkringen. Flera synpunkter har framkommit här. Såvitt jag förstår är föräldraförsäkringen i princip bra i nio månader. Men sedan händer något som gör att den enbart förorsakar bekymmer. Jag förstår inte riktigt orsaken till denna logiska kullerbytta. Syftet med föräldraförsäkringen är ju att föräldrarna skall kunna vara lediga från arbetet så länge barnen är små. Det är poängen med föräldraförsäkringen. Det är också just därför som föräldraförsäkringen är uppbyggd på samma sätt som sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Genom föräldraförsäkringen skall man alltså få ersättning när man förlorar sin inkomst. Ersättningen varierar på grund av löneskillnader. Om löneskillnaderna är för stora, är det dessa som vi skall angripa, inte konstruktionen av föräldraförsäkringen. Som jag ser saken finns det en oerhört stark dynamik i föräldraförsäkringsreformen såsom denna är utformad. Den ger förutsättningar för nära och djupa relationer mellan mamma, pappa och barn, och den överensstämmer med familjemönstret i dag. Föräldraförsäkringen underlättar också när det gäller kombinationen barn–arbete.

Vårdnadsbidraget kan inte erbjuda någon av dessa förmåner, såvitt jag kan bedöma, utan vårdnadsbidraget innebär att kvinnornas underläge på arbetsmarknaden permanentas. Vidare stimulerar inte vårdnadsbidraget till ökade kontakter mellan pappa och barn.

Anf. 100 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag betvivlar inte ett ögonblick att de socialdemokratiska kvinnorna arbetar hårt på att förverkliga kravet på sex timmars arbetsdag. Det enda jag konstaterade var att de socialdemokratiska kvinnorna uppenbarligen har gått på en nit, att de har förlorat den interna dragkampen med de breda pojkarna i LO. Dessa har ju drivit igenom att det socialdemokratiska partiet prioriterar en sjuätte semestervecka.

Vidare konstaterade jag att Anna-Greta Leijon, som väl ändå anses vara en auktoritet med tanke på att hon är ordförande i partiets framtidsgrupp, nyligen har sagt att det inte blir något av sextimmarsdagen för småbarnsföräldrar under 90-talet. Anledningen är helt enkelt att det inte finns något ekonomiskt utrymme för en sådan reform.

Jag för min del menar att man absolut inte får ge upp kravet på att småbarnsföräldrar skall kunna minska sin arbetstid. Det måste finnas möjligheter till flexibilitet under hela den period då barnen är i behov av omsorg. Den perioden kan för den delen också innefatta en tid efter förskoleåldern.

Vi måste alltså se till att förskoleföräldrarna kan förena arbetslivets krav med föräldraskapets. Föräldrarna måste kunna ge barnen ordentligt med tid. Dessutom skall de kunna välja mellan olika former av barnomsorg.

Maj-Inger Klingvall började – som jag uppfattade det – med att förhåna valfriheten. Denna framställdes som en myt, som något som inte var önskvärt. Nu säger hon: All right, alternativ får gärna finnas – inom monopolets ram.

Men varför göra den begränsningen? Varför inte i stället acceptera att det kan vara bra såväl för föräldrar och barn som för barnomsorgen och förskollärarna att det finns olika möjligheter när det gäller att arbeta med barn? Det skall finnas en mängd olika former av barnomsorg. Men då säger Maj-Inger Klingvall: Det lär man inte åstadkomma med 41 kr. om dagen. Nej, inte *enbart* med 41 kr. om dagen. Men om man genomför de övriga reformer som vi har föreslagit, går det nog. Man kan t.ex. se till att statsbidrag utgår också till barnomsorg i enskild regi.

Under väldigt lång tid har socialdemokraterna värjt sig mot varje slag av nyheter inom barnomsorgen. På 60-talet sade man nej till statsbidrag till kommunala dagmammor. På 70-talet sade man nej till statsbidrag till deltidsförskolan. Man sade nej till statsbidrag till föräldrakooperativ och man sade nej till statsbidrag till de ideella stiftelserna. Nu säger man nej till statsbidrag till enskilda daghem.

Nej, nej, nej – det är den röda tråden när det gäller socialdemokraternas familjepolitik. Allt som är nytt och allt som står i strid med det kommunala monopolet säger man nej till.

Vår linje är en helt annan. Vi säger nämligen ja till mångfald. Vi säger ja till valfrihet. Vi säger ja till att föräldrarna får möjlighet att själva välja. Det gäller då arbetstidens längd och olika former av barnomsorg. Vi säger ja till att inflytandet förs över från den kommunala planeringen till föräldrarnas egen planering. Vi vill föra över makten från sammanträdesborden till köksborden. Det är en familjepolitik som ligger i både föräldrarnas och barnens intresse.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 101 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jo, Maj-Inger Klingvall, om vårt förslag till vårdnadsbidrag förverkligas, kan man förkorta sin arbetstid med två timmar om dagen. Den som har två barn under sju år får alltså 30 000 kr. Dessutom får avdrag göras för barn tillsynskostnader. Enligt vårt förslag blir dagisavgiften lägre för den som arbetar deltid. Det går således bra att genomföra en arbetstidsförkortning.

Kom ihåg att vårt förslag gäller *alla* föräldrar. Vi gör inget undantag för dem som har misslyckats i sin planering och således inte har så hög inkomst. Jag tänker på dem som bara får 60 kr. per dag. Vi fick inget svar på den i det sammanhanget ställda frågan. Den här gruppen är dessutom ganska stor. Det kan vara arbetslösa, studerande eller andra som av någon anledning inte har så hög inkomst. Frågan om 41 kr. om dagen tycker jag att vi skall lämna nu. Det är ju inte det som det handlar om. Man måste, som jag sade tidigare, se till förslaget i dess helhet. Avdragsmöjligheter etc. måste ju också beaktas.

Vidare talade Maj-Inger Klingvall om mer eller mindre dåliga privata lösningar. Men det är väl ändå ett bevis på att hon har en förutfattad mening. Man kan ju inte utan vidare fastslå att privata lösningar är mer eller mindre dåliga. Dessutom är det en politikeråsikt. Föräldrarna har en helt annan åsikt. Den aspekten kommer att tas upp i ett kommande betänkande.

Sedan något om detta med privata alternativ, den högsta lyckan och talet om att det skulle röra sig om en organisatorisk fråga. Men kravet att det är föräldrarna och inte politikerna som skall välja kan aldrig bli en organisatorisk fråga. Det här berör ju människor så djupt. Därför blir det alltmer angeläget att föräldrarna själva får välja.

Maj-Inger Klingvall sade också när det gäller föräldraförsäkringen, vilket jag tidigare har varit inne på, att alla kan stanna hemma. Men det stämmer inte överens med verkligheten. Se bara på de stora grupper som jag nämnde som inte har möjligheter att stanna hemma på grund av inkomstunderlaget!

En sista sak som jag vill ta upp är frågan varför vi tycker så illa om den utbyggda föräldraförsäkringen nu, men inte tidigare. Det är bara det att den kostar väldigt mycket pengar och att orättvisorna förstärks genom denna förlängning. Försäkringen ger än mer pengar till höglönlade och än mindre pengar till dem som av olika orsaker inte kan tillgodogöra sig den.

Vårt alternativ är vårdnadsersättning, som det tar längre tid att genomföra på grund av att mycket pengar har satsats på föräldraförsäkringen.

Anf. 102 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Maj-Inger Klingvall säger nu litet ironiskt att alternativen tydligen skall blomma för 41 kr. om dagen. Om det bara är dessa 41 kr. om dagen som kritiken gäller borde man kunna öka beloppet. Det kan väl inte vara så att Maj-Inger Klingvall är kritisk mot den rättvisa fördelningen i vår modell med vårdnadsbidrag.

Maj-Inger Klingvall ställer frågan vad det är för fel på föräldraförsäkringen. Ja, ur fördelningspolitisk synpunkt är den mycket orättvis, därför att den

ger mest till högavlönade och minst till lågavlönade. Jag har gett många exempel på det tidigare i denna debatt, men Maj-Inger Klingvall har inte kommenterat det med ett enda ord.

Föräldraförsäkringen är dessutom ett mycket dyrt system. Det är därför som den föreslås utbyggd bara till 18 månader. Vad gör då föräldrar efter den tiden, t.ex. en ensamstående förälder? Vad gör hon – det är oftast en kvinna – efter det att de 18 månaderna har gått? Ja, det alternativ som återstår för henne är att arbeta heltid och ha barnen på daghem långa tider.

Nej, de argument som vi har framfört för vårdnadsbidraget bibehåller sin styrka. Föräldraförsäkringen täcker alldeles för kort tid. Något som vi har fått allt tydligare klart för oss på senare år är att samhällsplaneringen och den familjepolitiska planeringen måste vara sådana att föräldrar får tid att vara tillsammans med sina barn. Det är mycket i samhället som tyder på det. Samhället klarar sig inte om inte föräldrarnas föräldraroll förstärks. Det borde också socialdemokraterna inse.

I en tid när arbetsliv och näringsliv skriar efter mer arbetskraft för att öka vinsterna och förbättra BNP och den materiella välfärden ligger det nära till hands att ensidigt planera för att de kraven tillgodoses. Det kan dock visa sig att det medför en ganska kortsiktig vinning. Barnen har också rätt till sina föräldrars tid, och den rätten måste samhället hjälpa till att hävda gentemot ofta mycket mäktiga krafter.

Den socialdemokratiska familjepolitiken rättar sig enligt min uppfattning mest efter arbetslivets krav och minst efter föräldrarnas och barnens krav. Det finns många föräldrar som i dag slits mellan de ökade krav som arbetslivet ställer på dem och de krav som en svåruppnådd föräldraambition ställer.

Här borde en regering, som har en känsla för människor med små villkor – jag tänker framför allt på ensamstående och familjer där båda makarna måste arbeta hela dagar för att klara ekonomin – träda in som en värnande och skyddande makt för den enskilde. En sådan ambition skulle leda till en planering som gav människor större möjlighet att välja omsorgsform, utanför hemmet eller i hemmet. Det är den möjligheten som vårt vårdnadsbidrag ger.

Anf. 103 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Daniel Tarschys och Ingrid Hemmingsson hävdade att 15 000 kr. skulle räcka för att föräldrar skulle kunna gå ner till sex timmars arbetsdag. Ulla Tillander sade att en heltidsarbetande ensamstående mamma inte skulle behöva jobba heltid. Jag måste säga tyvärr: dessa pengar räcker inte för att klara detta, kombinerat med den höga barnomsorgsavgift som ert förslag går ut på.

Daniel Tarschys talade i sin inledning om möjligheterna för föräldrar att kombinera barn och arbete på ett bra sätt, genom att gå ner i arbetstid. Där är vi överens, men vi har helt olika förslag till hur en lösning skall komma till stånd.

Flera talare tog på nytt upp valfriheten och föräldrarnas möjligheter att bestämma. Jag vill bara helt kort säga att jag inte ställer upp för att minska valfriheten för de 96 % av landets barnfamiljer som vill ha kommunal barnomsorg.

Som förtroendevald känner jag – och det är viktigt att vi alla tänker på det – att vi fungerar i en verklighet, med egna barn och med barnbarn. Vi har hela denna verklighet runt omkring oss, och det är den som vi är skyldiga att ta med oss till sammanträdesbordet. Vi sitter inte i några slutna rum och fattar beslut om barnfamiljerna och deras villkor, utan vi lever i denna verklighet. Förutom att vi har våra egna erfarenheter finns det undersökningar som klart visar vilken form av barnomsorg som föräldrarna önskar, och då är det självklart att vi försöker tillgodose deras önskemål och att de får vara grunden för den politik vi för fram.

Jag måste få svara på en fråga av Ulla Tillander som jag glömde tidigare. Hon talade om att mormor och morfar kopplas bort när man har fått daghemsp plats, därför att man värderar den så mycket. Det måste väl ändå vara möjligt att ha både–och, dvs. att ha en bra förskola som är till för barnens egen skull, som barnen kan gå till varje dag, men att ändå ha mormor och morfar – det måste vara underbart.

När det sedan gäller föräldraförsäkringens konstruktion var det någon av mina meddebattörer som sade att jag inte svarade på frågan. Jo, jag svarade att föräldraförsäkringens syfte är att en förälder skall kunna vara hemma från sitt arbete, därav inkomstbortfallsprincipen. Så är den konstruerad.

Den socialdemokratiska familjepolitiken står på en fast grund, och den bygger på den nutida familjens livsmönster, där man vill förena föräldraskap och arbete. Man vill vara hemma hos sina små barn, ge barnen mer tid och dela på ansvaret. Man är engagerad i sina barn och i barnomsorgen. Detta svarar vi socialdemokrater på genom att införa en föräldraförsäkring med flexibelt uttag, med en förskola för alla barn och med ett barnbidrag som är lika för alla.

Anf. 104 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Maj-Inger Klingvall talar så vackert och så mjukt att jag nästan känner mig som stora stygga vargen när jag inte kan hålla med henne. Hon säger att det handlar om att minska valfriheten för dem som vill ha kommunal barnomsorg – det är 96 % som vill ha det. Vi vill inte minska valfriheten, utan vi vill utöka valfriheten. Vi är helt övertygade om att väldigt många människor vill ha kommunal barnomsorg, och de skall kunna använda sin vårdnadsersättning för att köpa denna barnomsorg. Det är helt klart. Många kommer också att göra det. Men det finns ju många som vill ha andra lösningar och välja andra former. De måste ju också få del av det allmännas stöd. Det är det saken handlar om.

När det gäller föräldraförsäringen kommer det fortfarande att vara så, att en hel del människor bara har garantiersättningen. Hur skall de kunna stanna hemma? Om de vill stanna hemma, blir det till slut bara 15 kr. om dagen kvar. Det handlar om så små pengar, att det inte är någon som har möjlighet att stanna hemma. Och vilka är det som bara får garantiersättning? Det är inte bara de som studerar eller är arbetslösa, utan allra värst anser jag att det blir för de föräldrar som inte kan planera in sina barn exakt på dagen för att komma i åtnjutande av ersättningen. Det gäller både det första och det andra barnet. Därför är denna föräldraförsäkring inte flexibel. När föräldraförsäkringen varit i kraft ett tag, kommer vi säkerligen att få uppleva att stora

grupper av människor kommer i kläm, eftersom försäkringen kommer att omfatta så lång tid som 18 månader. De grupper som kommer i kläm är de som har små inkomster och de som har missat i planeringen.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

Bidrag till barnomsorg

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

14 § Föredrogs

socialutskottets betänkande

1988/89:SoU18 Bidrag till barnomsorg (prop. 1988/89:100 delvis).

Bidrag till barnomsorg

Anf. 105 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Som de närvarande kanske noterat har debatten om barnomsorgen redan tjuvstartat. Men det betänkande vi nu skall tala om handlar mer specifikt om statsbidragen till barnomsorgen. Vi har ett beslut om att vi skall försöka se till att all efterfrågan på barnomsorg är täckt senast 1991. Det är ett beslut som vi kraftigt stöder – det har vi gjort ända från början. Vi finner det utomordentligt angeläget att samhället fortsätter att bygga ut barnomsorgen, så att inga föräldrar med små barn som efterfrågar barnomsorg skall behöva stå i kö. I dag har vi långa köer. Men vi har inte bara långa köer, utan vi har också det problemet att många föräldrar som fått plats för sina barn i barnomsorgen i praktiken inte har nytta av de platserna, därför att daghemmen och övriga inrättningar inte fungerar helt tillförlitligt. Personalbristen medför att daghem tvingas stänga, att föräldrar oplanerat måste vara borta från sina arbeten, ta med sig barnen till arbetet eller på annat sätt improvisera för att täcka brister i barnomsorgen.

Vi vet nu att det kommer att bli utomordentligt svårt att nå målet till 1991. Kommunförbundet har gjort beräkningar som tyder på att man i många kommuner i dag räknar med att inte kunna nå målet.

Varför har vi då dessa stora brister i barnomsorgen? Och varför har vi så stora personalbrister? Jag tror att det finns många olika skäl till det. Låt mig nämna fyra:

Ett skäl är nog att vi i historiens ljus måste konstatera att vi har gjort planeringsmissar i utbildningen av barnomsorgspersonal. Det skedde för inte så många år sedan neddragningar i utbildningsvolymen. Det föreföll väl då kanske klokt, men det framstår inte som klokt när vi tittar på det från dagens utsiktspunkt.

En annan orsak till personalbristen i barnomsorgen men också i sjukvården och inom hemtjänsten är den starka överhettningen i svensk ekonomi. Vi har fått en mycket stark rörlighet på arbetsmarknaden, som medför att arbetskraften både i storstadsområdena och på andra håll hittar andra jobb som man tycker är intressanta att pröva och som kanske ger bättre betalt. Den starka överhettningen är resultatet av en illa hanterad ekonomisk politik. Från folkpartiets sida sade vi redan för ett år sedan, dvs. före valet, att det behövs en åtstramning i den ekonomiska politiken. Det är mycket

impopulärt att inför ett val säga en sådan sak. Men vi sade det, och vi var i fjol ensamma om att framhålla att det behövdes en åtstramning. Det är aldeles tydligt att det var nödvändigt med en åtstramning och att det fortfarande behövs en åtstramning. Nu, ett år senare, lär det komma förslag om en åtstramning i kompletteringspropositionen. Men det är nu så dags! Landet har drabbats hårt av den felslagna ekonomiska politiken. De som får betala priset för den politiken och för överhettningen är i mycket stor utsträckning de handikappade, de gamla, de sjuka och barnfamiljerna, som inte får tillräcklig vård och omsorg för sina barn.

En tredje faktor som kan ha medverkat till att vi har en för dåligt utbyggd barnomsorg tror jag är att statsbidragen successivt har urholkats. Vi hade 1982 en stor debatt om hur stora statsbidragen till barnomsorgen skulle vara. Socialdemokraterna avgav då ett av sina fyra heliga vallöften, som gick ut på att man skulle höja statsbidragen till barnomsorgen från 40 procents kostnadstäckning till 49 procents kostnadstäckning. I dag är statsbidragen till barnomsorgen 38 %, alltså under den nivå som socialdemokraterna i 1982 års val ansåg vara familjefientlig och barnfientlig. Kommunförbundet har räknat ut hur mycket pengar som kommunerna förlorat genom den här urholkningen av statsbidragen. Den siffra man angivit är 5,5 miljarder kronor. Kommunförbundet har räknat fram att om kommunerna hade fått dessa pengar, skulle de ha kunnat betala 80 000 platser i barnomsorgen. Detta är alltså ytterligare en faktor som spelat en roll för att driva fram krisen inom barnomsorgen.

En fjärde faktor som jag tror har en viss betydelse är att regeringen har drivit monopollinjen mycket konsekvent. Man har sagt nej till privat barnomsorg. Därigenom begränsar man antalet arbetsgivare på detta område. Om det finns flera olika alternativ och olika modeller tillgängliga inom barnomsorgen – om man låter tusen blommor blomma – kommer det att locka fler att söka sig till barnomsorgen. Det är helt enkelt mer stimulerande att arbeta inom ett område där det finns flera olika arbetsgivare, där det finns flera olika arbetsmodeller och där man kan utvecklas och förkovra sig inom sitt arbetsfält.

När Trygg-Hansa, sedan socialdemokraterna givit upp sitt motstånd, fick starta ett eget daghem för sina anställda – och det var något som man gjorde därför att barnomsorgen inte fungerade i de områden där de anställda bodde – blev det en fantastisk tillströmning av sökande förskollärare, som ville jobba i den barnomsorgsförmen. Detta var någonting nytt, någonting spännande, någonting som man kunde göra något annorlunda av.

Jag är övertygad om att ifall man släpper fram olika varianter, så kommer man också att uppmuntra fler att arbeta inom barnomsorgen. Men socialdemokraterna har dragit en egenartad gräns just kring barnomsorgen och sagt att här är det vederstyggligt att acceptera enskild verksamhet. Det är mycket egendomligt att gränsen dragits just här. Tittar man ut över det sociala fältet i övrigt, finner man inte alls den gränsen. I sjukvården har vi vissa inslag av privat verksamhet. I omsorgsvården och familjevården har vi också inslag av privat verksamhet. I missbrukarvården har vi betydande inslag av privat verksamhet. På alla andra sociala fält än barnomsorgen som jag känner till har man faktiskt inslag av privat verksamhet, och även statsbidrag kan

kanaliseras på olika vägar till sådan verksamhet. Men just inom barnomsorgen har man av någon för utomstående obegriplig anledning sagt att här är det fullt eller fel att tillåta enskild verksamhet. Jag tror alltså att detta vaktslående om en enhetlig monopolistisk verksamhetsform är ytterligare en faktor som har bidragit till att vi har en kris inom barnomsorgen. Det skulle nog hjälpa utbyggnaden om vi kunde släppa loss och acceptera flera olika former.

Självfallet skall vi även inom den offentliga barnomsorgen ge större möjlighet för de anställda att förverkliga sina egna idéer. Det finns stora möjligheter att utveckla den offentliga barnomsorgen. Det är fullt möjligt att genomföra en avbyråkratisering av den offentliga barnomsorgen – en avbyråkratisering som innebär att föräldrarna får större inflytande över verksamheten.

Vi får nog erkänna att relationerna i dag mellan föräldrarna och daghemspersonalen uppfattas som förnedrande av föräldrarna. Man känner sig som en supplikant. Många har den erfarenheten att man först måste gråta i telefonen inför den kommunala barnomsorgsassistenten för att få en plats. Man känner sig som att man står med mössan i handen inför daghemsförståndaren. Man är helt enkelt i underläge, därför att man efter mycket möda har så att säga tilldelats en plats och man känner sig osäker. Föräldrarna befinner sig i ett underläge i förhållande till barnomsorgen.

Vi skulle må bra av att ha en barnomsorg där föräldrarna har en starkare ställning, där föräldrarna är uppdragsgivare och har större möjlighet att ställa krav på verksamheten och framföra önskemål om hur den skall bedrivas. Jag vill omedelbart tillfoga att jag inte tror att barnomsorgen skulle må bra av en lösning som innebär att man enbart har föräldrarna som uppdragsgivare.

Vi vet att det också finns en mängd sociala problem som barnomsorgen har att tampas med. Det finns – som det heter på byråkratisk riksdagssvenska – "barn med behov av särskilt stöd". Det finns barn från invandarmiljöer, handikappade barn och barn med andra behov som vi måste se till att vi kan ta hand om.

Det är viktigt att man inom barnomsorgen har ett socialt utrymme – ett utrymme för att hjälpa och integrera barn som mår väldigt bra av att umgås med andra barn. Detta hindrar emellertid inte att det ändå vore bra om föräldrarnas ställning kunde stärkas i jämförelse med den ställning som de i dag har, då de känner sig så förfärligt svaga, så förfärligt maktlösa i förhållande till barnomsorgen och dess kommunala makthavare.

Herr talman! Till detta betänkande är fogat ett antal kloka folktoppattireservationer som jag härmed yrkar bifall till. Debatten om barnomsorgen har pågått länge nog. Jag skall därför inte förlänga mitt inledningsanförande.

Anf. 106 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! De nuvarande statsbidragen är orättfärdiga. Genom bidragskonstruktionen förvägras föräldrarna rätt att välja barnomsorg utifrån vad de anser vara barnens bästa – återigen är vi inne på detta med valfriheten. Vi har redan konstaterat att alla föräldrar inte tycker som majoriteten i denna kammare. Man kan hänvisa till hur många undersökningar som helst. Det är enkelt att få det svar man vill ha beroende på hur frågan ställs.

Genom att statsbidraget inte är likvärdigt för alla former av barn tillsyn tvingas kommunerna att snegla på statsbidragets storlek, i stället för att mera se till föräldrarnas önskemål. Om man ser till glesbygdskommunerna och deras kostnad för barnomsorg i relation till hur mycket de får i statsbidrag, är statsbidraget för glesbygdskommunerna betydligt mindre än för tätortskommunerna.

Socialdemokraterna prioriterar kommunala daghem som är öppna minst åtta timmar, och därför är det dessa daghem som får det största statsbidraget. Många föräldrar har ett mindre behov av tillsyn för sina barn och skulle vara betjänta av ett daghem med kanske sex timmars öppethållande. Det blir dyrt för kommunen med denna typ av daghem, eftersom statsbidraget inte blir större än för en enda daghemsplats. Så stora är skillnaderna.

Dessutom måste ett daghem som är öppet sex timmar drivas i kommunal regi. Ideella föreningar och andra organisationer får inte ett öre, om de vill öppna ett daghem med kortare öppethållande än åtta timmar.

En del föräldrar vill ha en annan pedagogik för sina barn – Montessori, Waldorf eller någon annan variant. Men om daghemmet inte håller öppet åtta timmar, finns det inte något utrymme för detta.

Det är naturligtvis inte av omtanke om barnen och familjerna som socialdemokraterna infört denna styrning, utan det är av ideologiska skäl. Människorna tillhör arbetslivet. Båda föräldrarna bör finnas på sin arbetsplats åtta timmar per dag. Avvikelse från detta kan endast medges av staten. Så skulle man kunna säga, om man vill hårdra socialdemokraternas resonemang. Detta synsätt framgår tydligt i den socialdemokratiska jämställdhetsrapporten. Här finns det inte några möjligheter att vara flexibel.

Många föräldrar har en stark önskan om att deras barn skall delta i en kristen förskoleverksamhet. Hittills har kyrkliga församlingar nekats statsbidrag. Detta har vi påtalat i en reservation som vi har tillsammans med de övriga borgerliga partierna. Vi anser att kyrkan bör jämföras med andra trossamfund och därmed få statsbidrag till sin förskoleverksamhet.

När vi diskuterade socialutskottets betänkande 17 snuddade vi vid det förhållandet att om enskilda, intresserade och kunniga personer vill öppna ett daghem, så blir det verkligen tummen ner. Då heter det att barnen blir en handelsvara för kapitalägare. Detta har Bengt Lindqvist uttalat i en interpellationsdebatt för inte så länge sedan, och det är ju fullständigt absurt.

Flera försök att starta enskilda daghem har gjorts av förskollärare och andra. De har tillsammans med föräldrar uttalat önskemål om att kunna göra detta, beroende på att deras gemensamma mål är att barnen skall utvecklas på ett sätt som passar just dessa familjer. Detta är väl ändå skäl som väger tungt, och det skulle också vara en fördel för barnen, deras föräldrar och även för kommunen.

Jag tror inte att alla familjer i vårt land ännu har insett hur nedlåtande de behandlas av socialdemokraterna. Om det bildas ett föräldrakooperativ eller om en förening vill öppna ett daghem går det numera bra. Men det har tidigare funnits ett stort motstånd också mot detta.

Socialdemokraterna kan nog inte stå emot familjers önskemål i det långa loppet, vilket vi också var inne på under den förra debatten. Era argument

mot olika alternativa lösningar låter bara trista och tråkiga. Alla är medvetna om att det inte är familjerna ni företräder, utan det är en trångsynt ideologisk läsning som är i otakt med både tiden och med människorna. Det fungerar inte i längden.

Ni kommer aldrig att kunna stå emot alla olika önskemål som förs fram, eftersom det är mycket starka krafter som ligger bakom dem. Dessa starka krafter utgörs av de många människor som själva vill vara med och ha ett större inflytande.

Vad har socialdemokraterna för lösningar att komma med när möjligheterna till barntillsyn har minskat på grund av att daghem måste stängas till följd av brist på personal? Jo, då kommer ni och talar om lagstiftning. Om bara kommunerna tvingas att bygga ut barnomsorgen, blir allt bra. Det är en typisk socialdemokratisk lösning, som fullständigt saknar fantasi och inlevelse när det gäller hur människor vill ha det.

Säg i stället ja till alla alternativ. Ni har ingenting att vara rädda för. Många kommer säkert att välja den kommunala barnomsorgen och fler kooperativ kommer att växa fram. Låt enskilda daghem av olika slag erbjuda familjerna barnomsorg.

Låt statsbidragen bli likvärdiga för alla omsorgsformer, oavsett vem som driver verksamheten. Välkomna alternativen i stället för att förbjuda och begränsa dem. Under sådana omständigheter behövs det ingen lagstiftning. Det bästa är att föräldrarna ges möjlighet att välja barnomsorg utifrån just deras barns bästa och inte utifrån vad politiker anser vara bra för deras barn. Jag behöver väl knappast, efter den debatt vi har haft, tillägga att det skulle vara positivt för utvecklingen av dessa alternativ att kombinera dem med ett vårdnadsbidrag. Då kommer det inte att vara brist på vare sig personal eller platser.

Familjedaghemmen utgör ett värdefullt alternativ för familjer, speciellt de som bor i glesbygd. För dem kan det ibland vara det enda alternativ som är praktiskt genomförbart. Många barn orkar inte efter en skoldag fortsätta att vara tillsammans med många andra barn.

Regeringen motsätter sig statsbidrag till barnomsorg för dagbarnvårdares egna barn. Enligt ett utslag i kammarrätten i Stockholm är det dock möjligt att ersätta dagbarnvårdare för vård av egna barn som är inskrivna i kommunal barnomsorg. En förutsättning är att utomstående dagbarn också finns i hemmet. Jag tycker att en självklar följd av den domen är att också statsbidrag skall utgå. Då behöver inte dagmammor byta barn med varandra för att ersättning skall utgå. Det måtte väl ändå socialdemokraterna tycka är rimligt. Jag förväntar mig verkligen ett svar på detta.

Benämningarna förskola och daghem används ju litet hur som helst. Vi tycker att benämningen förskola bör vara reserverad för den daghemsverksamhet som året före skolstarten skall förbereda barnen för lågstadiet.

Allteftersom barnen blir äldre och nyfikenheten och intresset för kunskaper ökar bör detta stimuleras. Men barn har behov av mera pedagogisk träning än som förekommer i dag. De behöver också lära sig att ta hänsyn, att vänta, att koncentrera sig och att samarbeta, för att i tid få en bra grund för goda arbetsvanor och inläring. Vi tycker att förskolan bör ha mera av sådan pedagogisk inriktning.

I en reservation vi har gemensam med centern har vi bl.a. påpekat att vi anser det vara viktigt att barn får kunskap om de etiska grunder vårt samhälle vilar på och även om den tradition av humanism och medmännisklighet som grundas på kristna värderingar.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 107 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Barnomsorg är för de flesta småbarnsföräldrar en central fråga. Att kunna förvärvsarbeta eller studera i förvissningen om att barnen blir omhändertagna på ett sätt som de mår bra av hör till de absoluta vardagsväsentligheterna. Det har genom åren rått en tämligen bred uppslutning kring uppfattningen att barnomsorgen skall byggas ut till full behovstäckning. Inte minst har vi från centern hävdad detta under mycket lång tid.

De borgerliga regeringsåren var en period av intensiv utbyggnad av barnomsorgen, både vad det gällde institutionsplatser och platser i familjedaghem. Det var också under den perioden som statsbidraget per plats ökade mest och kom upp till den hittills högsta nivån. Detta hör inte till det som brukar omnämnas särskilt ofta från socialdemokraterna sedan de återvände efter de sex borgerliga åren. Naturligtvis hade det höga statsbidraget sin betydelse för utbyggnaden, som under dessa år var kraftig.

Självfallet är det också viktigt hur statsbidragssystemet är utformat. Om det inte hade blivit regeringsskifte 1982, skulle vi ha fått ett system som varit neutralt gentemot olika omsorgsformer och således stått i överensstämmelse med det som efterlyses i reservation 2 i detta betänkande. Nu blev det i stället vid den tidpunkten ett särdeles tillkrånglat system, som dessutom verkade styrande på ett sätt som inte var bra för vare sig kommunerna och deras planering eller barnfamiljerna, som fick en lägre grad av valfrihet.

Statsbidragssystemet har emellertid förbättrats under åren. Man har bit för bit rensat ut de sämsta inslagen. Det är naturligtvis fall framåt, som vi i centerpartiet hälsat med tillfredsställelse. Än så länge är emellertid statsbidragssystemet långt ifrån bra, vilket kommer till uttryck i en rad reservationer. I dag är det för stora delar av Sverige, och inte minst Stockholmsområdet, tämligen krisartat för barnomsorgen. Personal slutar, dagisavdelningar stängs, personaltätheten minskar osv. Detta hör till de dagliga rapporterna. Det vet alla. Jag måste säga att jag tycker att det borde vara naturligt att i detta läge låta alla goda krafter samverka för att lösa de problem som finns, i stället för att resa upp helt obegripliga hinder. Det har på senare tid tydligt framgått från regeringens sida, och inte minst från finansministern, att den offentliga sektorn inte längre är så helig för socialdemokraterna. I flera sammanhang har man varit inne på att tillåta s.k. privata lösningar som delar av en större verksamhet. Jag är ganska övertygad om att det inte kommer att dröja särskilt länge innan den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen tvingas ge upp sitt motstånd mot daghem av samma karaktär som Pysslingen.

Socialstyrelsen har redovisat en rapport som heter Varför slutar personalen inom barnomsorgen? Man har redovisat att bristen på förskollärare kommer att ligga på 6 500–13 200 årsarbeten. När det gäller fritidspedagoger beräknas bristen bli 1 300–2 400 årsarbeten. Dess värre har man inte hittat

någon enkel orsak till att det är så här, utan man har pekat på en rad tänkbara och samverkande orsaker. I flera fall har det emellertid visat sig att det är lättare att rekrytera personal till olika typer av privat verksamhet. Jag har vid ett par tillfällen haft möjlighet att fråga berörd personal vad som är anledningen till det. Då har man sagt ungefär så här: Det ger större arbetsglädje när man får ett större ansvar i arbetet. Detta är erfarenheter som borde kunna tas till vara i den allmänna samling som måste komma till stånd för att vi skall klara barnomsorgen och det beting vi har satt upp här i riksdagen.

Jag vill också ta upp en annan viktig fråga i detta sammanhang. Vi kan från centerpartiets sida inte acceptera att svenska kyrkan inte skall ges samma ekonomiska möjligheter att bedriva förskoleverksamhet som frikyrkor och exempelvis katolska, mosaiska och muslimska församlingar har. Eftersom vi har ett pluralistiskt samhälle och därför vill ge föräldrar möjlighet att påverka sina barns uppfostran i enlighet med en religiös eller filosofisk övertygelse, måste detta givetvis gälla alla. Det är närmast otillständigt att utesluta alla dem som valt svenska kyrkan som sin församling.

Roland Larsson kommer att ta upp frågan om dagbarnvårdares tillsyn av egna barn och statsbidrag i samband därmed. Jag vill därför, för att spara tid, bara ta upp ytterligare en fråga. Det gäller information om alternativ barnomsorg. Jag vet inte för vilken gång i ordningen vi i centerpartiet har motionerat i denna fråga. Jag vet heller inte vilken gång i ordningen det är jag står här och pläderar för en sådan motion. Men en sak vet jag, nämligen att motionen förmodligen aldrig har varit så befogad som just nu, nu när det gäller att snabbt lösa problemen inom barnomsorgen och att få fram en mångfald av utbud som hjälper kommunerna och barnfamiljerna att få sina behov täckta. Det gäller alltså att en rad modeller av existerande verksamheter sammanställs vilka skulle kunna vara till stor hjälp för alla som vill starta och ta initiativ till en ny verksamhet på en ort. Någon sådan information finns inte. Utskottsmajoritetens argumentering för sitt avstyrkande är därför helt enkelt god dag yxskaft – som vanligt, skulle jag kunna tillägga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till alla reservationer som centern står bakom.

Anf. 108 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! I den förra debatten sade Maj-Inger Klingvall att socialdemokratin bygger ut barnomsorgen efter de behov som de svenska barnfamiljerna har av barnomsorg. Jag tror att det är sant. Det är vad socialdemokraterna gör, och det är deras ambition. Den ambitionen har även vi i vpk. Det är nog riktigt att socialdemokraterna har stämt av mot de svenska barnfamiljernas önskemål, åtminstone visar de undersökningar och utfrågningar som har gjorts bland svenska föräldrar att det är på det sättet. Därför blir jag förvånad att i debatt efter debatt få höra de borgerliga partierna, centern, moderaterna och folkpartiet, lägga huvuddelen av sin argumentation på det som de kallar alternativ, alternativ som oavsett hur man ser på dem berör en liten del, någon eller några procentandelar, av den svenska befolkningen.

Daniel Tarschys sade att man måste bryta med monopollinjen och låta tusen blommor blomma. Jag tror att han skulle bli ganska ställd om jag bad

honom räkna upp 500 sådana blommor. Hans argumentation är av den enklare typen. Jag tycker att Daniel Tarschys skulle kunna tala allvar här i stället och säga att det inte finns speciellt många olika typer av blommor inom det här området. Jag har i varje fall inte sett så många sådana blommor, och jag har inte hört de fantasifullda borgerliga politikerna uppfinna nya blommor och utveckla den svenska barnomsorgsfaunan.

Jag får ett allmänt intryck av att åtminstone Daniel Tarschys och Ingrid Hemmingsson har ganska dålig kontakt med verksamheten ute i de svenska barnstugorna. De beskriver åtminstone denna verksamhet på ett sådant sätt att den inte går att känna igen för dem som har en daglig kontakt med denna verksamhet.

Det som sades om att människor står med mössan i hand inför de kommunala maktthavarna kanske kan förekomma, men jag tror inte att det är någon regel. Jag tycker att det är att uttrycka sig nedsättande mot kommunala barnomsorgsassistenterna som är tjänstemän och inte maktutövare, mot kommunalpolitiker, som jag har varit och som flera av riksdagens ledamöter har varit, och mot förskollärare, barnskötare och fritidspedagoger. Det är väldigt sällsynt att dessa människor utövar någon form av makt. I stället bemöter de ofta föräldrarna mycket hänsynsfullt och är lyhörda för föräldrarnas oro och problem. De är också rätt kunniga när det gäller att ställa upp och bemöta dessa problem och ge råd och stöd.

Det är väl riktigt som Daniel Tarschys säger, att det finns stora problem. Och man kanske kan säga att barnomsorgsutbyggnaden befinner sig i en kris. Det har gjorts utbildningsmissar. Jag anser att det måste göras en rejäl översyn så att man kan lösa problemet med bristen på personal och få tillbaka folk till yrket. Man måste också utbilda mer. Det kan ske på många sätt. Besluten om utbyggnaden kan t.ex. ske ute på barnstugorna och genom att personalen ges uppmuntran och stöd och bättre betalt för sitt ansvarsfulla jobb. Det kan även ske genom att personalen får uppmärksamhet bl.a. i form av vidareutbildning.

Detta område har varit eftersatt under i stort sett hela 1980-talet. Det finns t.o.m. pengar avsatta i form av statsbidrag för vidareutbildning och fortbildning av personalen. Kommunerna har inte varit tvungna, åtminstone har det inte uppfattats på det sättet, att använda dessa pengar till fortbildning. Mot den bakgrund med urholkade statsbidrag som Daniel Tarschys redogjorde för har dessa anslag i mycket liten utsträckning gått dit de skulle, dvs. till vidareutbildning och fortbildning. Socialutskottet har gjort ett tillkännagivande till regeringen, vilket jag tycker är bra. För egen del hade jag velat gå längre och tillstyrka Berith Erikssons motion i vilken det framförs krav på ett tillkännagivande till regeringen om att samma regler skall gälla den kommunala barnomsorgen som den barnomsorg som organisationer och kooperativ driver, eftersom de inte får sina vidareutbildningspengar, dvs. statsbidragen, om de inte redovisar att dessa pengar används just till det som de är avsedda för.

Rosa Östh sade att barnomsorgen under den borgerliga epoken byggdes ut snabbt och att statsbidragen då var generösa. Det är möjligt att statsbidragen då var höga i förhållande till vad de är nu, men de borgerliga partierna har inte under någon period upplevts som pådrivare som har stimulerat, stöttat

och legat bakom utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen. Tvärtom har de borgerliga partierna upplevts som en broms. I stället har utbyggnad kommit till stånd och gått snabbast i kommuner där socialdemokraterna och vpk har haft majoritet.

Med denna inledning behöver jag väl inte påpeka att jag och övriga i vpk är positivt inställda till en snabb utbyggnad av barnomsorgen i främst daghems- och fritidshemsform som har påbörjats i Sverige. Vi tycker att utbyggnaden går för långsamt och att kvaliteten skulle kunna vara bättre. Vi tror att man genom att höja kvaliteten och genom att stimulera till bättre lokaler, större personaltäthet och mindre barngrupper skulle kunna tillmötesgå personalens ambitioner när det gäller att göra ett ännu bättre jobb än den gör i dag.

Kommunernas ekonomi har varit och är fortfarande hårt ansträngd. Det innebär att det är dyrt för kommunerna att bygga ut barnomsorgen. De försöker därför uppnå så billiga lösningar som möjligt, vilket på ett sätt är bra, men det är inte bra när det går ut över kvaliteten, så att barnomsorgen blir sämre än den skulle kunna vara. Därför har vpk under en följd av år krävt att statsbidragen skall utökas, så att de motsvarar lönekostnaderna, staten skall alltså ta ansvaret för lönekostnaderna inom barnomsorgen. Det behövs också en snabb och kraftfull utbyggnad om man skall uppnå målet full behovstäckning 1991. Därför anser vpk att det behövs ett anordningsbidrag för varje ny avdelning under denna snabba utbyggnadsperiod.

Litet motvilligt måste jag säga att jag tror att det behövs bindande kvalitetsnormer. Det behövs normer när det gäller personalstorlek, barngrupper och ytstorlek. Det kan i vissa fall verka hindrande när det gäller att få bra lösningar, men jag tror ändå att det behövs sådana här normer och att de kan ha övervägande goda effekter.

Barnomsorgen är, enligt vår åsikt, inte färdigutbyggd om alla barn, vilkas föräldrar vill få plats för sina barn, kan placeras i daghem, fritidshem eller familjedaghem. Alltför stor andel av barnen tvingas mot föräldrarnas vilja till den något enklare och ur pedagogisk synvinkel – och också ur vissa andra trygghetssynvinklar – sämre formen familjedaghem. Vi anser att en utbyggnad av den kommunala omsorgen bör vara inriktad på att tillgodose efterfrågan på i första hand daghem och fritidshem. Det innebär att man får ta fram en plan för att avveckla familjedaghem successivt allteftersom efterfrågan på dem minskar. Familjedaghemmen kommer att finnas kvar. Vissa föräldrar kommer att vilja ha sina barn i familjedaghem. I extrem glesbygd går det inte att praktiskt klara barnomsorgen på annat sätt än i familjedaghem. Vidare finns det barn med vissa speciella typer av besvär eller behov som gör att den formen är den lämpligaste.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som vpk står bakom, nämligen 5, 6, 8, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 26 och 27.

Anf. 109 DANIEL TARSHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Rolf Nilson när han tänker efter vill förneka att folkpartiet i 25 år har varit pådrivande när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen, både i riksdagen och i kommuner runt om i landet. Under de år som vi satt i regeringsställning fördubblades antalet daghemplatser. En

motsvarande snabb utbyggnad har inte skett under någon annan period, varken före 1976 eller efter 1982.

Vi tror självfallet att huvuddelen av barnomsorgen i framtiden liksom nu kommer att vara offentlig. Något annat har aldrig gjorts gällande. Att debatten i så stor utsträckning handlar om de enskilda alternativen beror ju på att det är just där som vi har olika uppfattningar. Det är där striden står, och det är därför som dessa alternativ har hamnat i debattens centrum. Men vi har inte på något sätt gjort gällande att någon veritabel revolution skulle behöva inträffa. Vi tror att de alternativen behövs vid sidan av de viktiga och värdefulla offentliga institutioner som vi i dag har. Vi vill öka personalens möjligheter till självständiga insatser både i den offentliga barnomsorgen och i den övriga barnomsorgen.

Jag försökte stödja mig på en gammal kommunist, nämligen Mao Zedong, men det blev tydligen för radikalt för Rolf Nilson. Han for tillbaka med en sådan förskräckelse att han sedan ville placera blommorna i faunan. Jag skulle vilja föreslå att Rolf Nilson i stället placerar dem i floran.

Anf. 110 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Först vill jag understryka att jag aldrig har sagt och aldrig kommer att säga att den kommunala barnomsorgen inte är bra. Den är bra. Det är inte från den synpunkten som vi kräver att det skall bli fler alternativ utan därför att människorna själva vill ha fler alternativ. Sedan är det just detta att det inte är politikerna som skall bestämma vad som är bäst utan föräldrarna.

Rolf Nilson frågade varför huvuddelen av vår argumentation handlar om just alternativen, eftersom så få människor berörs. Det är klart att huvuddelen av vår argumentation berör detta. I dag är ju en mängd alternativ förbjudna. Om utbudet är mycket litet måste ju människor ta det utbud som finns eller försöka ordna sin barnomsorg på annat sätt. Det är mycket enkelt att förklara den saken.

Sedan sade Rolf Nilson att borgerliga politiker inte har uppfunnit några blommor. Nej, och vi tänker inte heller göra det. Vi tycker inte att det är politikernas sak utan föräldrarnas. Föräldrarna skall "uppfinna" alternativen. Detta kommer också av sig självt när man ger alla möjligheter. Då kommer man med olika lösningar beroende på familjernas önskemål.

Anf. 111 ROLF L NILSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag är full av beundran och respekt för folkpartiets insatser på det här området, främst under den första halvan av 1970-talet. Men sedan kom ju den här olyckliga omsvängningen när folkpartiet i tid och otid började tala om valfrihet. Ni började släppa efter när det gäller det som jag uppfattade som socialliberalism, dvs. en radikalism på många av samhällets områden. Ni talade om det olycksaliga vårdnadsbidraget som något slags alternativ till kommunal barnomsorg eller kollektivt ordnad barnomsorg.

Jag uppfattade givetvis Daniel Tarschys gamla Mao Zedong-citat. Det är riktigt att han är både död och begravnen, och han skall väl så förbli. Jag tackar för rättelsen, så att blommorna blir placerade där de hör hemma, nämligen i floran och inte i faunan.

Fortfarande efterlyser jag de 10–15 olika varianterna. Vad är det som skall hända och som blir så fantastiskt nytt? Det är väl privata alternativ och affärsmässig verksamhet som ni talar om, för de andra typerna finns ju redan. Vilka varianter finns det då? Det finns familjeföretag och aktiebolag. Finns det så mycket mer av blommor som ni kan tänka er när det gäller barnomsorgen? Innehållet är ju känt i fråga om pedagogiken. Det har inte uppfunnits så många nya typer av pedagogik. Framför allt finns det inte så många olika slag av pedagogik, som inte på ett eller annat sätt har assimilerats av den barnpedagogik som finns inom den kommunala verksamheten.

Anf. 112 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det förefaller mig som om Rolf Nilson snarare är anhängare av Henry Ford som ju som bekant sade: Ni får välja vilken färg som helst på bilen bara den är svart. Men när vi talar om olika former av barnomsorg menar vi kanske inte olika företagsformer. Jag medger att det inte finns så många olika företagsformer att välja på. Men man kan ju tänka sig olika former av tjänster, olika innehåll i barnomsorgen, olika längd på barnomsorgen, olika gruppstorlekar, olika former av pedagogik. Listan kan göras mycket längre, och jag är övertygad om, att släpper vi loss en frihet för forskollärare, engagerar personal och föräldrar att själva utveckla barnomsorgen i den riktning som människor önskar, kommer vi också att få en rik flora av olika former. På samma sätt har vi en rik flora på alla andra områden där vi släpper loss människors egna initiativ.

Här står naturligtvis två synsätt mot varandra: Idén om centralstyrning kontra idén om spontan utveckling. Min tröst är ändå den att överallt där man har prövat den monopolistiska centralstyrningen, där man har samlat erfarenheter av den – det gäller många olika länder – är man för närvarande på väg att söka sig större frihet och större mångfald. Jag tycker att vi skulle göra detsamma inom barnomsorgen. Självfallet skall vi utveckla den offentliga barnomsorgen, det är inte tu tal om det, självfallet skall vi uppmuntra kommunerna att satsa på en ökad utbyggnad. Men jag tror att det är nyttigt både för den barnomsorgen och för utvecklingen inom hela området att också släppa loss de initiativ som finns och som kan utvecklas och blomstra utanför den kommunala sektorn.

Anf. 113 ROLF L NILSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror vi är överens om det önskvärda i att släppa loss initiativ och skaparkraft. Men jag är inte överens med Daniel Tarschys om att den organisation som vi har för barnomsorgen i Sverige är en hämsko på kreativiteten. Det finns inte någonting som talar för att det är så. Det råder resursbrist, och det finns sparbetning som gör att man tvingas handla tvärtemot föräldrars och personals önskemål och ambitioner, och det är ett hinder, men själva organisationen är i dag ganska smidig och kan väl tillgodose alla de önskemål som Daniel Tarschys uttryckte. Jag tror att vi utan vidare skulle kunna säga att vi här i Sverige är världsbäst på barnomsorg, att vi är på rätt väg och skall fortsätta utveckla den mittfåran eller vad man skall kalla den. Den kompletteras av kooperativ och ideella organisationer.

som har alldeles speciella önskemål och behov, och det finns faktiskt inget hinder för de formerna i dagens system.

Bidrag till barnomsorg

Anf. 114 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! En av miljöpartiets hjärtefrågor är att skapa ökad valfrihet för föräldrarna inom barnomsorgen. Dagens barnomsorg gynnar ensidigt en enda omsorgsform, de kommunala daghemmen. Vi vill se fler varianter – familjedaghem, kooperativa omsorgsformer, fritidshem, flerfamiljssystem, skördedaghem; det finns många varianter. Och alla borde få samma behandling.

Att vara anställd inom barnomsorgen är tydligen inte längre så attraktivt. Och förresten: Var finns männen inom barnomsorgen? Är kanske lönerna för små? Vi behöver ha mer utbildning för barnomsorgspersonalen, och barngrupperna måste bli mindre. På senare tid har de blivit allt större, och kommunerna har drivit de anställda inom barnomsorgen mot allt större effektivitet. Plötsligt under senare år har osthyveln gått fram med allt kraftigare tag, och nu slår de anställda bakut: De slutar helt enkelt.

Hur får vi dem som fortfarande är där att stanna kvar, och hur får vi de andra att komma tillbaka? Det kanske inte räcker med bara pengar och utbildning. Jag tror att vi måste uppskatta den personalen mer. Vi måste tala om att det är ett fint arbete att arbeta med barn, och den uppskattningen skall gå fram till dem som arbetar där. Och naturligtvis är en bra lön nödvändig. Och så måste vi lösa problemen med att dagbarnvårdare har egna barn som behöver passning och som ibland blir sjuka. Det kommer Marianne Samuelsson att prata litet mer om längre fram.

Vidare skall vi se till att vi har friska, mögel- och fukt fria lokaler. Det har varit mycket problem på barndaghemmen med sådant. Och så skall vi nog ge de anställda större frihet när det gäller pedagogiken. Vi måste få tillbaka människor som vill hjälpa till att passa våra barn, om vi inte passar dem själva.

Sedan vill jag tala litet grand om våra reservationer. Vi vill att en kommitté skall utses för att ta fram ett flexibelt system för barnomsorg som ger kommunerna ekonomiska möjligheter att själva välja sitt utbud. Därför yrkar jag bifall till miljöpartireservationen nr 4.

Vi vill också ha en barnomsorg enligt Uppsalamodellen, dvs. att dagbarnvårdare skall ha betalt för vård av egna barn. Härmed yrkar jag bifall till reservation 9. Jag vill också yrka bifall till reservation 10, som innebär en generell förmån vid tillsyn av egna barn, dvs. att man skall kunna räknas som kommunal dagbarnvårdare även om man väljer att vara hemma med de egna barnen. Detta skall kunna beslutas av den egna kommunen. Tack för ordet!

Anf. 115 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Sedan vi sist debatterade barnomsorgen har vi haft val här i Sverige, och de partier som anser att det skall gå att förena förvärvsarbete och barn fick förnyat förtroende. Föräldrarna sade nej till vårdnadsbidrag på 15 000 kr. om året i stället för utbyggd föräldraförsäkring och barnomsorg.

Den 22 mars i år sade också riksdagen med stor majoritet ja till en av hörnstenarna i den socialdemokratiska familjepolitiken, den utbyggda

föräldraförsäkringen, och nu behandlar vi ytterligare en hörnsten, barnomsorgen.

Genom riksdagens beslut om föräldraförsäkringen och barnomsorgen har föräldrar och kommuner fått klart besked om vilka villkor som gäller, främst fram till 1991.

Jag tror att de allra flesta föräldrar instämmer i att en väl utbyggd och utvecklad barnomsorg är viktig för barnen, men den är också en förutsättning för att barnens föräldrar skall kunna förvärvsarbeta eller studera, och i dag är det 90 % av kvinnorna med barn under sju år som gör det.

Därför sade föräldrarna ja till en utbyggd föräldraförsäkring och en rätt till barnomsorg från ett och ett halvt års ålder.

Trots valförlusten yrkar de borgerliga partierna återigen att statsbidraget skall minskas med 12 000 kr. per förskolebarn för att finansiera vårdnadsbidraget. En minskning av statsbidraget skulle innebära svårigheter för kommunerna att klara riksdagens beslut om att barn från ett och ett halvt års ålder med förvärvsarbetande föräldrar skall ha rätt till plats i den kommunala barnomsorgen. Detta beslut har de flesta kommuner också tagit på allvar, och vi har under 1980-talet haft en kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Det är oerhört viktigt att detta beslut fullföljs, så att det finns en trygghet för barn och föräldrar vid förvärvsarbete.

I riksdagens beslut ingick också en utbyggnad av den öppna förskolan för barn från ett och ett halvt års ålder och av deltidsförskolan för barn från fyra års ålder. Att även denna utbyggnad fullföljs är av stor vikt för barn till hemarbetande föräldrar och för barn som placerats i familjedaghem, så att inte dessa barn går miste om den pedagogiska verksamhet som bedrivs i förskolan.

Tidig gruppsamvaro under god pedagogisk ledning stimulerar barnets utveckling. Det visste överklassen redan i slutet av 1800-talet, när de första barnträdgårdarna kom till. Det finns tyvärr också fortfarande i dagens barnomsorg ett klassperspektiv. Vi vet att daghemmen i högre grad används av föräldrar som är anslutna till TCO och SACO än av föräldrar som tillhör LO. Utbyggnaden av daghemmen har lett till en utjämning, men alltjämt finns det skillnader kvar.

Herr talman! Det är också angeläget att kommunerna bygger ut skolbarnomsorgen. I fritidshemskommittén anvisade vi ett flertal lösningar som innebär att kommunerna förutom att bygga nya fritidshem tar till vara de resurser som finns i t.ex. deltidsförskolor och befintliga skolor. Regeringen har också tillsatt en speciell arbetsgrupp som skall fortsätta att arbeta med att snabbt få fram åtgärder, så att skolbarnen också kan få en bra omsorg, och det brådskar, för ju fler barn som får plats i daghem desto fler behöver också plats i skolbarnomsorgen. Föräldrar som har fått plats i barnomsorgen för sina förskolebarn räknar med att de kan fortsätta sitt förvärvsarbete, när barnen börjar skolan.

Låg- och mellanstadiebarn klarar inte sig själva när föräldrarna förvärvsarbetar och de själva inte är i skolan. Därför får inte dessa barn glömmas bort.

Herr talman! Trots att det bara är ett år sedan vi införde nya statsbidragsbestämmelser vill de borgerliga partierna att vi återigen skall ha ett nytt system. Det nu gällande statsbidraget är mycket enkelt att beräkna för

kommunerna, då det utgår med en summa per enhet för varje femtontal barn och då det är endast ett fåtal regler som gäller.

Ett av kraven för att få statsbidrag är att dag- och fritidshem inte drivs i vinstsyfte, och för daghem krävs dessutom att dessa är öppna åtta timmar per dag. Detta krav gör att barn med behov av längre vistelsetid inte riskerar att bli utestängda från daghemmen.

Socialstyrelsen kommer inom kort att presentera en rapport som visar att huvudorsaken till att föräldrar tillhörande LO använder barnomsorgen i mindre utsträckning än TCO- och SACO-familjerna är att det inte finns barnomsorg på obekvämt arbetstid, dvs. morgnar och kvällar. Det är därför glädjande att allt fler kommuner nu startar nattöppna avdelningar sedan det speciella statsbidraget infördes.

För många som arbetar på obekvämt arbetstid är detta en bra lösning. Därför måste kommunerna undersöka behovet av barnomsorg på morgnar och kvällar och bygga ut barnomsorgen så att alla föräldrar som behöver denna barnomsorg också får den. Det är ett viktigt rättvisekrav!

Att regeringen nu fastställt hur stort statsbidraget till periodiskt anordnad barnomsorg skall vara är bra. Detta kommer nämligen att innebära att kommunerna nu kan lösa barnomsorgsproblemet för en del lantbrukarfamiljer och för familjer som t.ex. är sysselsatta inom turistnäringen eller andra säsongsbundna arbeten.

Herr talman! När det gäller statsbidrag till barnomsorg i svenska kyrkans regi, som de borgerliga återigen kräver, har det inte inträffat något sedan vi senast debatterade detta ämne som innebär att vi i utskottet borde ändra vårt ställningstagande.

Vi har också i år motioner om att dagbarnvårdarens egna barn skall få räknas in i kommunernas ansökan om statsbidrag till familjedaghem. Utskottet har under flera år sagt nej till sådana förslag. De regler som fastställdes när det nya statsbidraget behandlades i riksdagen 1987 klargör vad som avses med ett kommunalt familjedaghem: en dagbarnvårdare anställs av kommunen för att i sitt hem vårda andra föräldrars barn under 13 års ålder. Som inskrivna barn medräknas inte dagbarnvårdarens egna barn. Det finns inga skäl att ändra statsbidragsbestämmelserna i detta avseende heller.

Liksom tidigare år kräver vpk ett starkt reglerat statsbidrag med olika minimivåer. Det skall motsvara 75 % av driftskostnaderna. Att höja statsbidraget till denna storleksordning skulle innebära en stor påfrestning på statskassan. Kostnaden för barnomsorgen beräknas för 1989/90 uppgå till 10,3 miljarder. Regeringen har emellertid aviserat att den i kompletteringspropositionen skall återkomma angående statsbidragen till barnomsorgen, vilket bör innebära en höjning, då ju en viss eftersläpning verkligen föreligger.

Det är inte minimikraven avseende yta, personal m.m. som ger en kvalitativt bra barnomsorg utan verksamhetens innehåll. För att få ett bra innehåll har socialstyrelsen utarbetat det pedagogiska programmet, vilket nu tillämpas ute i kommunerna. Därefter är det den enskilda kommunen som utifrån sina förutsättningar får bygga upp barnomsorgsverksamheten så att den uppfyller de kvalitativa krav som riksdagen uttalat.

Herr talman! För att klara utbyggnaden av barnomsorgen måste också problemen med personalrekryteringen lösas. Det är ju framför allt i storstadsområdena som problemen finns, men de kan naturligtvis sprida sig om inte kommunerna är uppmärksamma. Ett sätt att inte få alltför stora problem är att kommunerna verkligen tar till vara den personal som redan är anställd. Detta kan man göra genom att ge dem större ansvar inom sitt område och ge dem det stöd till vidareutveckling som fortbildning utgör.

Fortbildningens betydelse fastslog riksdagen redan vid utformningen av det nya statsbidraget, där det inom schablonsumman speciellt anmärktes att en del av beloppet var avsett för fortbildning av personalen.

Tyvärr finns det anledning att tro att kommunerna inte bedriver fortbildning i den omfattning som vi avsåg. Därför har vi, som sagt, i utskottet enat oss om ett tillkännagivande till regeringen att den skall redovisa för riksdagen hur kommunerna har anordnat fortbildningen. Regeringen skall också föreslå de åtgärder som behövs för att personalen verkligen skall få sin fortbildning.

Personalrekryteringsfrågan är också föremål för diskussion i överläggningarna mellan Kommunförbundet och regeringen. Även socialstyrelsen och UHÄ arbetar med denna viktiga fråga, och en ny rekryteringskampanj kommer snarast att genomföras.

Stockholms kommun har just i dagarna gått ut med en kampanj som vänder sig till sina f. d. anställda inom barnomsorgen för att få dem tillbaka till sitt yrke och förskoleverksamheten. Stockholms kommun har också infört olika stimulansåtgärder för att visa personalen hur viktig kommunen anser att den är. Då får kommunen inte ha den syn på personalen som kommit till uttryck från olika partier i vissa inlägg i denna debatt.

Som jag sade tidigare i mitt inlägg är den öppna förskolan, deltidsförskolan och daghemmen viktiga för barnen just till följd av dess pedagogiska innehåll. Ett exempel på just detta är den lagstadgade rätten för sexåringar att delta i förskoleverksamhet.

Moderata samlingspartiet kräver återigen att verksamheten för sexåringar skall ha en helt skolförberedande inriktning och övergå till utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Denna fråga har varit föremål för flera utredningar, och riksdagen har sagt nej till förslaget vid ett flertal tillfällen. Däremot har vi här i riksdagen understrukt vikten av en skolförberedande verksamhet i daghemmen och deltidsförskolorna. Av det pedagogiska programmet framgår också betydelsen av att barnen får stöd i sin läs- och skrivutveckling, och att förskolan skall bidra till att barnen får lära sig grundläggande begrepp om tid, matematik m.m. Vid besök i förskolan ser man ju också hur mycket barnen kan och hur väl de kan förmedla sina kunskaper både till vuxna och till sina kamrater.

Herr talman! Vpk har i en reservation tagit upp barnomsorgstaxorna och yrkar att barnomsorgen om fem år bör vara avgiftsfri för föräldrarna.

Frågan om barnomsorgsavgifterna är ju inte ny för utskottet. Vi anser och har ansett att något måste göras för att utjämna skillnaderna i taxor mellan olika kommuner. Vi avvaktar emellertid de utredningar som är på gång och regeringens behandling av dessa.

Socialstyrelsen kommer, som sagt, inom kort att lägga fram sin rapport om

den sociala snedfördelningen. Riksrevisionsverket kommer också inom kort att lägga fram sin rapport om de kommunala avgifterna.

Ja, herr talman, till det här betänkandet har 27 reservationer lämnats. Beträffande de reservationer som jag inte berört i mitt inlägg hänvisar jag till utskottets utlåtande i betänkandet. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 116 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Anita Persson sade att kommunerna skulle förlora pengar om det borgerliga förslaget om vårdnadsbidrag genomfördes. Men vi har ju flera gånger under den här debatten förklarat hur det verkligen förhåller sig: kommunerna förlorar inte ett enda öre, om föräldrarna uppskattar den kommunala barnomsorgen och vill ha sina barn i den.

Däremot har ju kommunerna förlorat en hel massa pengar genom den socialdemokratiska politik som har bedrivits under de senaste åren. Anita Persson sade att det fanns "en viss eftersläpning" i statsbidragen. Ja, det var en synnerligen förskönande omskrivning för en systematisk urholkning! För fem år sedan hade man en 54-procentig täckning av kostnaderna för barnomsorgen genom statsbidraget. I dag är man genom en systematisk, år för år pågående urholkning nere i 38 %. Det har alltså skett en kraftig minskning av statens anslag till den kommunala barnomsorgen, en minskning som är så stor att den motsvarar 80 000 platser inom den kommunala barnomsorgen, enligt Kommunförbundets beräkningar.

Anita Persson nämnde också skolbarnsomsorgen och sade att det finns en arbetsgrupp där. Ja, det låter ju bra, men även där har det skett försök till urholkning. Ett enda initiativ har tagits från regeringen under de senaste åren, och det var ett illa kamouflerat försök till minskning av statsbidragen, som lades fram under sken av att vara en förbättring. Det förslaget avvisade riksdagen.

Anita Persson sade också: Vi har gett klart besked till kommuner och till föräldrar. Ett klart besked saknas dock – det är det som jag har efterlyst flera gånger i den här debatten och under debatten med Maj-Inger Klingvall. Vad säger ni till familjer med barn mellan två och sju år som frågar: Hur skall vi arrangera vårt liv, hur skall vi kunna förena arbetsliv med föräldraskap? När sextimmarsdagen inte skall genomföras under hela 90-talet, när det enda som står till förfogande är en i bästa fall utbyggd barnomsorg, hur skall de kunna förena arbetslivet med föräldraskapet? Ge klart besked även till de föräldrarna! Tala om hur ni tänker er livet för föräldrar med barn mellan två och sju år!

Anf. 117 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Det förtjänar ändå att nämnas att det finns en hel del som vi är överens om när det gäller familjen och barnen. Det framgår ju också av betänkandet. Jag satt och tänkte på det när jag lyssnade på Anita Persson. Om man enbart lyssnar till debatten, kan man tro att motsättningarna är väldiga. Det konstiga är att det i de frågor där vi inte är överens tycks vara omöjligt att få en ändring till stånd.

Att en socialistisk majoritet här i riksdagen skulle ge någon sorts legitimitet

till den barnomsorgspolitik som förs är ett fullständigt orimligt argument. Det har vi hört så många gånger här i kammaren, men det blir inte bättre av att det upprepas.

De nya statsbidragsbestämmelserna, som nyligen har antagits, har vi aldrig gått med på. Vi har haft samma invändningar hela tiden: det är så många alternativ som sorteras bort genom de orättvisa statsbidragsreglerna. Precis som Anita Persson säger är det åttatimmarshemmen som prioriteras. Sedan nämnde Anita Persson det där med vinstintresset – det kommer jag till.

Jag tycker att argumentet för att ha denna begränsning var ytterst dåligt. Det var någonting om att ingen skulle behöva missa barnomsorg därför att man behövde längre tid. Vad vi vill är att man skall få flera möjligheter, därför att våra kommuner ser så olika ut. Jag har ju nämnt tidigare att skillnaden mellan åttatimmarsdaghem och sextimmarsdaghem är så oerhört stor, även om de drivs i kommunal regi. Om de drivs i föreningsregi blir det noll kronor. Det är mycket sådant som gör att kommunernas barnomsorgsutbud styrs av statsbidragen.

Sedan var det detta med vinstintresset. Alla som arbetar i barnomsorgen – det är ett utslitet ord, som börjar kräva ett innehåll, tycker jag – får ju lön för sitt arbete. Skulle detta på något sätt missbrukas, eller vad menar Anita Persson? Alla de privata initiativen och andra alternativ som jag har talat om kunde ju ingå i kommunens barnomsorgsplan, och kommunen har ju det yttersta ansvaret för barnomsorgsplanen.

Vad är det som man så föraktfullt kallar för vinstintresse? Det finns ju så många fördelar med de olika alternativen – jag har sagt det förut, och det förtjänar att upprepas: de efterfrågas, och det har visat sig att de blir billigare. Därför kan det ur den synpunkten vara bra för kommunen, att man får ett större utbud. Och för arbetstagarna blir det en alternativ arbetsgivare.

Anf. 118 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Också jag skall försöka mig på pedagogik. Det gäller statsbidraget till barnomsorgen enligt det borgerliga förslaget. Lyssna noga nu, Anita Persson!

Om man drar 12 000 kr. per barn från kommunerna och sedan tillför samma belopp via föräldrarna, då blir det faktiskt plus minus noll – konstigare än så är det inte.

När man lyssnar på Anita Persson skulle man kunna få den föreställningen att socialdemokraterna har varit oerhört ärorika när det gäller statsbidraget till barnomsorgen, men så är det faktiskt inte. Jag har följt frågan noga, och gett akt på socialdemokraternas handlingslinje. Den har varit lång, krokig och snårig och kantad med de mest obegripliga hinder.

För några år sedan, 1983, infördes det ett nytt statsbidragssystem, som vi från oppositionen kritiserade på en rad punkter. Det visade sig inom bara ett år att man på punkt efter punkt som vi hade kritiserat från början, tvingades ändra på det ursprungliga förslaget. Nu undrar Anita Persson varför vi kommer och föreslår ett nytt statsbidragssystem. Det är väl alldeles klart – om vi skall få ett statsbidragssystem som fungerar, måste det komma från borgerligt håll!

När det gäller statsbidraget till kyrkans verksamhet säger Anita Persson att

det inte har hänt någonting sedan sist. Nej, det är ju just det vi protesterar mot – det är därför vi kommer igen med motionen!

Första gången vi diskuterade detta med biträdande socialministern var han i princip positiv till att kyrkans barnverksamhet skulle få statsbidrag. Han sade att man skulle se över det hela och försöka hitta en lösning. Men sedan bestämde man sig för att man inte ville hitta den lösningen. Det är alldeles klart att om viljan fanns så visst fanns det möjlighet att ordna det!

Anf. 119 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Rosa Östh om statsbidraget till kyrkan om den vill starta barnverksamhet.

Nu är det ju så att det finns en skillnad mellan svenska kyrkan och frikyrkorna och andra samfund: svenska kyrkan har en egen utdebiteringsrätt och kan själv ta ut skatt av sina medlemmar. Den möjligheten har inte de andra samfunden.

Svenska kyrkan kan också få statsbidrag. Man får statsbidrag om man bildar en ekonomisk förening eller om föräldrarna bildar ett föräldrakooperativ, precis som alla andra alternativa verksamheter får det. Att ge bidraget direkt till svenska kyrkan, som har en egen utdebiteringsrätt, är alltså vad vi har emot detta. Men den dag när svenska kyrkan skiljs från staten kan möjligheterna öppnas, för då försvinner också möjligheten för svenska kyrkan att ta ut skatt.

När det gäller statsbidraget sade jag att det hade varit en viss urholkning, och det håller jag fast vid. Det pågår nu överläggningar mellan Kommunförbundet och staten. Det kommer snart en kompletteringsproposition, och i den får vi se hur långt man har kommit överens i dessa överläggningar. På regeringshåll är man helt överens med riksdagen om att barnomsorgen skall byggas ut, och vi vet att för att kommunerna skall klara av detta måste statsbidragen höjas. Jag är övertygad om att det kommer ett statsbidragssystem som kommunerna och vi i riksdagen kommer att kunna enas om.

Ingrid Hemmingsson tycker att daghemmen kan vara öppna sex timmar, och det är ju enkelt för kommunen, men då utestänger vi en väldig massa barn. Barnen kan vistas i daghemmen sex timmar, åtta timmar, tio timmar eller fyra timmar, precis som föräldrarna önskar. Det är ju just flexibiliteten, att daghemmen är öppna och skall vara öppna i mer än åtta timmar, som gör det möjligt att föräldrar som vill arbeta litet längre får en bra och trygg omsorg för sina barn. Med ett sådant öppethållande kan även föräldrar med obekvämt arbetstid få sin barnomsorg ordnad.

Anf. 120 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Utdebiteringsrätt har faktiskt de borgerliga kommunerna också, och de har ändå rätt att ordna barnomsorg. Så det är inget särskilt hållbart argument att svenska kyrkan har den rätten. Inom parentes vill jag säga att jag inte visste att socialdemokraterna hade bestämt sig slutgiltigt i kyrka-stat-frågan, men jag tackar för det beskedet.

Det argument som Anita Persson för fram är naturligtvis inte trovärdigt. Föräldrar som söker verksamhet för sina barn i svenska kyrkans regi kan inte förstå varför de skall ställas i särställning i förhållande till exempelvis

medlemmar i muslimska eller katolska församlingar.

Jag vidhåller min uppfattning, för jag antar att det ändå tar ett tag innan det blir ett faktum att kyrkan skiljs från staten. Under tiden borde vi kunna bidra till att tillgodose barnomsorgsbehovet genom att undanröja de hinder som finns för svenska kyrkan.

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

Bidrag till barnomsorg

Anf. 121 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! En del frågor har tydligen inget svar. Jag har i den här debatten och den tidigare ställt frågan tre eller fyra gånger till Maj-Inger Klingvall och Anita Persson: Vad säger ni socialdemokrater till föräldrarna till den halva miljon barn som är mellan två och sju år?

Hur vill ni underlätta deras situation? Hur vill ni hjälpa dem att förena arbetsliv med barnomsorg, föräldraskap och personlig utveckling, utöver det viktiga som vi är överens om, nämligen att bygga ut barnomsorgen?

Det kommer inget svar. Ni har inget svar alls. Ni har gett upp tanken på sextimmarsdagen under detta århundrade – det har i varje fall Anna-Greta Leijon sagt. Ni har ingenting att säga till de här föräldrarna.

Jag skulle vilja påstå att många föräldrar har gjort den erfarenheten att när man har små barn, även om man har barnomsorg, klarar inte båda föräldrarna att arbeta heltid. Vi måste hitta former att mera flexibelt anpassa arbetslivet till föräldrarnas behov och till barnens behov.

Det är detta som vårdnadsbidraget var tänkt att vara ett bidrag till, ett ödmjukt bidrag – vi understryker det – inte lösningen, men ett bidrag. Vi försöker tackla det problemet, men ni försöker såvitt jag förstår bara undfly det. Men problemet går inte att trola bort. För föräldrarna till en halv miljon barn är detta viktigt, och jag beklagar djupt att socialdemokraterna har gett upp hoppet om att kunna hjälpa dessa föräldrar.

Anf. 122 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Anita Persson verkligen har missuppfattat mig. Jag har aldrig sagt att det är bara sextimmarsdagem vi skall ha, självfallet inte. Dagem som har öppet åtta timmar är säkerligen vad de flesta väljer. Men det måste väl finnas möjligheter för andra alternativ också, att ha öppet sex eller fyra timmar eller vad det kan vara.

Deltidsdagem som drivs av privata och som kanske vill ha en annan inriktning – vi har ju talat om olika inriktningar av pedagogik – får i dag 0 kr., och det är väldigt orättvist. Det borde vara bättre proportioner mellan de olika barnomsorgsformerna.

Som det är i dag, blir det kanske dyrare för en kommun att anordna en billigare barnomsorgsform. Så är det ofta med familjedaghemmen. Vi skall komma ihåg att kommunerna i vårt land ser väldigt olika ut. Behoven är olika. Det skall inte vara något tvång eller styrning, men alla möjligheter skall finnas till anpassning efter de lokala behoven.

Anf. 123 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ser inte något större hinder för de föräldrar som vill ha barnomsorg i svenska kyrkans regi att få det. Det kan man få genom att bilda en ekonomisk förening eller starta ett föräldrakooperativ.

Daniel Tarschys undrar vad vi har för lösning åt dem som vill förena arbete med föräldraskap. Vi har sagt att för att kunna möjliggöra ett förenande av arbete med föräldraskap skall man ha daghem eller familjedaghem. Men vi säger också att det finns en laglig rätt för småbarnsföräldrar att gå ner till sex timmars arbetsdag. Själv har jag motionerat i riksdagen om att den förmånen skulle utsträckas ända till tolv års ålder.

Jag ser det som en väldigt bra och flexibel lösning för föräldrarna att arbeta sex timmars arbetsdag plus att de får en plats i barnomsorgen. I och med att daghemmet är öppet under längre tid kan föräldrarna få in sina barn även om de bara arbetar sex timmar genom att göra arbetstiden litet olika. Det finns olika valmöjligheter på det sättet.

Timmen är sen, men jag tror att det mesta är sagt i debatten, så jag slutar här.

Anf. 124 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! I november 1985 beslutade Linköpings kommun, med ett enhälligt beslut i kommunstyrelsen, som första kommun i Sverige att ge dagbarnvårdarna rätt till kommunal barnomsorg. Man beslutade också att ordna detta praktiskt på så sätt att man lät dagbarnvårdarnas egna barn skrivas in som dagbarn i de egna föräldrarnas familjedaghem, i de fall föräldrarna så önskade.

Det här beslutet överklagades aldrig och kom därför att vinna laga kraft. Vid årsskiftet 1988/89 fanns på så vis 500 barn inskrivna som dagbarn hos egna föräldrar, tillsammans med något fler andra barn i samma familjedaghem.

Det finns alltså anledning att säga här att det beslutet och genomförandet av det motiverar att systemet även fortsättningsvis kallas Linköpingsmodellen, som det rätteligen bör heta.

I ett senare beslut, som fattades i konsekvens med det första, sades att man skulle kunna låta dagbarnvårdarna vara anställda enbart för egna barn. Det beslutet överklagades och kom så småningom att undanröjas genom ett beslut av kammarrätten i Jönköping.

1988 beslutade Uppsala kommun att inom ramen för sin barnomsorg införa samma system, med bara en liten marginell skillnad, som det man hade tillämpat i Linköping. Det beslutet överklagades och prövades av kammarrätten i Stockholm, som kom fram till att detta system genom sin konstruktion var att betrakta som en del av den kommunala barnomsorgen enligt socialtjänstlagen och därför var fullt lagligt och korrekt ur alla synpunkter.

Ändå har nu utskottsmajoriteten varit beredd att föreslå att något statsbidrag inte skall utgå för denna barnomsorgsform. Det beslutades vid den ändring som gjordes i fjol att denna barnomsorgsform skulle undantas från statsbidrag. Men det var innan kammarrätten i Stockholm prövat det beslut man fattade i Uppsala.

Sedan kammarrätten nu fastställt att det är en del av den kommunala barnomsorgen, vore det väl rimligt att det också utgick statsbidrag till denna verksamhet på samma sätt som till annan barnomsorgsverksamhet. Det finns ingen logik i att man har en lagstiftning som föreskriver hur verksamhet skall bedrivas, men att man sedan inte ger något statsbidrag till verksamhet som

bedrivs inom den ramen. Hela denna fråga har fått en principiell vinkling hos socialdemokraterna. Det är den dogmatiska socialdemokratiska synen på barnomsorgen och familjepolitiken som gör att man inte vill ge statsbidrag för denna verksamhet trots att lagstiftningen klart och tydligt sagt att detta är en barnomsorgsform.

Denna inställning motverkar möjligheterna att klara full behovstäckning fram till 1991. Annars vore detta, samtidigt som det är ett stöd för de föräldrar som på detta sätt vill ordna sin egen barnomsorg, också en utomordentlig rekryteringsmöjlighet för att skaffa fram dagbarnvårdarpersonal i den svåra personalsituation som för närvarande råder.

Jag skulle vilja fråga de socialdemokrater som debatterar här i kväll: Betyder denna inställning, som kommit till uttryck i att man inte är beredd att bevilja statsbidrag för denna barnomsorg, att socialdemokraterna menar att dagbarnvårdarna som enda yrkesgrupp i vårt land inte skall ha rätt till kommunal barnomsorg? Eller betyder det att man har rätt till barnomsorg men att detta i så fall får bekostas helt av kommunen? Eller betyder det att man måste införa något system där föräldrarna byter barn och på det sättet tillgodoser de krav som socialdemokraterna har på barnomsorgen? Det är faktiskt så det kan gå till. Om en dagbarnvårdare ser till mina barn och jag som dagbarnvårdare ser till vederbörandes barn, är det statsbidragsberättigat och fullt korrekt enligt socialdemokraternas syn. Är det så vi skall skapa mångfald och flexibilitet i barnomsorgen?

Om det betyder att man inom ramen för den kommunala barnomsorgen inte har rätt att ta befattning med omvårdnaden av sina egna barn, hur skall man i så fall se på den personal som inom ramen för daghemsverksamheten har sina egna barn inskrivna på det daghem där man själv är verksam och arbetar? Är det också oförenligt med socialdemokraternas synsätt? För det är ingen skillnad mellan att vara anställd som dagbarnvårdare eller som barnomsorgspersonal i någon annan omsorgsform vad gäller dessa villkor.

Det är ett rimligt krav att få ett svar på hur socialdemokraterna tänker sig att detta skall motiveras. Vad är det för skäl till att man inte kan acceptera att ge statsbidrag även till denna barnomsorgsform? Det lagakraftvunna beslutet i Uppsala innebär alltså att man nu enligt lagens mening har rätt att ordna denna form av barnomsorg, dvs. att dagbarnvårdare inom ramen för barnomsorgen själv kan vårda sina egna barn. Som en slutsats av detta kan man dra att det skulle kunna vara möjligt att också vårda bara egna barn. Det är detta som föreslagits i en av de reservationer som ligger på kammarens bord. Det innebär egentligen bara en tillämpning av det beslut eller det system som kammarrätten har godkänt, en tillämpning som i och för sig bara handlar om hur kommunerna själva skall ha rätt att rekrytera personal eller placera in barn inom sin egen organisation.

Jag vill med anledning av vad jag här framfört yrka bifall till reservationerna 9 och 10.

Jag vill därtill kort gå över till det nuvarande statsbidragssystemets fördelning vad gäller familjedaghem och daghem. Bruttokostnadsskillnaden mellan familjehem och daghem är mellan 15 och 20 000 kr. Sedan statsbidraget räknats av är skillnaden för den enskilda kommunen endast 3 000 å 4 000 kr. Detta ger inget bra incitament för kommunerna att använda familjedag-

hemsverksamheten som en del i sin organisation. Oftast är det lättare att organisera daghem än familjedaghem.

Av denna anledning vill jag yrka bifall även till reservation 2, och i övrigt bifall till övriga reservationer bakom vilka centern ställt sig.

Anf. 125 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över Stockholms kammarrätts beslut, att man anser att det är en likvärdig barnomsorgsverksamhet när man passar sina egna barn i hemmet.

Man måste skilja på de olika verksamhetsformerna. Dagbarnvårdarna gör en mycket fin insats, inte tu tal om det. Men dessa ställer upp, dels därför att de vill ta hand om sina egna barn, dels också därför att de vill ta hand om andras barn i hemmiljö.

När det gäller förskollärare som tar med det egna barnet till det daghem där de själva arbetar, så menar jag att de flesta förskollärare anser att deras egna barn inte skall vara vid samma daghem. Där bedriver man en helt annan verksamhet än i familjedaghemmen och använder en helt annan pedagogik. Det är problem för en hel del förskollärare att ha sina egna barn där, eftersom de inte fungerar som mamma utan vill ha en helt annan pedagogik.

Familjedaghemmen ställer upp med sina egna hem på ett helt annat sätt. För att barnen skall få en bra pedagogik bör de gå i deltidsskola eller i en öppen förskola.

Detta har vi klargjort i statsbidragsbestämmelserna. Vi har klargjort vad som menas med dagbarnvårdare. Det har aldrig funnits något statsbidrag till dagbarnvårdarens egna barn, och det har inte varit tal om det förrän nu, när ni inte längre får igenom vårdnadsbidraget och när ni sett att folk inte ställer upp på det, utan vill ha en kommunal barnomsorg i stället och vill ha föräldraförsäkringen.

Nu har ni kommit med att vi skall ge dem som är hemma och tar hand om sina egna barn betalt som dagbarnvårdare om de också tar hand om andras barn. Miljöpartiet är så generöst att man vill ge betalt till alla, vare sig de tar hand om andras barn eller bara sina egna. Så långt har inte ni gått, i alla fall inte ännu. Det skulle bli en utomordentlig kostnadskrävande reform, mycket dyrare än det vårdnadsbidrag ni tidigare talade om.

Anf. 126 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är för min del inte alls förvånad över kammarrättens i Stockholm beslut. Det handlar ju om barnomsorg ordnad på precis samma sätt som all annan barnomsorg, dvs. man får stå i kö för att få in sitt barn, man får betala avgift för att man har fått in sitt barn i barnomsorgen, man anställs som dagbarnvårdare och har ersättning på samma sätt som alla andra dagbarnvårdare och får därmed också uppfylla samma skyldigheter som alla andra dagbarnvårdare.

Om kommunerna väljer att placera barnen i den egna föräldrarnas familjedaghem är mera fråga om hur kommunen vill fördela arbetet och hur kommunen själv vill organisera sin verksamhet. Det kan aldrig vara en statlig uppgift att ålägga kommunerna skyldighet att anställa vissa personer för vissa uppgifter. Det skulle vara horribelt om man skulle föreskriva det genom

särskild lagstiftning. Vem ifrågasätter sjukvårdspersonalens rätt att få vårda sina egna anhöriga inom ramen för sjukvården? Det är lika orimligt att ifrågasätta anhörigas rätt att få vårda sina egna barn inom ramen för barnomsorgen. Jag är därför inte ett dugg förvånad.

Herr talman! I dag håller barnomsorgen i de flesta kommuner på att integreras på så sätt att familjedaghemsvksamhet och daghemsvksamhet är former som går in i varandra. Man skiftar personal, och man använder sig av samma personal inom både familjedaghem- och daghemsvksamheten. Snart kommer ändå ingen att kunna skilja vad som är det ena eller det andra i de nya former som nu kommer att ordnas i framtiden med områdesanknutna verksamheter där barnet ständigt får vistas i samma miljö som det bor i och där föräldrarna förhoppningsvis också kan arbeta inom samma område.

Anf. 127 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det sista var mycket intressant att höra, nämligen att man skulle ha dagbarnvårdarna inne i verksamheten på ett sådant sätt att man inte kan skilja på vilken funktion den ena eller den andra har. Så är det emellertid inte alls. Man låter i stället dagbarnvårdare och familjedagbarnvårdare få en viss del av den pedagogiska verksamheten. Det förekommer visst samarbete mellan deltidsförskolor, daghem och familjedaghem. Det sker dock inte på ett sådant sätt att man inte skulle kunna skilja på de olika rollerna.

Jag ser mycket positivt på denna samverkan som gör att man t.ex. kan lösa vissa problem i vikariesituationer. Det är dock en stor skillnad på daghemsvksamhet och familjedaghemsvksamhet. Det är mycket stor skillnad på grund av de olika pedagogiska idéer som råder inom dessa verksamhetsområden.

Anf. 128 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag känner till exempel där man har kommit betydligt längre än det som Anita Persson beskrev, och där man faktiskt använder sig av personalen som vikarier i varandras olika roller. Man använder familjedaghemspersonal eller dagbarnvårdare i daghemmen, och daghemspersonalen går in och tar över när dagbarnvårdarna blir sjuka eller behöver avlösning på ett annat sätt.

Denna utveckling är på gång i många kommuner, även om man i vissa kommuner har kommit längre. Med den utvecklingen kommer vi snart att ha en verksamhet som är integrerad, men som bedrivs i olika typer av lokaler. Det kan ibland vara fråga om speciella daghemslokaler och ibland egna hem, som då används för barnomsorgsvksamhet. Skillnaden på lokaler kommer på litet sikt att bli den enda skillnaden mellan den ena barnomsorgsformen och den andra. Jag menar därför att man har en dogmatisk inställning till denna problematik ifrån socialdemokraternas sida.

Anf. 129 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Med anledning av att utskottsmajoriteten har avslagit förslagen i vår familjepolitiska motion – bl.a. när det gäller det som Roland Larsson tog upp här tidigare – vill jag fortsätta att belysa den frågan.

Jag vill börja med att kommentera det som Anita Persson sade om

dagbarnvårdarna. Jag blev mycket förvånad och faktiskt också litet uppbragt och arg, eftersom jag tyckte att hon andades en föraktfull inställning till en mycket viktig yrkeskår. Hon talar om dagbarnvårdare såsom varande de som är hemma och tar hand om sina egna barn och enbart av ekonomiska skäl också tar hand om andras barn. Så är dock inte fallet. Alla dagbarnvårdare har inte egna barn, utan de bedriver sin verksamhet som ett yrke. De ställer dessutom lokal till förfogande i stor utsträckning i och med att de tar hand om barnen i sina egna hem.

Dessutom uppfattar jag att Anita Persson inte heller har följt med vad som händer på kommunal nivå när det gäller pedagogiken i dess arbetsformer. I dag använder man sig av en mycket bra arbetsform när man bland dagmammorna arbetar tillsammans i ett arbetslag. På så vis kan man dela upp barnen. Man kan låta de små barnen som behöver sova göra det hos en dagmamma. Någon annan dagmamma kan då ta med sig de litet större barnen och åka iväg och bada eller bedriva någon annan aktivitet där man inte klarar av att ha hela gruppen med sig samtidigt.

Det här är någonting som man utvecklar. Det är förmodligen också något som man kommer att få utveckla enormt om man skulle uppnå den fulla utbyggnaden som socialdemokraterna så vackert har talat om, där man endast undantar dagmammornas barn i rätten att erhålla kommunal dagbarnvård. Det är mycket märkligt att man talar om en full utbyggnad av barnomsorgen. Man undantar tydligen när det gäller statsbidrag dem som är anställda inom kommunal barnomsorg som dagmammor. Deras barn får således inte rätten att delta i den fulla utbyggnaden, utan de skall undantas när det gäller statsbidrag. Jag tycker att det är mycket konstigt och att det visar på en märklig syn på barn.

Anita Persson har även tagit upp frågan om kostnaden. Den skulle bli så enormt stor enligt miljöpartiets sätt att bedriva barnomsorg. Vår barnomsorg omfattar alla barn. Det har socialdemokraterna också sagt att deras barnomsorg gör. Den kostnadsmässiga skillnaden mellan att ha barn hos dagmamma eller i dagis behöver jag kanske inte bevisa. Jag tror dock inte att det kostar mera i vårt fall.

Vpk förvånar mig också med sin inställning att man inte kan ställa upp och låta dagmammornas barn ingå i fråga om statsbidraget. Anledningen till att man tog upp detta var att man behövde dagmammor i glesbygd sade vpk. Hur skall dessa dagmammor, om de är heltidsanställda, hitta plats för sina barn? Är det rimligt att de skall köra barnen flera mil – på glesbygden kanske det inte är så tätt med dagmammor – för att få plats? De kanske vill ha dem på dagis medan de själva arbetar som dagmammor.

Jag vill uppmana socialdemokraterna och vpk att till dess att beslutet skall fattas i kammaren, verkligen diskutera det här med partigrupperna och fundera över om det inte är rimligt att den yrkeskår som det faktiskt är frågan om behandlas på samma sätt som vi i många år har behandlat andra yrkesgrupper. Jag uppmanar således socialdemokraterna och vpk att ta sig en funderare på det här och verkligen diskutera logiken i det sätt som vi nu har resonerat på.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till våra reservationer.

Anf. 130 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Jag har inte någon föraktfull inställning till dagbarnvårdare. De gör en mycket bra insats inom sitt område. Det var det första jag sade i mitt inlägg till Roland Larsson, sådana påhopp skall man inte ha i den här kammaren.

Anf. 131 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Bara genom att undanta en grupp barn från rätten att få omfattas av den kommunala barnomsorgen har man hanterat en yrkeskår annorlunda än vad man har gjort tidigare. Jag vidhåller mitt påstående att jag tyckte att Anita Persson var föraktfull gentemot dagbarnvårdarkåren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

15 § Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenium onsdagen den 19 april.

16 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 april

1988/89:197 av *Knut Wachtmeister (m)* till finansministern om bankinspektionens rekommendationer:

Bankinspektionen har till uppgift att vara tillsynsmyndighet för huvudsakligen banker och andra kreditinstitut.

I inspektionens befogenheter ingår att meddela tillstånd, att utfärda förbud vilket kan förenas med vite samt att göra rekommendationer. Frågor rörande tillstånd och förbud kan överklagas hos regeringen, men däremot inte en rekommendation.

Bankinspektionens handlande under senare tid har kritiserats från flera håll. Bl.a. har inspektionen kritiserats för att inte i första hand ägna sig åt sin primära uppgift att skydda insättarnas medel, utan mera syssla med att tillvarata fiskala intressen. Det kan nu vara motiverat att närmare diskutera inspektionens befogenheter. Jag nöjer mig med att ta upp ett konkret exempel.

Bankinspektionen har vägrat godkänna Stockholms Optionsmarknads (OM) planerade utgivning av ränteoptioner och ränteterminer förebärande att detta ur skattesynpunkt inte var förenligt med god sed för en fondkommissionär. "Jag utgår ifrån att OM därmed avstår från lanseringen", sade inspektionens generaldirektör enligt en tidningsartikel. Det kan tilläggas att regeringen och riksskatteverket inte haft något att invända.

Denna rekommendation, som med all rätt av OM betraktas som ett förbud

Prot. 1988/89:96
13 april 1989

Meddelande om fråga

eller hot om förbud, har medfört att OM avstått från den planerade utgivningen. Med anledning härav ber jag att till statsrådet får framföra följande frågor:

1. Anser statsrådet det tillfredsställande att en rekommendation från banksinspektionen i praktiken innebär ett förbud som dessutom inte kan överprövas?
2. Avser statsrådet vidta några åtgärder för att åstadkomma ett klarare och mer tillfredsställande rättsläge?

17 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 april

1988/89:580 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Bengt Lindqvist om äldres och handikappades rätt till bostad och vård:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att enligt enligt riksdagsbeslut (SoU 1987/88:6) snarast bereda äldre och handikappade möjlighet att erhålla bostad och vård i annan kommun än den egna?

18 § Kammaren åtskildes kl. 23.00.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1988/89:96

Torsdagen den 13 april

Förste vice talmannen 3, 4

Andre vice talmannen 40

Bergdahl, Hugo (fp) 45, 52, 53, 62

Bolander, Gunhild (c) 69

Brunander, Lennart (c) 35, 38, 39

Cars, Hadar (fp) 13, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 29, 34

Claesson, Viola (vpk) 19, 22, 49, 52, 53

Ericsson, Kjell (c) 16, 19, 29, 31

Exner, Lahja (s) 40

Falkmer, Karin (m) 11, 28, 31

Furustrand, Reynoldh (s) 25, 30, 31, 35, 38, 39

Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 64, 80, 81

Hegeland, Hugo (m) 64

Hemmingsson, Ingrid (m) 84, 91, 98, 102, 104, 107, 114, 120, 123

Heyman, Tom (m) 42, 61

Jönsson, Marianne (c) 79

Klingvall, Maj-Inger (s) 94, 99, 103

Larsson, Roland (c) 124, 126, 127

Lindforss, Hans (mp) 53, 62

Martinger, Jerry (m) 75, 81

Möller, Ewy (m) 67

Nilson, Rolf L (vpk) 89, 91, 111, 114, 115

Norberg, Lars (mp) 23, 25, 30, 31

Nyhage, Hans (m) 32, 34

Palm, Sverre (s) 66, 67

Persson, Anita (s) 116, 122, 123, 126, 127, 129

Pettersson, Ulla (s) 73, 80, 81

Rosqvist, Birger (s) 56, 64

Samuelsson, Marianne (mp) 127, 129

Stenberg, Anita (mp) 92, 94, 116

Strömdahl, Jan (vpk) 72

Sundin, Lars (fp) 34, 35

Tarschys, Daniel (fp) 82, 94, 97, 101, 105, 113, 115, 120, 123

Tillander Ulla (c) 86, 90, 98, 102

Wohlin-Andersson, Anna (c) 46, 51, 53, 63, 64, 66, 67

Östh, Rosa (c) 110, 121, 122

